

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI
YAKINÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ
MACAR MÜLTECİLER SORUNU

Hazırlayan
GÜLTEN MURATHANOĞLU

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Ü. ERDAL ÇETİNTAŞ

2018

KIRIKKALE

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI
YAKINÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ
MACAR MÜLTECİLER SORUNU

Hazırlayan
Gülten MURATHANOĞLU

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Ü. ERDAL ÇETİNTAŞ

2018

KIRIKKALE

KABUL-ONAY

Dr. Öğr. Ü. Erdal Çetintaş danışmanlığında Gülten Murathanoğlu tarafından hazırlanan “Macar Mülteciler Sorunu” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim dalında Yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

.../.../20..

(İmza)

[Unvanı, Adı ve Soyadı] (Başkan)

.....

[İmza]

[Unvanı, Adı ve Soyadı]

.....

[İmza]

[Unvanı, Adı ve Soyadı]

.....

[İmza]

[Unvanı, Adı ve Soyadı]

.....

[İmza]

[Unvanı, Adı ve Soyadı]

.....

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../20..

(Ünvan, Adı Soyadı) Enstitü Müdürü

KİŞİSEL KABUL/AÇIKLAMA

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Macar Mülteciler Sorunu” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve faydalandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak faydalanılmış olduğunu beyan ederim.

Tarih

Adı Soyadı

İmza

XXXXXX

ÖN SÖZ

Bu çalışma Avrupa’da 1848 devrim hareketlerinin yayılışı ile ortaya çıkan 1848-1849 Macar İhtilali’ni konu almaktadır. Macar Mülteciler Sorunu olarak kendini göstermiş olan bu meselenin dünya kamuoyunda ve Osmanlı Devlet’indeki yankıları ile konu ile ilgili atılan adımlar anlatılmaya çalışılmıştır. Konu ile ilgili yazılmış yüksek lisans ve doktora tezlerinden faydalanılmıştır. Ayrıca kaleme alınmış kitap ve makalelerden de yararlanılmıştır.

Çalışmada, Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivlerinden, dönemin yazışmaları ile ilgili belgelerden yararlanılmıştır. Bunların yanında Yeni Tasvir-i Efkar gazetesinin Osmanlı Devlet Arşivlerindeki ilgili dönemi konu alan bölüm ve sayılarından istifade edilmiştir. Kossuth Müzesi Genel Yazışmalar Dosyası daha önce konu üzerinde çalışan Bayram Nazır’dan temin edilmiştir. Bunun dışında çalışmada ansiklopedi ve sözlüklerden yararlanılmıştır. Ele alınan konunun çok fazla çalışılmamış olması tutarlı bilgilerin bulunmasını zorlaştırmıştır.

Tezin yazımı sırasında destek ve yönlendirmeleriyle yol gösteren tez danışmanım Sayın Dr. Öğr. Ü Erdal ÇETİNTAŞ’a teşekkür ederim. Tezin kaynak temini konusunda yardımlarını esirgemeyen Sayın Prof. Dr. Bayram NAZİR’a saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

Gülten

MURATHANOĞLU

ÖZET

Murathanoğlu, Gülten "Macar Mülteciler Sorunu", Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale 2018

XIX. Yüzyıl Avrupa'da ihtilaller asrı olarak kendisini gösterir. 1848-1849 Macar ihtilali de bu ortamdan etkilenerek bulunulan coğrafyada yönetim değişikliği amacıyla ortaya çıktı. Macarlar Avusturya ile yaptıkları askeri mücadeleyi Rusya'nın da müdahalesi ile kaybettiler. Bu yenilginin ardından Macar ordusunun büyük kısmı kıyıma maruz kalırken devlet yöneticileri ve generaller savaş sonunda görevlerinden istifa ederek güvenli buldukları devletlere iltica edeceklerdir. Bu çalışma hem bu iltica faaliyetini ayrıntıları ile ele almakta hem de o dönem oluşan siyasi ortamı anlatmaktadır.

Mülteciler meselesi adıyla karşımıza çıkacak olan bu konu Macar ihtilalcilerin mağlubiyetten sonra Osmanlı Devleti'ne iltica etmek istemeleri ve Bab-ı Ali'nin de bunu kabul etmesiyle başlamıştır. Osmanlı Devleti'nin mültecileri himaye etmesi Avusturya ve Rusya ile arasında siyasi aksamaların olmasına ve ilişkilerin gerilmesine neden olacaktı.

İki devlet de ilticacıların iadesini içeren notalarla Osmanlı Devleti'ne isteklerini kabul ettirmeye çalışmışlardır. Osmanlı Devleti bu devletlerin saldırgan tutumlarına boyun eğmeyerek iadeyi kabul etmedi. Bab-ı Ali söz konusu devletler ile arasındaki ilişkilerin diplomatik olarak kesilmesine izin vermeyerek konuyu en makul şekilde çözme yoluna gitti. Avrupa devletlerinin Osmanlı Devleti'ne destek olması ile Bab-ı Ali bu konudaki sarsılmaz duruşu ve diplomatik dehasıyla mülteciler meselesini çözmeyi başaracaktır. Bunun için dönemin önemli devlet adamlarından biri olan dönemin Divan-ı Hümayun Amedisi (başkatibi) Fuat Efendi St. Petersburg'a gönderilerek Çar ile bizzat görüşmüştür. Aynı tarihlerde Viyana Elçisi Kostaki Musurus Paşa Avusturya ile mülteci sorununu görüşerek Osmanlı Devleti lehine çözülmesini sağlamıştır. İngiltere ve Fransa'nın açık desteği ve Osmanlı devletinin mülteciler konusuna bakışının hassasiyeti sorunun çözümünü hızlandırmıştır. Mülteciler konusu Osmanlı Devleti'nin bu yüzyıldaki en önemli

siyasi başarılarından biridir. Osmanlı'nın Avrupa'ya karşı izlediği denge siyasetinin zirve noktasını temsil eder.

Anahtar kelime: askeri ve politik, mülteci, yardım, Macar, ihtilal...

ABSTARCT

“ Hungarian Refugees Problem”, Master Thesis, Murathanoğlu Gülten, Kırıkkale, 2018

The XIX Century shows itself as a revolution in Europe. The Hungarian Revolutioan of 1848-1849 was influenced by this environment and appeared in the geographical area in order to change the management. The Hugarians lost their military struggle with Austria through the intervention of Russia. After this defeat, when most of the Hungarian army was subjected to slaughter, state administrators and generals would resignfrom their missons at the andof the war and seek refuge in the states they found safe. This study not only deals with this refuge activities in detail but also explainsthe political environment that emerged at taht time.

This issue, wich will be challenged in the name of the refugees issue, is that the Hungarian revolutionaries want to seek refuge in the Ottoman State after their defeat and It began when Babiali also accept this. The patronage of the Ottoman State of the refugees would lead to political disruptions and tensions between Austria and Russia.

Both states have tried to force the Ottoman State to accept the refugees demands with diplomatic notes the Ottoman State did not submit to the aggressive attitudes of these states. Babiali went on the path of resolving the issue in teh most reasonable way, not allowing diplomatic interdependence with the states. With the support of the Ottoman State by the European states Babiali would succeed in the solving the issue of refugees with his unshakable position and diplomatic genuis in this issue. For this reason, on of the mostimportant statesmen of the period was the Divan-ı Hümayun Amedisi (chief) Fuat Efendi was sent to St. Petersburg to personally meet with Tsar. At the same time, the Vienna Ambassador Kostaki Musurus Pasha discussed the issue of refugees with Austria and ensured that it was resolveldin favor of the Ottoman State. The open support of England and France, and the sensitiviy of the Ottoman State to the issue of refugees, accelerated the solution of the problem. The issue of refugees is on of the most important political achievements of the Ottoman State in this century. It represents the peak of the balance politics that the Ottoman Empire is following towards Europe.

Keyword: millitary and political, refuggee, aid, Hungarian, revolution...

KISALTMALAR

A.g.e. Adı geen eser

A.g.m. Adı geen makale

A.g.t. Adı geen tez

Bkz. Bakınız

BOA. Başbakanlık Osmanlı Arşivi

C. Cilt

ev. eviren

Der. Derleyen

Haz. Hazırlayan

s. Sayfa

S. Sayı

Yay. Yayınlayan

Yay. Haz. Yayına Hazırlayan

yy. Yüzyıl

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	I
ÖZET.....	II
ABSTARCT	IV
KISALTMALAR	V
İÇİNDEKİLER	VI
GİRİŞ	3
I. BÖLÜM: MACAR İSYANI.....	5
A.) Avrupa’da 1830 İhtilalleri ve Macarlar	5
B.) 1848 Macar İsyanı	8
C.) İsyanın Bastırılması.....	12
II. BÖLÜM: İSYANCILARIN OSMANLI DEVLETİ’NE SİĞİNMALARI	17
A.) Macar Sığınmacılar	17
B.) Polonyalı Sığınmacılar.....	25
C.) Osmanlı Devleti’nin Tavrı	29
III. BÖLÜM: DİPLOMATİK KRİZ	35
A.)Avusturya’nın Tepkisi.....	35
B.) Rusya’nın Tepkisi.....	38
C.) Britanya’nın Tepkisi.....	42
D.) Diğer Devletlerin Tepkisi	45
E.) Çözüm Süreci: Osmanlı Devleti’nin Diplomatik Girişimleri	48
VI. BÖLÜM: MÜLTECİLER MESELESİNİN ÇÖZÜMÜNE DAİR OSMANLI DEVLETİ’NİN ATTIĞI ADIMLAR.....	56
A.) Mültecilerin Halep, Malta ve Kütahya’ya Yerleştirilmeleri	56

1. Kütahya.....	56
2. Halep	63
3.) Malta	67
B.) Macar ve Polonyalı Mültecilerden Osmanlı Devleti Hizmetine Girenler.....	69
C.)Mültecilerin Serbest Bırakılmaları	75
SONUÇ.....	87
KAYNAKÇA.....	90
EKLER	96
FOTOĞRAFLAR.....	138

GİRİŞ

Avrupa’da 1789 Fransız İhtilali özgürlük, eşitlik, adalet fikirlerinin yayılmasını sağlamıştır. Bu milliyetçilik fikirleri halklar arasında yayılış gösterirken çok uluslu devletler için tehlike çanları çalmaya başlamıştı. Fransız ihtilali sonrasında ortaya çıkan yeni kavramlar, 19. yüzyıl Avrupası’nın sosyal ve siyasi hayatında önemli olaylara zemin hazırlamıştır. İhtilal fikirlerinin yayılışı hız kazanırken mevcut Avrupa haritası ve sınırları da değişmeye başladı. Napolyon’un Avrupa’da bir savaş dalgası yaratması devrim rüzgârının önünü açıyordu. Bu durum da ihtilal fikirlerine karşı en kısa sürede önlem almayı gerektiriyordu. Bu bağlamda 1815’de Viyana Kongresi toplanacaktı. İhtilalci fikirlere karşı Avusturya, Rusya gibi büyük devletlerin önerisiyle, herhangi bir karmaşada askeri güç kullanmaktan geri durulmayacaktı. Alınan bu kararlara rağmen ihtilal dalgası hız kesmeden yayılmaya devam etti. Yeni ayaklanmalarla birlikte kargaşa ortamı zirve noktasını görecekti. Bu ayaklanmaların en önemlilerinden biri sosyalist-liberal taleplerle ortaya çıkan 1830 ihtilalleridir. Ardından milliyetçi taleplerin ağır bastığı 1848 ihtilal hareketleri baş gösterecektir. Avrupa’nın birçok yerinde meydana gelen devrimler Avusturya İmparatorluğu’nda da; Macar milliyetçilerinin, İmparatorluktan bağımsızlıklarını temin etmek maksadıyla kendini göstermiştir. Macaristan’da ihtilal hareketi 1848 Martı’nda başladı. Daha önceki ihtilal hareketlerinden esinlenen Macar halkı 1848 devriminin fikri alt yapısını oluşturmuş bulunuyordu. Macar asiller, gençler ve eğitimli sınıf eşitlik ve özgürlük fikrini 1830’lardan itibaren toplumun her kesimine süreli yayın ve dernekler aracılığıyla empoze etme çabasına girişmişlerdi. Bu durum da halk ve devrim öncüleri arasında ihtilalin başarıya ulaşacağı görüşünü kuvvetlendiriyordu. Devrim fikirleri karşısında en sert tutumu sergileyen Avusturya İmparatorluğu yaklaşan bu ihtilal dalgasını bertaraf etmek için gerekli tüm önlemleri almaktan kaçınmayacaktır. Hatta bu mücadelede en büyük destekçisi dönemin Rus Çarı olan I. Nikola’dan yardım istemekten çekinmeyecektir. Büyük umutlarla başlayan Macar Devrimi’nin kanlı mağlubiyeti uzun süre hafızalardan silinmeyecekti.

Çalışmamız, yukarıda da belirttiğimiz ihtilal hareketleri arasında önemli yeri olan 1848 Macar Devrimi’ni ele alacaktır. Devrim hareketinin başlangıcı, askeri safhası,

başarısızlığa uğraması ve mültecilerin Osmanlı Devleti'ne ilticası konuları ayrıntıları ile anlatılmaya çalışılacaktır. Bunun yanında Avrupa Devletleri; Britanya, Fransa, Amerika Birleşik Devletleri gibi ülkelerin ihtilal sonucu ortaya çıkan mülteciler meselesine bakışı ve sorunun çözümüne dair ortaya koydukları tepkiler vurgulanacaktır. Osmanlı Devlet adamlarının mülteciler meselesine dair hem Avrupa Devletleri ile hem de mülteci sorununun oluşmasına neden olan Rusya ve Avusturya ile birebir temasları yer alacaktır. Sonuç olarak çalışmada Osmanlı Devleti'nin mülteciler meselesinin çözümü adına vermiş olduğu mücadelenin başarıya ulaşip ulaşmadığı bir netliğe kavuşturularak devletin uluslararası kamuoyunda uyandırdığı olumlu ve olumsuz tepkiler her yönüyle verilemeye özen gösterilecektir. Bu bağlamda çalışmanın sağlıklı yürütülmesi açısından başlangıçta gerekli kaynaklar taranıp tasnif edilmiştir. Akademik kaynaklar temin edilerek tercüme eserlerden ve süreli yayınlar ile kitap, makale, ansiklopedi, tez, sözlük gibi eserlerin ilgili kısımları fişlenmiştir. Çalışma Okumalar tamamlandıktan sonra belirlenen çerçeveye uygun olarak kaleme alınmıştır.

Tezin BİRİNCİ BÖLÜMÜNDE; Macar isyanı ele alınırken 1830 ve 1848 devrimlerinin Macarlara yansıması anlatılmıştır. Süreçle alakalı bilgi verildikten sonra 1848 Macar isyanının büyümesi ve bu isyanın bastırılması için alınan tedbirlere değinilmiştir. İKİNCİ BÖLÜMDE; Macar devrimine katılan isyancılar ve bunların Osmanlı topraklarına ilticalarına yer verilip Macar ve Polonyalı olmak üzere önemli mülteci asker ve devlet adamlarından bahsedilmiştir. ÜÇÜNCÜ BÖLÜMDE; Mültecilerin Osmanlı Devleti'ne sığınma sürecinde ve sığınma gerçekleşikten sonra ortaya çıkan diplomatik kriz ifade edilmiştir. Sürece kaşı olumsuz tavır sergileyen Avusturya ve Rusya'nın tepkileri ile girişimlerine dair bilgiler verilmiştir. Osmanlı Devleti'nin bu kucaklayıcı tavrını destekleyen; İngiltere, Fransa, Amerika Birleşik Devletleri gibi ülkelerin dünya kamuoyundaki destekleri ve bunun yankıları dile getirilmiştir. Tezin DÖRDÜNCÜ VE SON BÖLÜMÜNDE; Osmanlı Devleti'nin Mülteci Sorununun çözümüne dair attığı adımlara yer verilmiştir. Bununla birlikte Mültecilerin Osmanlı topraklarında yerleştirildiği müstahkem şehirler ile sığınmacıların buradaki görev ve faaliyetlerine değinilmiştir. Son olarak da mültecilerin Osmanlı topraklarından ayrılması ve Babialı'den ayrılmak istemeyen, asker yahut devlet adamlarından Müslüman olup Osmanlı Devleti hizmetine girenlere yer verilmiştir. Devlete iltica eden sığınmacıların Polonyalı ve Macar olarak ayrı ayrı listeleri tezin ekler kısmında ayrıntılı olarak gösterilmiştir.

I. BÖLÜM: MACAR İSYANI

A.) Avrupa’da 1830 İhtilalleri ve Macarlar

19.yüzyıl Avrupa’sında ihtilal hareketlerinin temel hareket noktası Fransız İhtilali idi. Kıtada başta Fransa olmak üzere İtalya, Prusya, Avusturya İmparatorluğu ile İspanya, Belçika gibi ülkelerde devrim hareketleri baş gösterecekti. Buradan tüm Avrupa’ya yayılan devrim fikirleri ilerleyen tarihlerde Avrupa siyasi düzeninde köklü değişikliklere neden olacaktı.¹ 1815 Viyana Kongresi’nde alınan kararlar Fransız İhtilali’nde ortaya konulan prensiplerle uyuşmadı. 1789 İhtilali, eski düzendeki hâkimiyetin ilahi kaynağı varsayılan imparatorları reddederek hâkimiyetin asıl kaynağının millet olduğunu ileri sürüyordu. Bu bağlamda, asilzadelerin ve ruhban sınıfının eski düzendeki ayrıcalıklarına son verilecekti. Feodalizmi ilga ederek köylüleri ezilmekten kurtaracaktı. Devlet yönetimini ise ihtilalin asıl temsilcisi burjuvaziye teslim edecekti. Ortaçağdan kalma cemiyet düzenine son verecekti. Her bireyin kanunlara bağlı hür ve eşit olduğunu vurgulayacaktır.² Bu yeni düzen Avrupa’yı derinden sarsacaktı. Belki de bu yüzden, 1815 düzeninin tesisinden sonra Fransız ihtilali ile ortaya çıkan fikirler ve talepler daha da güçlü şekilde kendilerini göstermeye başlayacaklardı. Avrupa’da 1830 Liberal İhtilal Hareketleri’nin meydana gelmesinde, 1815 Viyana Düzeni’nin etkisi büyüktür. Bu ihtilal hareketinde istenilenlerin büyük bir kısmı elde edilemedi.³ Ancak asıl önemlisi, bu hareketin bıraktığı derin etkidir. İhtilal dalgası tüm ulusların bilinçlerinde yer edinmeye başlarken, Avusturya ve Metternich sisteminin hegemonyası Macaristan’da da kendisini göstermeye başladı. Viyana’nın tedbirlerine rağmen devrim burada da tırmandı. 1830 devriminde, Macaristan dışındaki devletler de başarıya ulaşmak için olanca güçleriyle istekleri konusunda mücadele

¹ Yasemin Altaylı, “Macar Halk Şarkılarında 1848-1849 Macar İhtilali ve Lajos Kossuth”, **Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi (Journal)**, Ankara,2017, s.327.

² Kemal Beydili, “Fransız İhtilali”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C:4, Türkiye Diyanet Vakfı Yay, Ankara, 2002, s.143.

³ Rıfat Uçarol, **Siyasi Tarih**, Yeditepe yay., Ankara 1979, s. 77; Fahir Armaoğlu, **19. yüzyıl Siyasi Tarihi 1789-1914**, Ankara,1997, s. 111; Cezmi Karasu, “1848 ihtilallerinin Osmanlılar Tarafından Algılanışı”, **Yeni Türkiye Dergisi Osmanlı Özel Sayısı I**, Sayı: 31., Ankara 2000, s. 233; Musa Gümüş, “1848 İhtilalleri Sonrasında Osmanlı Devleti’ne Sığınan Leh Ve Macar Mültecilerinin Osmanlı Modernleşmesine Etkileri”, **Basılmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ankara 2007, s. 10.

veriyorlardı. Belki de bu ilk fırtınadan istediğini alan tek devlet Belçika oldu. Hollanda'dan ayrılıp bağımsız olmayı başardı.⁴

Macar Ayaklanması'nın temellerine inmek gerekirse; Ayaklanmanın tohumlarının XIX. Yüzyılın başlarında atıldığı söylenebilir. Macaristan'da oluşmaya başlayan entelektüel platform, yeni bir zihniyetin gelişmesinde etkili olacaktı. Sanayileşme ve kentleşmenin yaygınlaşması ülkeyi 1830 ve 1848 İhtilallerine taşımıştır. Zira 19.yy başlarında Macaristan bir tarım ülkesi görünümündeydi. Sanayi devrimi sonrası üretim arttı ve yaşam standartları değişti. Bu farklılaşma halk kitleleri arasında, Batı Avrupa'ya öykünme olarak ortaya çıktı. Yönetimde söz sahibi olma isteği giderek daha da şiddetlendi. Zaten bir ihtilaller yüzyılı yaşanıyordu. Böyle bir ortamda liberal kesim ulusal bir bütünleşmeyi daha sağlıklı buluyordu. Ama bu birleşme mümkün olmayacaktı. Aksine ülkede yönetimde söz sahibi olan sınıflar arasında bir bölünme yaşanacak ve 1848 Macar devrimine giden süreç başlayacaktı.⁵ Macaristan tüm Avrupa gibi Napolyon harplerinin ve neredeyse bir nesil süren mücadelesinin etkisinde kaldı. 1804'de Napolyon milletin istiklalinin mimarı olduğunu belirtip kendini imparator ilan etti. Avusturya imparatorluğunda çok uluslu yapısı sebebiyle bir ayrışma başladı. Bölünmenin temelinde, sınıflar arasındaki siyasi ve ekonomik farklılığın, giderek daha derin çizgilerle göze çarpması gösterilebilir. Viyana Kongresi'nden sonra bütün Avrupa'da kendini gösteren yeniliklere mani olan sansür ve polis güç, ayaklanmaların ateşli hale gelmesine neden oldu.⁶ Batının basın-yayın sayesinde gelişen sosyal hayatı vardı. Sanat ve ticaret bakımından kalkınma gösteren, gelişen ekonomisi, insan haklarını gözetten bir siyasi oluşumu mevcuttu. Macaristan'da ise, iktisadi hayat neredeyse orta çağdan kalmış ve modernleşememişti. 19.yüzyılın başlarından itibaren Macar vatanseverlerin fikirlerini meşgul eden mesele; "önlere konan engelleri aşarak batının gelişmişlik seviyesine ulaşabilirler miydi ?". Viyana kongresini takip eden süreçte, milli şuuru canlandırma gereğinin farkına varmışlardı. Toplumdaki serf ve asillerin eşit bir çizgide birleşmesi, öte yandan milli hislerin harekete geçirilmesi mühimdi. Macaristan'da 1832-36'da açılan millet meclisinde, batı siyasi görüşünün etkin olduğu liberal bir ortam oluştu.⁷ İleride Macar devriminin en

⁴ Kemal Beydili, "Macar Devrimi" **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C:4, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara, 2002, s.144.

⁵ G. Jambotirova, Kazakistan El Farabi Milli Devlet Üniversitesi, **Avrupa ve Amerika Ülkeleri Tarihi**, Yepa Yay., Ankara, 1999, s.36.

⁶ F.Eckhart, **Macaristan Tarihi**, (Çev: İbrahim Kafesoğlu), Ankara 1949., s.160.

⁷ Stadium, **Macar Tarihi**, Macar İlim Akademisyası Neşri, Sayı:74, s.161.

önemli ismi olacak olan, Lajos Kossuth bu ortamda mecliste bulunma imkânına erişti. Burada yaptığı siyasi içerikli ateşli konuşmalar dolayısıyla, mahkeme karşısına çıkarıldı. Burada Kossuth hapse atıldı. Bu dava, Kossuth'un isminin duyulmasını ve tüm ülkede tanınmasını sağladı. Kossuth 3 yıllık hapis hayatından sonra, liberal fikirlerini yaymak için, Pesti Hirlap adında bir gazete çıkarmaya başladı. Gazetenin yayın yönetmeni oldu. Yazılarında feodal durumun devam etmeyeceğini, sürekli vurguladı. Gazetenin tirajı 60 iken 5000'e çıktı. 1844 senesinde, hükümet bu düşüncelerin halka ulaşmasından rahatsız olduğu için, Kossuth görevden alındı.⁸

Bu da gösteriyor ki; Zemplen il meclislerinde muhalefet nutuklarıyla tanınan ve ilerde Macaristan devlet başkanı olacak olan Lajos Kossuth, genç liberal neslin sesi olmaya adayıydı. 1830 ihtilal hareketleri, Macaristan'da siyasi canlanma olarak, karşımıza çıktı. Devrim hareketlerine ve askeri müdahalelere varacak olan süreç, bu olaylarla kendini hissettirmeye başladı. Zor ve engellerle dolu siyasi yaşamdan dolayı, ağır aksak ilerleyen yeni fikirler, her şeye rağmen 1840'lara gelindiğinde, sekiz milyondan fazla Macar'a bir arada yaşama şuuru kazandırmıştı.⁹ Ancak Viyana'dan yardım gören Sırp ve Rumenler, Macar halkına devrim konusunda destek vermekten kaçınıyordu. Zira bu azınlıklar, Avusturya'dan yardım görüyordu. Kendi içlerindeki asillerin birçoğu, Viyana desteği ile görevlere getirilmişti. Bu çıkar çatışmaları, Balkan Uluslarını birbirlerine karşı durmaya ve parçalanmaya zorluyordu.¹⁰ Bu durum derinleştikçe, milli bağımsızlık mücadelesinin önü açılacaktı. Macar özgürlük hareketi başladığında, Avusturya İmparatorluğu; Sırp, Rumen ve Hırvatlar çeşitli milli ayrıcalıklar vereceği vaadinde bulundu. Eğer Macar ayaklanması bastırılırsa, bu vaatler yerine getirilecekti. Bundan dolayı, bahsi geçen gruplardan öncelikle Hırvatlar, harekete darbe vurmak için Macar topraklarına hücum etmeye başladı.¹¹ Macarlar, ilk ayaklanmaları başarılı olmaya başladığında, Avusturya Kralı Ferdinand'dan tamamen Macarlardan oluşan, yeni bir kabine kurulmasını isteyeceklerdi. Yüksek tabakaya verilen vergilerin ve imtiyazların kaldırılmasını, anayasa hükümeti sistemine geçilmesini teklif etmişlerdi. Bu tekliflerin önderliğini de genç bir avukat olan ve muhalefet nutuklarıyla tanınan Lajos Kossuth yapmıştı.¹² 1847'de meclise girip, muhalefetin yönünü daha gerçekçi

⁸ Eckhart, age, s.187.

⁹ Eckhart, age, s.183-185.

¹⁰ Eckhart, age, s.193.

¹¹ Eckhart, age, s.205.

¹² Ahmet Refik, **Türkiye'de Mülteciler Meselesi**, Matbai Amire, İstanbul, 1926.,s. 5-6.; Eckhart, age.,s.183.

adımlara yöneltti. Muhalifler Macaristan'ın özgürlüğünün, ancak diğer bölgelerde de anayasal idare olursa, gerçekleşeceğini düşünüyordu. Bu görüş ihtilali destekleyen herkes tarafından destek bulmuyordu. Kossuth siyasi karmaşadan faydalanarak, hazırladığı bildiriye Viyana Hükümetine onaylattı.¹³ Avusturya Kralı Ferdinand, yapılan teklifi istemeyerek de olsa kabul etti. 17 Mart 1848 tarihinde de Macarlar, Kont Battihyanhy başkanlığında ilk Bakanlar Kurulunu oluşturdu. Lajos Kossuth ise, kurulan hükümetin ilk Maliye Bakanı oldu.¹⁴ Bu adımdan sonra, özgürlüğün tadını almış Macar halkı cemiyetler kurarak ve silahlı mücadeleye katılarak ihtilalin büyümesine katkı sağlayacaktı.

B.) 1848 Macar İsyanı

1848 ihtilali, Avrupa'da kendini besleyen ihtilallerden sonra ortaya çıktı. Çoğu tarihçiye göre, bu ihtilalin galibi halk oldu. Mutlakıyet rejimine karşı, en belirgin mücadele verildi. Bu ihtilal hareketi, daha öncekilerin yarım bıraktığını tamamladı. Hatta karmaşa ortamını kaldırıp, daha toplumsal nitelikli bir içerik kazandırdı.¹⁵ Bu devrim hareketi, sosyal sınıflar ve meslek kollarının, birbirlerine verdiği destek sonucu tırmandı. Başlangıçta Zanaatkâr, tüccar ve hukukçuların da desteğini alan bu akım, sonraki süreçte daha maddi ve somut ideallerin peşine düşecekti.¹⁶ Avrupa'da milli hükümetlerin zamanıydı. Doğal olarak, bu harekette zirve noktasında, bir özgürlük fikrini doğuracaktı. Avrupa'da gruplar arasında dini ve siyasi farklılıklar derinleşmeye başladı. Çok uluslu devletlerde, huzursuzluk ortamı baş gösterdi. Halkların özgürlük istekleri ağır basmaya başladı. İlk ihtilal hareketleri; İtalya, Almanya, İrlanda, Rumen, Macar, Yahudi, Slav halklarının ayaklanmalarıyla başladı. Viyana'da Çeklerin,

¹³ Alev Duran, İsmail Köse, Louis Kossuth ve Macar Mülteciler, **USAD**, Bahar,2017, s.295.

¹⁴ Abdullah Saydam, "Kütahya'da Mülteci bir Cumhurbaşkanı Lajos Kossuth", **Tarih ve Toplum**, Cilt: 28., Sayı: 167., İstanbul 1997, s.5.; Robert Hermann, **Doğumunun 200. Yıl Dönümünde Lajos Kossuth 1848-1849 Macar Özgürlük Savaşı**, (Çev: Yılmaz Gülen), Budapeşte 2003, s. 55-58.; Genelkurmay, **Tarihte Türk- Macar İlişkileri**, Ankara 2002, s. 51.; Uçarol, age., s.85.; Armaoğlu, age., s.151.; Nejat Göyünç, "1849 Macar Mültecileri ve Bunların Kütahya ve Halep'e Yerleştirilmeleri ve İlgili Talimatlar", **Türk Macar Kültür Münasebetleri Işığı Altında II. Rakoczi Ferenc ve Macar Mültecileri Sempozyumu (31 Mayıs 3 Haziran 1976)**, s.174.; Altaylı, "agm", s.328.

¹⁵ Hakan Yılmaz, **Tarih Boyunca İhtilaller ve Darbeler (Popüler Tarih)**, Timaş Yay., İstanbul, 2012, s. 27-28.

¹⁶ Stephen J. Lee, **Avrupa Tarihinden Kesitler(1789-1980)**, Dost Kitabevi, Ankara, 2014, s.71.

İtalya’da ise ulusalcı akımla ayaklanan halkın imparatorluklardan ayrılma isteği geniş yankı buldu.¹⁷

Avusturya İmparatorluğu’nda ihtilal hareketlerine ilk katılım, Almanlar tarafından Avusturya Başvekili Prens Metternich’in “Viyana Düzeni” adıyla aldığı sert tedbirlere karşı kendini gösterdi. Milliyetçi ayaklanmaları en kanlı şekilde bastırmayı kendine görev edinen Metternich, devrim fikriyle harekete geçen tüm halklara aynı tepkiyle karşılık veriyordu. 1848 ihtilalleri Almanların “Gümrük Birliği” kurmalarından sonra, özgürlük mücadelesi Avusturya’ya karşı daha da şiddetlendi. Halk ayaklanmaları, imparatorların tahtlarını sarsmaya başlarken Almanların bağımsızlık fikri, giderek gerçekçi bir hal almaya başlıyordu. Devrim hareketleri sistemin kalbi olan Berlin ve Viyana’da kendini göstermeye başlayınca, Başvekil Prens Metternich istifa ederek Londra’ya kaçtı.¹⁸ Macarlar da ihtilal başladığından bu yana Metternich’e karşı mücadele vermişlerdi. Metternich’in istifasından sonra Macarlar büyük bir inaçla mücadelenin şiddetini artıracaklardı. Başvekilin istifasını izleyen süreçte İmparator, ülkesinin bu en büyük toprak parçasında çıkan karmaşayı engellemek istedi. Belki de bu yüzden, Macarlara muhtariyet verdi. Bu gidişat liberal ve endüstriyel bir toplum vücuda getirme fikrinde olan Szechenyi*¹⁹ ve Kossuth gibi hürriyetçi fikir adamlarınca değerlendirildi.²⁰ Macarlar da bu milliyetçi fikirlerin etkisiyle, zaten 1830’larda filizlenmeye başlayan özgürlük fikrini fiiliyata dökmeye karar verdiler. Macarların 1848 “Nisan Kanunları” imparatorluk tarafından kabul edildi. Bu kanunlarla; reşit erkeklere mülkiyet hakkı, oy kullanma hakkı ve anayasa oluşturma hakkı verilecekti.

¹⁷ Lee, age, s. 105-106.

¹⁸ Beydili, age, s.144.

¹⁹ “Kont Istvan Szechenyi, Macar toplumsal ahaytının ilerlemesinde kilit isimlerdendir. 1771’de Viyana’da dünyaya geldi. Soylu bir ailenin çocuğudur. 1826 yılına kadar imparatorluk ordusunda askerlik mesleğini başarıyla sürdürdü daha sonra istifa etti. Ordu da iken kendini en iyi şekilde yetiştiren Szechenyi birçok ülkeye giderek buralardaki reformları gördü. Bu bilgi birikimini Macar devrimini ateşlemek için gerekli argümanlara dönüştürdü. Macar topraklarında gelişmenin önünü açabilecek ekonomik, toplumsal, kültürel kurumlara ihtiyaç olduğunu ve derneklerin açılması gerektiğini halk arasında yaymaya başladı. 1827’de Macar Bilimler Akademisini açarak toplumsal sorunların ve ilerlemenin başlangıç noktasının belirleneceği bir ortam oluşturdu. Tuna nehrini vapur ulaşımına uygun hale getirmiştir. Ülkede Ticaret bankasını açmıştır. 1848-49 yıllarında Macar bağımsızlık savaşı döneminde Ulaştırma Bakanlığı görevi yaptı. Bu esnada özgürlük savaşının silahlı mücadele kısmı başlamış ve bu mücadelenin kaybedileceğini defalarca söylemekten çekinmemiştir. Zira bunca zaman uğraşıp ortaya koyduğu Macar halkının ilerlemesine ortam hazırlayan her şey bu savaş ortamıyla kaybolacaktı. Bu durumdan duyduğu endişe onun akıl hastanesine yatmasına neden oldu. Savaş kaybedilince Macar halkının geleceğine dair korkuları daha da arttı. Macar halkına makaleleriyle moral vermeye devam edecekti. Makalelerinde her fırsatta Avusturya’yı eleştirmekten geri durmuyordu. Bu durum 1826’dan beri böyle devam ediyordu. Bir hiciv makalesinin yayınlanmasının ardından 1860 yılında bulunduğu mekan polis tarafından aranmıştı. Birçok belge ve makalesine el konuldu. Bu olay üzerine 1860 yılında intihar etti.”, Türkinfo, Eckhart, age, s.175.

²⁰ Roger Price, **1848 Devrimleri**, (çev: Nail Kantemir), Melisa yay., İstanbul, 2000, s.93.

Soylu sınıfının Temsilciler Meclisi'nde, söz hakkının devamı konusunda, sıkıntı yaşansa da meclisin teşekkülü konusu kesin bir konuydu.²¹ Yaşanan bu gelişmelerin en önemli sonucu, hiç şüphesiz ki Macaristan'ın bağımsızlığı adına atılan, büyük birer adım olmalarıydı. Bu adım sonrası özgürlük hareketi giderek daha da geniş alanlara yayılmaya başladı. Gelişmeler sonucu Macar Devrimi'nin lideri Kossuth Avusturya'dan ayrılma isteğini dile getirdi.²² Bu isteğin kabul edilmemesi sonucu, karmaşa ortamından faydalanacak olan Kossuth ve Macar halkı ayaklanmayı bir sonraki seviyeye taşıyarak, silahlı mücadeleye başlayacaklardı. Hatta Kossuth İtalyan ayaklanmasının bastırılması için gönderilen askerlerin, artık bu savunmaya gitmemesi gerektiğini meclise onaylatmaya çalıştı. Hali hazırdaki orduyu ve yeni alınacak askeri birliklerin, Macaristan savunması için kullanılmasını istedi. Fakat aristokrat sınıf, Macar bağımsızlığı adına atılacak adımlara karşıydı. Hem Çek isyanını hem de İtalyan ayaklanmasını bastıran Avusturya İmparatorluğu, Macar hareketini ezme kararı aldı.²³ Bunu yaparken de Macarların istekleri karşısında tam tersi isteklerde bulunan, Slavları ve Hırvatları kullanacaktı. Yani Macarlara karşı farklı grupları destekleyip, en azından bir isyanı bastırma şansına erişecekti.²⁴ Bu planlar doğrultusunda, doğru zamanı beklemeye başladı. Macaristan'daki gelişmeler Ferdinand'ın beklentileri doğrultusunda gerçekleşmeyince, verdiği sözü tesirsiz bırakmak için, Hırvat milliyetçiliği ile tanınan Jozef Jellacsics'i 23 Mart 1848 tarihinde Macaristan'a Başkomutan (Ban) olarak tayin etti. Jellacsics, Macaristan'ı işgal ederek, ülkenin her tarafında örfi idare ilan etmek istedi. Toprakların gerçek sahibi olan Macar Hükümeti'nin kararlarını uygulamadan kaldırdı ve bir terör estirmeye başladı.²⁵ Avusturya büyük prensi Ferenc Karoly, Jellacsics ile Macar hükümeti başkanı Batthianyi arasında uzlaşma teşebbüsünde bulunmak maksadıyla her ikisini de İnsbruck'a davet etti. Jellacsics bu davete icabet etmeyerek, faaliyetlerine devam etti. Ban Jellacsics, 29 Mayıs 1848 tarihinde Hırvatistan'ın, Macaristan'dan ayrılarak, Viyana'ya bağlandığını dünya kamuoyuna duyurdu. Macaristan'da 1848 İhtilâl hareketleri Mart ayında başladı.²⁶ İlk olarak Karoly başkanlığında toplanan vekiller heyeti, uzlaşma teklifini reddeden Jellacsics'i azleden bir krallık beyannamesi çıkardı. Beyanname hazırlandıktan sonra 18 Haziran

²¹ Price, age., s.94.

²² Mithat Sertoğlu, **Mufassal Osmanlı Tarihi (Resimli Haritalı)**, VI.cilt, Türk Tarih Kurumu Yay.(TTK), Ankara, 2011,s.307.

²³ Sertoğlu, age., s.307-308.

²⁴ J. Lee, age.,s.79.

²⁵ Mehmet Ergün,"1848 Devrimi", **Büyük Lügat ve Ansiklopedi**, cilt:8, Meydan Yay., İstanbul, 1990, s.158.

²⁶ F. Orhan Köprülü, "Fuat Paşa", **MEB İslam Ansiklopedisi**, Cilt: IV., İstanbul 1945, s. 673.

1848 de Jellacsics'in azledildiği ilan edildi.²⁷ Macar aristokratlar, Güney Sırplar ile Rumenler de Avusturya ile birlikte hareket edeceklerini bildirdi. Viyana halkı ve Polonyalı askerler ise Macar ayaklanmasına destek verir görünümdeydi. Zira Viyanalı milliyetçiler, imparatorluk ordusuna yardıma giden harbiye vekili Latour'u idam ettiler. Bu karmaşa ortamında saray ileri gelenleri ve imparator 1848 Ekimi'nde Olmütz'e kaçtı. Mücadeleler sonucu muzaffer olan Macar ordusu, hareket alanını genişletme kararı aldı. Bunun üzerine, Avusturya tahtında bir hükümet değişikliği oldu. Bu değişikliği isteyen, ordu komutanı Radetszky ile prens Felix Schwarzenberg idi. Ferdinand'ın Macarlara verdiği ayrıcalıkların, bu sonuca sebep olduğunu düşünüyorlardı. Ferdinand ile küçük biraderi Ferenc Karoly, Karoly'nin oğlu Ferenc Josef lehine, tahttan feragate mecbur edileceklerdi. Josef taç giyme yemini bile etmeden tahta çıktı. Bu hükümdarlığı tanımayan Macar Millet Meclisi, Ferdinand'ı taç giymiş hükümdar olarak görmeye devam edeceklerini açıklayacaklardı.²⁸ Yeni imparator, Macar isyancıların kayıtsız şartsız teslimini istedi. Yeni Avusturya İmparatoru Franz Joseph'in kararıyla, Macar topraklarının stratejik bölgelere ayrılması kesinleştirildi. V. Ferdinand'ın tahttan feragat etmesi ve yerine Franz Joseph'in gelişiyle 1848 İhtilalinin hak ve kazanımları, Viyana tarafından reddedildi. Asıl olarak bu durum, Macar devriminin tırmanışını hızlandırdı. Erdel'in ayrı bir prenslik olarak teşekkül ettirilmesi, Kossuth ve arkadaşlarını tedbirler almaya itti. Macar devrim liderlerinin, Budapeşte'yi ellerinde bulunduruyor olması karşılarındaki askeri gücün artmasına neden olacaktı.²⁹ Macar hükümeti bu durum karşısında ülkesini ve kendi itibarını savunmak zorundaydı. Milli taleplerin ağır bastığı 1848 İhtilal hareketi, tüm Avrupa'da olduğu gibi Macar toplumunda da bağımsızlık adına verilecek bir savaştı. 14 Temmuz 1848 tarihinde savunma ordusunun ve müdafaa komitesinin kurulması ve komitenin başına da Kossuth'un geçmesi kararlaştırıldı. Kurulan bu yeni ordu tecrübesiz olmasına rağmen, başlarda Jellacsics'in ordusu karşısında başarılı oldu. Fakat Jellacsics'in emrine verilen yeni kuvvetler karşısında daha fazla direnemedi.³⁰ Çünkü Macarların esas

²⁷ Bayram Nazır, **Osmanlı'ya Sığınanlar Macar ve Polonyalı Mülteciler**, Yeditepe Yay., İstanbul, 2006,s.15.

²⁸ Eckhart, age, s.210.

²⁹ Virginia H. Aksan, **Kuşatılmış Bir İmparatorluk Osmanlı Harpleri**,(Çev: Gül Çağalı Güven), Türkiye İş Bankası Yay., İstanbul, 2010, S.452.

³⁰ Ayhan Öztürk, "1848 Macar Ayaklanması ve Avrupa Devletlerinin Tepkileri", **Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt: I., Sayı 3., Ankara 1997, s. 122.; Eckhart, age., s.206.; Abdullah Saydam, "Osmanlıların Siyasi ilticalara Bakışı ya da 1849 Macar-Leh Mültecileri Meselesi", **Belleten**, Cilt: LXI., Sayı: 231'den ayrı basım, Ankara 1997,s.341.; Ziya Şakir, "Türkiye'ye İltica Eden Macar Büyükleri", **Resimli Tarih Mecmuası**, Sayı: 30., İstanbul 1952, s.15-28.

ordusu Avusturya emrinde İtalyanlara karşı savaşıyordu. Bu mağlubiyette, Viyana'dan gönderilen Windischgratz komutasındaki orduların Jellacsics'e katılması da önemli bir etken oldu. Ancak Györgei'nin komuta ettiği Macar birlikleri, silinme durumuna gelen ihtilal girişimine canlılık getirdi. Korgeneral Schlick'in ordusunu yenmeyi başararak Peşte'yi aldı. General Klapka'nın komuta ettiği ordu ile birleşti. Györgei'nin Hatvan, TapiobicskeIsgzeg, Vac, Nagysallo ve Komarom zaferleri sonucunda Avusturya orduları Pozsony'e sıkıştırıldı. 1831 İhtilal girişiminin önemli kumandanı General Bem, Erdel'i İmparatorluk ordularından temizledi. Sırpları da mağlup ederek, Macaristan'ı ihtilal hükümetinin kontrolü altına geçirdi. Bu zaferler sonrasında Lajos Kossuth'un önerisiyle, 14 Nisan 1849 tarihinde Macaristan'ın bağımsızlığı ilan edildi. Kossuth'da Macaristan geçici Cumhurbaşkanı oldu.³¹ Kossuth belkide bu adımlarından dolayı, ileride milliyetçi yazarlar tarafından büyük bir saygı görecekti. Cesur adımlarından dolayı kendisinden övgüyle bahsedilecekti.³² Bu ilk zafer Macar ordusunun moralini oldukça yükseltti. Avusturya imparatorluğunda, feodal düzeni yıkacak tek yol ihtilaldi. Çünkü Avusturya devrime karşı en katı tutumu sergileyen devletlerden biriydi. Macar Ayaklanması başarıya ulaşmak üzereydi. Viyana bu durum karşısında güçsüz olduğunu anladı.

C.) İsyanın Bastırılması

Avusturya İmparatoru, ihtilalin başarıya ulaşmasından korkarak, Rus Çarı I. Nikola'yı yardımına çağırdı. Rusya 200.000 kişilik ordusuyla Avusturya İmparatorluğu'nun yardımına geldi. Bu ordu Macar devriminin kaderini değiştirdi.³³ Rus ordusunun Avusturya'ya yardıma bu denli hazır olmasının önemli nedenleri vardı. Bunlardan ilki, 1815 Viyana düzeni, bu ihtilal hareketi başarıya ulaşırsa büyük bir darbe almış olacaktı. İkincisi bağımsız bir Macaristan'ın doğu Avrupa'da kurulması Polonyalıların da Rusya'ya karşı aynı şekilde bir kalkışmada bulunacağını açıkça işareti sayılabilirdi. Üçüncü olarak da Lajos Kossuth yönetiminde bir Macaristan Çarlık Rusya için Balkanlarda önemli bir tehdit olacaktı.³⁴ Bu sebeplerden dolayı Rusya, ilk

³¹ Sinan Kenualp, "Bir Osmanlı Diplomati Kostaki Musurus Paşa", **Belleten**, Cilt: 136., Ankara 1970, s.430. Saydam, "Osmanlıların Siyasi...", s. 341; Öztürk, age., s. 123.; Genelkurmay, age., s.52.

³² Eric Hobsbawm, **Devrim Çağı(1789-1848)**, Dost Kitabevi, Ankara, 2016, s.153.

³³ Jambotirova, age.,s.39.; Sertoğlu, age., s.3007.

³⁴ Vlademir, Potyemkin, **Uluslararası İlişkiler Tarihi**,(çev: Atilla Tokatlı), İstanbul, 1977, s.542.

olarak diplomatik adımlarla, ardından askeri müdahale ile Macar devrimini bastırma konusunda Avusturya'ya yardım edecekti. Bu müdahale sonrası, Avusturya egemenliğinde kalan Macarlar Rusya'ya karşı bir öfke besleyeceklerdi. Rusya bir düşman daha kazanmış oldu. Bu hareket Yakınoğu için herhangi bir ortak adım atıldığında uluslararası manada İngiltere ile Rusya'nın ne kadar farklı kulvarlarda olduğunu da gösterdi. Rusya'nın Macar devrimini bastırmadaki azmi ve sonrasında Osmanlı Devleti'ne karşı takındığı tavır iki ülke arasındaki iplerin gerilmesine de yol açtı.³⁵

Rus yardımının gelmesinden sonra, Avusturya orduları komutanı Haynau emrindeki birliklerin de Ruslara katılımıyla, Macarların karşısına 370.000 kişilik bir ordu çıktı. Bu büyüklükte bir ordunun karşısında Macar ihtilal ordularının şansı yoktu. Gelişmelerin Macaristan'ın aleyhine döndüğü bir sırada, Macarların en son zaferi, Budin kalesinin alınmasıydı.³⁶ Macar orduları birleşik Rus-Avusturya orduları karşısında yenildi. Birleşik ordular, fazla bir direnişle karşılaşmadan Macaristan'ı işgal etti. Macar General Görgei daha fazla kan dökülmemesi için teslim olmaya karar verdi. Bu teslimiyetten sonra İhtilalciler ciddi bir kıyımla karşı karşıya kaldı. Ülke çapında büyük bir temizleme kampanyası başlatıldı. Devrime katılan Macarlar idam ediliyordu.³⁷ Macarların dünya kamuoyundan yardım istemesi de bir karşılık bulamadı.

Avusturya orduları komutanı Radetzky bu durumu, *“Ben nizam adamıyım ve müsterih vicdanla yüzlerce insanı kurşuna dizdiriyorum, çünkü kat'i kanaatime göre, her türlü müstakbel ihtilâlin önünü almak için tek çare budur”* şeklinde açıklıyordu.³⁸ Rus Prens Paskieviç de durumu, *“Macaristan haşmetlünün ayakları altındadır”* diyerek Çar'a bildiriyordu.³⁹ Kossuth bu yenilgiler sonucu istifa ederek görevini Arthur Görgei'ye bıraktı. Birçok ünlü Macar yazara göre; Macar özgürlük savaşının başarısızlığa uğramasının en büyük sebebi, sivil yöneticilerle ordu arasındaki güvensizlik ve anlaşmazlıktı. Zira Görgei Macar ordusunun, Ruslarla anlaşma yaparak Avusturya imparatorluğuna karşı savaşması gerektiğini düşünüyordu. Kossuth'u bundan dolayı sürekli eleştiriyordu. Bu düşünce Kossuth tarafından kabul görmediği gibi aralarının açılmasına da neden oldu. Kossuth ve Görgei ihtilalin devamı açısından bir

³⁵ Matthew Smith Anderson, **Doğu Sorunu (1774-1923)“Uluslararası İlişkiler Üzerine Bir İnceleme”**, (çev: İdil Eser), YKY Yay., İstanbul, 2001, s.132.

³⁶ Eckhart, age, s.212.

³⁷ Echart, age, s.211.

³⁸ Eckhart, age, s.213.

³⁹ Eckhart, age, s.213.

türlü uzlaşmaya varamıyorlardı. Hatta Kossuth Görgei'ye güvenmediği için devlet başkanlığından istifa ederken, görevi Josef Bem'e bırakmak istedi ama şartlar buna izin vermeyecekti. Macar yazar İmrefi “ *kendi içinde yıkılan her ülke teslim olmaya mahkumdur.*” sözünü Lajos Kossuth ve General Görgei arasındaki anlaşmazlığa istinaden söylediği aşıkardı.⁴⁰ Görgei Macar ordusunun başına geçtikten sonra 12000 kişilik ordusuyla Ruslarla yeni bir antlaşma yaptığını ve Avusturya'ya karşı Rus ordusunun yardımıyla savaşacağını bildirdi. Generalin emriyle Rus karargâhına ilerleyen Macar ordusu Avusturya'yı yeneceğinin hayalini kuruyordu.⁴¹ Rusların oyununa geldiklerini farkettilerinde herşey için çok geç olacaktı.

Macar özgürlük savaşının kötü gitmesi ve üst üste alınan yenilgilerden sonra, savaş alanını ilk terk edecek isimler şunlar olmuştu. Richard Guyon, Tümgeneral Lazar Meszaros artan yenilgiler sonucu emirlerindeki 34.000 kişilik ordularını diğer komutanlara bırakarak savaş alanını terk ettiler. Gelişen bu talihsiz olaylardan sonra Macaristan'ın bağımsızlığına dair beslenen fikir yok olmaya başladı. Macar ordusu aslında bu gelişmelerden sonra silahlarıyla Rus ordusuna teslim olmuştu. Zira Görgei Rus yardımıyla Avusturya'nın düşeceğine inanan bir iyimserlik içindeydi. Kendilerinden toplanan silahların Avusturya'ya yöneleceğini düşünüyordu. İleride Kossuth bu davranışından dolayı Görgei'yi vatan haini olarak görecekti. Hatta görevden ayrıldıktan sonra Vidin'de yazdığı mektubunda yenilginin tek sorumlusunun Görgei olduğunu söyler.⁴²

Bununla da kalmaz birçok delil ve sebep gösterir. Ancak Görgei komutasında savaşan subayların, daha sonradan yazdıkları ifadeler dikkati çeker. İhtilalin başarısızlık nedenini, silahlı mücadelenin kaybedilmesini, Kossuth'a bağlamaktadırlar. Çünkü ihtilal başladığı esnada oldukça iyimser olan Kossuth, yenilgiler alınmaya başlandığında Avusturya ve Rusya karşısında şanslarının olmayacağını çevresindekilere söylemekten çekinmedi. Daha da önemlisi Avusturya'ya karşı Rusya ile anlaşma fikrini, ilk ortaya atan da bizzat kendisidir.⁴³ Askeri ve sivil yöneticiler arasındaki sorunlar ihtilalin yönünü değiştirdi. Kossuth'un daha sonraki süreçte, mektuplarında ve yazılarında geçen çeşitli ipuçları vardır. Macar özgürlük savaşı tüm hızıyla devam ederken, önemli komutanlardan olan Bem'in yaralanması morallerini son derece bozmuştu. Bem devlet

⁴⁰ Nazır, age, s.35-36.

⁴¹ Eckhart, age, s.212.; Nazır, age, s.36.

⁴² Nazır, age, s.36.

⁴³ Nazır, age, s.37.

başkanı Kossuth'a savaşın gidişatıyla ilgili bilgi vererek, durumun lehlerine devam ettiğini bildirdi. Fakat mektup Kossuth'a ulaşmamıştı. Generallerden İngiliz Richard Guyon'un yazdığı mektupta ise; her şeyin bittiği savaşın kaybedildiği yazıyordu. Haberi alan Kossuth galibiyet ümidini tamamen kaybetmiş ve bundan sonra yapılacak herhangi bir şeyin kalmadığını düşünmüştü. Bu durum da istifasını hızlandıran bir nedendi.⁴⁴ Bu asılsız haber dolayısıyla Kossuth kendisini kurtarmaktan başka çaresi olmadığına inandı. Bem'in 1849 Ağustosunda yazdığı ve daha sonra Kossuth'un haberdar olacağı mektubunda ordunun toparlandığı ve her şeyin devam ettiği yazıyordu. Bu mektup Kossuth'un eline geçtiğinde artık istifa gerçekleşmiş durumdaydı.⁴⁵ Bem'den bir daha haber gelmeyince Kossuth yeni komutanlık görevini geniş yetkilerle donattığı Arthur Görgei'ye vermişti. Artık savaşın tümüyle kaybedildiğini düşünen Kossuth devlet başkanlığı görevini de Görgei'ye devredecekti. 1849 Ağustosunda Kossuth Macar halkı için yayınladığı bildiride Avusturya ve Rusya'nın birleşik gücü karşısında özgürlük savaşının başarıya ulaşamayacağını ve devlet başkanlığından istifasını açıkladı. Macar halkının kendi yöneticisini seçecek şartlara gelinceye kadar yeni yöneticinin Görgei olduğunu belirtiliyordu. Bu olaylar olurken Bem Kossuth'un Arad'da olduğunu düşünerek buraya geldi 12 Ağustos 1849. Geç kalarak vardığı Arad'da savaşa devam edecek durumda olduklarını Kossuth'a haber vermek istedi. Ama Kossuth'un istifasını ve göreve Görgei'nin geldiğini öğrenince tüm planları alt üst oldu.⁴⁶ Görüldüğü gibi mektuplaşmalar sonucu ortaya çıkan bu bilgiler süreçle ilgili net bir çerçeve çizmektedir. Daha çok bilgi kirliliği ve haberleşme zorluğundan kaynaklanan, iletişimsizlik savaşın sonucunu oldukça etkilemiştir.

Daha sonraki dönemde Kossuth 1849 Eylül'ünde Vidin'den İngiltere ve Fransa'daki Macar elçilerine "Vidin Mektubu" olarak bilinen mektubu yazacaktı. İstifasını ve Görgei'yi göreve getirme gerekçelerini anlatacaktı. Kossuth Arad'dan Türk sınırında bulunan Orsova'ya geçti. Orsova'da iken Bem'in Kossuth'a yazdığı mektupta; orduyu bırakıp kaçmanın doğru olmadığı ve geri dönmesi gerektiği yazıyordu.⁴⁷ Ancak Kossuth, Bem'in korkaklık suçlamasına cevaben istifasını hazırlayan sebepleri açıklıyordu. Kossuth, Arad'dan ayrılırken bu gidişin Macaristan için daha doğru olacağına inanıyordu. Görgei'nin iyi bir vatansever olacağına dair, Kossuth'a verdiği

⁴⁴ Stadium, age., s.161.

⁴⁵ Stadium, age,121-122; Nazır,age.,s.32; Eckhart, age.,s.212.

⁴⁶ Stadium, age,122; Nazır,age.,s.34; Eckhart, age.,s.213.

⁴⁷ Stadium, age,122; Nazır, age.,s.34.

söz de, gidişi için başka bir gerekçe idi. Kossuth'un Bem'e verdiği bu cevap mektubu Bem'in eline geçmedi uzun zaman sonra Bem bunu Avusturya gazetelerinden okuyacaktı.⁴⁸ Bu büyük yenilgiden sonra devrim son buldu. Rusya yedi yıl sürecek olan bir askeri işgale başlayacaktı. Erdel'i istila edecekti.⁴⁹ Rusya'nın Balkanlarda bir nüfuz mücadelesine girişmiş olması ve mültecilerin Osmanlı topraklarına ilticası hem Batı Avrupa için hem de Osmanlı Devleti için sıcak bir çatışmanın habercisi olacaktı. Çar kaçınılmaz sonu kendi elleriyle hazırlayacak ve Kırım Harbi tüm şiddetiyle vuku bulacaktı.

Sonuç ne olursa olsun ordunun Ruslara teslimi korkunç bir stratejik hata olarak değerlendirilmekteydi. Çünkü bu karar birçok asker ve subayın idamına birçoğunun da hapsedilmesine sebep oldu.⁵⁰

Macar asilzadelerden Andraşi İstanbul'a gönderilerek, Osmanlı Devleti'nden yardım istendi.⁵¹ Osmanlı Devleti'nin Macarlarla geçmişte bulunan tarihi bağları ve bunun yanında ırki olarak akraba sayılmaları, aralarında bir sempati oluşturmuyordu. Osmanlı Devleti, Kanuni devrinde Türk eyaleti olan Macar topraklarının, Avusturya'nın tahakkümünde olmasındansa, kendi egemenliğini almış bir Macar Devleti olarak görmeyi tercih ediyordu. Belki de bu bağ ve sempati dolayısıyla Babıali devrim başladığından itibaren takip ettiği Macar Meselesine kayıtsız kalmadı.⁵² Kossuth ve beraberindekiler geçmişte atalarının da yardımına koşan Osmanlı Devleti'ne gitme sebeplerinden biri de, sınır olarak yakın bir mevkide olması ve burada Osmanlı Devleti'nin de yardımıyla toparlanıp, devrimi başarıya ulaştırabilecekleri düşüncesi idi. Andraşi'nin getireceği cevap beklenmeden Osmanlı sınırına hareket edildi. Temeşvar yenilgisinin ardından Kossuth, hükümetine ve halkına yapacağı veda konuşmasını kaleme almıştı. Sakallarını kestirdi, saç biçimini değiştirdi ve Osmanlı sınırına yakın bir mevki olan Arad'dan ayrıldı. Buradan Lajos Kossuth ve beraberindekiler Osmanlı topraklarına sığınarak başta Vidin ve Şumnu'ya yerleştirileceklerdi.⁵³ Gelen ihtilalciler arasında Avusturya imparatorluğunun saldırılarından kaçan, İtalyanlar ile Macar devriminde Macar liderleri ve halkına yardım eden Polonyalı askerler de bulunuyordu.

⁴⁸ Stadium, age, 124-125; Nazır, age., s.35-36; Herman, age., s.82.

⁴⁹ Aksan, age., s.153.

⁵⁰ Herman, age., s.82.; Nazır, age.,s.37.; Eckhart, age., s.211-12.

⁵¹ Sertoğlu, age., s. 3008.

⁵² Enver Ziya, Karal, **Osmanlı Tarihi, Nizam-ı Cedid ve Tanzimat Devirleri**, cilt: V, 1789-1856, Ankara, TTK Yay. 1983, s.215.

⁵³ Altaylı, age, s.337.

Osmanlı Devleti sınırdaki sivil ve askerlerden oluşan ihtilalcileri Meclis-i Mahsusa da alınan kararlar sonucu misafir etmeyi kabul etti. Osmanlı Devleti'nin bu adımı yeni bir sorunun doğmasına neden olacaktı. Bu katliamdan kaçanların bir kısmı da, Avrupa'nın çeşitli ülkelerine dağılacaktı.

II. BÖLÜM: İSYANCILARIN OSMANLI DEVLETİ'NE SİĞİNMALARI

A.) Macar Sığınmacılar

Görgei'nin Ruslara teslim olmasından sonra isyanlara katılan Macar, Polonyalı ve İtalyan askerler ve siviller, Avusturya ve Rusya tarafından öldürülme ve tutuklanma korkusuyla Osmanlı sınırına yığılmaya başladı.⁵⁴ Tanzimat döneminin önemli üç paşasından biri olan Divan-ı Hümayun Amedisi (Başkâtibi) Fuad Efendi*⁵⁵,nin Bükreş'ten Babıalı'ye gönderdiği 27 Temmuz 1849 tarihli yazıda “ Sınıra ilk gelen mültecilerin Erdel Kızılkale'de Ruslara yenilen Macarlar” olduğu belirtiliyor.⁵⁶ Macar ihtilalcilerle ve onlara yardım eden Polonyalı asker ve siviller, ihtilal hareketi başarısız olduktan sonra Macaristan'ı terk ederek Osmanlı Devleti'ne sığındı. Osmanlı topraklarına gelen ilk mülteci kafilesi 1120 kişiydi. Bu kafilede, aralarında general ve subaylardan oluşan önemli isimler bulunmaktaydı.⁵⁷ Osmanlı devlet adamları başlangıçta Macarların ihtilal hareketini meşru görmediklerini belirterek, mültecilerin hiçbir şekilde sınırdan içeri alınmayacağını açıklamışlardı. Devlet adamları bir çatışma

⁵⁴ Nazır, age., s .38.; Sinan Kuneralp, **Son Dönem Osmanlı Ricali (1839-1922)** , İsis Yay., İstanbul 1999, s.40.

⁵⁵ Divan-ı Hümayun Başkâtibi Fuad Efendi, diğer ismiyle Keçecizade Fuad Efendi, (İstanbul 1815-1869 Nice), Tıbbiye mezunudur. Şair Keçecizade İzzet Molla'nın oğludur. Devlet görevine Babıalı Tercüme Odasında başladı. Londra sefaretı ve divanı hümayun başkâtipliğine getirildi. İyi derece Fransızca bilen Fuad Efendi 1848 Avrupa ihtilallerinin yayılış gösterdiği bir dönemde fevkalade Büyükelçi sıfatıyla Rusya'ya gönderildi. Rus Çarı ile görüşmesinde oldukça başarılı olan Fuad Efendi Sadaret Müsteşarlığına getirildi. Sadrazam M. Reşit Paşa tarafından Mısır'a gönderildi. Birçok defa istifa ettiği halde tekrar tekrar Hariciye Nazırlığına getirildi. 1853-54 Osmanlı-Rus savaşından sonra vezirlik rütbesi ve tekrar Hariciye Nazırlığı görevine getirildi. Sultan Abdülmecit ve Sultan Abdülaziz dönemlerinde Hariciye Nazırlığı yaparken son dönemde Sadrazam oldu.(1861) büyük devletlerin siyaseti karşısında devletin çıkarlarını korumak için tutulması gereken yolları bir vasiyetname olarak yazmıştı. Bu yazı daha sonra Paris'te Meşveret gazetesinde yayınlanacaktı. Âli paşa Sadrazam olunca tekrar Hariciye Nazırlığına getirildi. Fransız taraftarı olduğu söylenir. 1869'da Nice'de öldü.,; <http://www.turkcebilgi.com>.,25 Mart 2018. s.3.

⁵⁶ BOA.,DUİT.,75-1/13-2 Fuad Efendi'nin Sadarete gönderdiği 7N 65/27 Temmuz 1849 Tarihli Tahrirat.; Nazır, age., s.38.

⁵⁷ Refik, age., s. 6; Nazır, age., s. 13; Saydam, “Osmanlıların Siyasi İlticalara...”, s. 347-348.

yaşanması endişesi ile ihtilal dalgasına olumlu ya da olumsuz bir etki de bulunmak istemedi. Bu karar Meclis-i Mahsusa toplantısında alınan karardan sonra değişecekti. Çünkü mülteci meselesi siyaseten Osmanlı Devleti'ne fayda getirecek bir konuydu. Bu durum istişareler sonucu anlaşılıp baştaki kanaat değişecekti. Bu yeni karar uyarınca mülteciler sınırdan ancak silahsız olarak geçebileceklerdi. Zira mültecilerin ülkeye alınması devletlerarasında sorunlara sebep olabilirdi. Ama Meclis-i Mahsusa toplantıları ve Divan-ı Hümayun Başkâtibi Fuat Efendi'nin görüşleri ile karar değişti. Fuad Efendi, Osmanlı Devleti'ne sığınan bu kişilerin husumetli bulundukları devletlere teslimi gerçekleşirse bu onların canlarına mal olacaktı. Bundan dolayı kabul edilen mültecilerin sınırdan uzak iç bölgelere yerleştirilmelerini tavsiye etmiştir. Sığınmacı askerlerden erlerin karar merciinde olmamaları nedeniyle iadelerinin uygun olacağı görüşünü de dile getirmiştir.⁵⁸ Meclis kararında yer alan mültecilerin kimseye iade edilmeyeceğine dair tahrirat ise şöyledir;”o mekuleleri Avusturyalulara yahut Rusyalulara teslim etmek canlarını tehlike-i azimeye ilka eylemek demek olub buna ise merhamet-i seniyye kail ve şanu şevket-i Devlet-i Aliyye-ye bir veçhile muvaffik olunamıyacaktır.”⁵⁹ Fuad Efendi bu konuyla ilgili olarak Avusturya konsolosunun görüşüne de başvurdu. Konsolos bu konuda bir fikir beyan edecek durumda olmadığını söyleyerek, kendisine gelecek talimata göre hareket edeceğini belirtmiştir. Erdel Avusturya birlikleri kumandanı Duhammel ile de görüşen Fuad Efendi, bu kumandanı da benzer cevabı aldı. Bu yüzden Avusturya devlet adamlarının görüşlerinin netleşmesine kadar iltica eden mültecilerin Osmanlı Devleti gözetiminde kalmasına karar verildi.⁶⁰ Fuad Efendi yüksek rütbeli subayların Kinin sınır şehrinden uzaklaştırılarak Rimnik şehrinde ikame ettirilmesinin doğru olacağını belirtti.(Bahsi geçen bu iki şehir Osmanlı- Macar sınırında bulunmaktadır.) Bu görüş hem Avusturya konsolosu hem de Rus kumandanı tarafından uygun bulundu. Fakat sınırda görevli bulunan komutanlardan İsmail Paşa Kinin'de bu mülteciler için gerekli iaşenin bulunmasında zorluk yaşanacağını belirtti. Bunun üzerine bütün mültecilerin üç bölük Osmanlı askerinin gözetiminde Rimnik şehrine nakledilerek gözetim altında tutulması kararı alındı. Mülteciler Rimnik'e nakledildi.⁶¹ Fuad Efendi'ye göre; “Eğer mülteciler sınıra gelip

⁵⁸ BOA.,DUİT.,75-1/13-2.

⁵⁹ BOA., BEO., A.MKT.220-28.

⁶⁰ Refik, age., s. 7-8.;Ahmet Refik, “Mülteciler Meselesine Dair Fuat Efendi'nin Çar Birinci Nikola ile Mülakatı”, **Türk Tarih Encümeni Mecmuası**, (1 Teşrin-i Sani 1341), Numara 41., İstanbul 1341, s. 10-11. ; Saydam, “Osmanlıların Siyasi İlticalara Bakışı...” s. 350.

⁶¹ Nazır, age., s. 13-14; Saydam, “Osmanlıların Siyasi İlticalara ...”, s. 348.; Gümüş, “agt.”, s. 18.; BOA., DUİT.,75-1/13-2.

kabul edilmezlerse bunlar bir şekilde Osmanlı sınırını zorlayacak ve Macar-Rus-Avusturya savaşı Osmanlı topraklarına sıçrayacaktı. Fuad Efendi varsayımında haklıydı. Çünkü Rusya'nın amacı Osmanlı Devleti'ni savaşa çekmekti. Bu sebeple Babıali daha önce Sadarete aldığı karara göre; mültecileri kontrollerini kendi elinde tutmak açısından topraklarına kabul edecekti. Mültecilerin kabul şartı ise; Silahsız olarak teslim olmalarıydı. Amaç ihtilal fikirlerinin ve örgütlenmesinin kendi topraklarında yayılmasını önlemektir.⁶² Bu karar Meclis-i Mahsusa toplantısında şu şekilde onaylanmıştır; "...memleket-i şahane-i devlet-i metbu'aları alehine olan fesad ve fitnelere merkez edememeleri esbabının istihsalı olduğu vasıhatta olduğundan ve o mekule rüesa-yı usaddan zir'i irade-i desturilerinde kain mahallere gelen olur ise aluz-ı girift olunmaları azım gelmeyecek ancak yedlerinde silahları bulunur ise nezinin memalik-i imparatorinin birgüne fesad ve ihtilaline muktedir olamayacakları kazalara nakli ve ikame ettirilmeleri mecburidir."⁶³ İleride mültecilerin çeşitli saldırılara uğraması ve güvenlik tehdidi sebebiyle silahlarının alınmasına dair tahrirat iptal edilecektir.⁶⁴ Osmanlı Devleti'nin mültecileri kabul konusunda çıkardığı yasalar ve görüşmeler oldukça hassas incelemelere tabi tutuldu. Uzun süre devletlerarasında yazışmalara ve elçilerin gidiş gelişlerine neden olacaktı. Gelen mültecilerin listesi tablo şeklinde verilecektir. Gelen sığınmacılardan önemli Macar yöneticilerine kısaca değinmeye çalışacağız.

Lajos Kossuth'un, Sultan Abdülmecit'e ve Vidin Valisi Ziya Paşa'ya yazdığı sığınma talepli mektuplar temin edilemedi. Kossuth'un İngiltere Dışişleri Bakanı Lord Palmerston'a yazdığı mektupta, ilk mektuplarıyla ilgili bilgiler bulunmaktadır. Nitekim sultana yazdığı mektupta bir süreliğine Osmanlı topraklarında misafir olma isteğinde bulunuyor. Sultanın verdiği cevapta "kendisinin ve askerlerinin misafirleri oldukları ve saçlarının tek teline zarar gelmesinden tebaasından 50.000 kişiyi feda edebileceği" cevabını almıştı.⁶⁵ Kossuth, düşman tehlikesi nedeniyle cevabı beklemeden 19 Ağustos 1849'da Osmanlı Devleti'ne iltica etti. Fuad Efendi bu gelişşi Macar özgürlük savaşının tamamen sona ermesi olarak yorumlar.⁶⁶ Kossuth, Osmanlı topraklarına iltica ederken tanınmamak için birçok önlem alsada başarılı olamadı. Sınırdaki görevlilerce hemen

⁶² BOA., DÜİT.,75-1/13-2, (1 Teşrin-i Sani 1341), Numara 41); BOA.,DÜİT.,75-1/13-1.

⁶³ BOA.,HR. MKT.25-65.; Saydam, "Osmanlıların Siyasi İlticalara ...", s. 344; Nazır, age., s. 191.

⁶⁴ Nazır, age, s.191.

⁶⁵ Nazır, age, s.51-78.

⁶⁶ Potyemkin, age., s.20. ; Nazır, age.,s.51.; Kemal, Karpat, " Osmanlı Mültecileri Paşa Bile Yapmıştı" ,Derin Tarih , İstanbul, (kasım 2015),s.106.; Saydam, age., s.43.

tanındı. Kossuth sınırdan alınarak, ilk olarak Vidin'e getirildi. Kendisi burada Vidin Valisi Ziya Paşa'yı ziyaret etti. Vidin'de bulunan bazı mülteciler haberi alınca Kossuth'u karşılamaya geldiler. Kossuth validen İstanbul'a gitmek için izin istediye de emir gelmediği için bu istek geri çevrildi.⁶⁷

Vidin kısa zaman sonra Kossuth için kargaşa ve dedikodu merkezi haline geldi. Zira ona hala saygı duyanların yanında, kendisini suçlayanlar da vardı. Vidin'de bulunduğu süre içinde Fransa ve İngiliz elçileriyle ve dönemin Osmanlı Sadrazamı Mustafa Reşit Paşa'ya mektuplar yazarak, mültecilerin hayatını kolaylaştırmak için diplomatik girişimlerde bulunuyordu. İngiliz Dışişleri Bakanına yazdığı mektupta Avrupa'da Macaristan için bir kamuoyu oluşturulmasını istiyordu.⁶⁸ Kossuth Osmanlı Devleti'ne ilticasını, Sadrazam M. Reşit Paşa'ya ayrıntılı şekilde yazarak teşekkürlerinin yanı sıra misafirperverlikten duyduğu memnuniyeti de uzun uzun dile getiriyordu.⁶⁹ Ayrıca Kossuth hem Sadrazama hem de Vidin Valisi Ziya Paşa'ya yazdığı mektuplarda Sultan nezdinde bir izinle Avrupa'ya gidip burada Macarlar lehine bir kamuoyu oluşturulmasını istiyordu.⁷⁰ Osmanlı, İngiltere ve Fransa'nın mülteciler konusunda söz ve davranış birliği yapmış olmaları sebebiyle, Kossuth Avrupa'ya gitme ve orada bir kamuoyu oluşturma fikrini erteledi. Bu yüzden Osmanlı Devleti'nin uygun gördüğü şekilde burada misafirlüğünü sürdürdü. Kossuth'a göre Macar özgürlük savaşının başarısızlığa uğramasının en büyük sorumlusu Rusya idi. Osmanlı Devleti'nin Rusya'ya savaş açmasını uygun görüyordu.⁷¹ Hatta daha sonra İngiltere ve Fransa elçilerine yazdığı mektuplarda bu devletlerin Macar özgürlük savaşı için yeterince destek olmadıklarından yakınıyordu. Görgei'nin ihanetini ve üzüntülerini ekleyerek Osmanlı Devleti'ndeki memnun edici muameleden bahsediyordu. Kossuth Vidin'de kalma süreleri uzadıkça Avrupa'ya gönderdiği mektupları da sıklaştırıyordu. Bu arada Osmanlı Devleti, güvenlik sebebiyle mültecileri iç bölgelere sevk etmeye karar verdi. Haber üzerine Kossuth kendisinin İngiltere'ye nakli için mektuplar gönderdi. Mektuplarda ısrarla üzerinde durulan başka bir konu da Macarların haklılığının dünyaya duyurulması isteği idi.⁷² Kossuth ülkesinin kaderini tekrar değiştireceğini düşünerek adımlar atmaya çalışırken Avusturya ve Rusya'nın, mültecilerin iadesini içeren notaları

⁶⁷ Potyemkin, age., s.55-60.

⁶⁸ Potyemkin, age., s.84.; Nazır, age.,s.73.

⁶⁹ Nazır, age.,s.74.; Karpat, "agm.",s.106.

⁷⁰ Nazır, age, s.74.

⁷¹ Nazır, age, s.75.

⁷² Nazır, age., s.75.; Potyemkin, age., s.99.

ile gönderdikleri elçileri Osmanlı Devleti'ni yeni önlemler almaya sevk ediyordu. Bu amaçla Osmanlı Devleti mültecilerin güvenliği için din değiştirme konusunu gündeme getirecekti. Çünkü Osmanlı vatandaşı olup aynı zamanda Müslüman olanlar imparatorluk içinde daha güvende oluyorlardı.

Osmanlı Devleti ile Rusya arasında imzalanan Küçük Kaynarca Antlaşmasının maddelerinden din değiştirme ile ilgili olan madde şeklinde “*İki devletin re 'ayasından bazıları aher bir töhmet ve adem-i itaat ve yahut hıyuanet edüp devleteynin birbirine ihtifa veyahut iltica kastında olur ise Devlet-i Aliyyemde dini islami kabul ve Rusya devletinden tanassur edenlerden ma'ada aslabir bahane ile kabul ve himaye...*” ifade edilmektedir.⁷³ Bu madde uyarınca Rusya tarafından mültecilerin iadesi istendiği takdirde eğer Müslüman olmuş iseler iade söz konusu olmayacaktı. Avusturya ve Rusya'nın mültecilerin teslimi konusunda ısrar ettikleri bir dönemde, Babıali din değiştirme fikrini Vidin Valisine mektupla bildirdi. Mektupta Babıali mültecileri korumak için aralarından isteyenlerin İslamiyet'e geçmelerini tavsiye etti.⁷⁴ Eğer bu durum gerçekleşirse Rusya ve Avusturya mültecileri vatandaşlık hakkı gereği geri alamayacaktı. Çünkü Müslüman olan mülteciler aynı zamanda Osmanlı Devleti hizmetinde çeşitli görevlere getirilip Osmanlı Devleti vatandaşı olacaklarından, güvenlikleri de muhafaza edilmiş olacaktı. Din değiştirme mevzuu daha sonraki süreçte mülteciler arasında nahoş bir konu olarak lanse edilecek ve hatta bazı mülteciler arasında soğukluğa neden olacaktı. Babıali konuyla ilgili açıklamalar yaparak bu durumun tamamen güvenlikleri için düşünüldüğünü, aksi halde herhangi bir zorlamanın söz konusu olamayacağını vurgulamıştı.⁷⁵

Vidin'de din değiştirmek isteyenler için bir merasim tertip edilmedi. İslam dinini kabul edecek kişi, camide müftü önüne diz çöküp kelime-i şهادet getirerek din değiştirme işlemini gerçekleştiriyordu. Ayrıca din değiştirenler, müftünün önünde hiçbir zorlama olmadan böyle bir karar aldığını dile getiriyordu. Müslüman olan asker veya sivillere yeni isim ve unvanlar verilecekti. Bem, Murad Paşa ismini alırken; Kmety, İsmail Paşa; Stein, Ferhat Paşa; Zarchesty ise Osman Bey isimlerini alacaklardı. Sünnet ve saç kesimi törenleri sonraya bırakıldı. Müslüman olan mülteciler, eski

⁷³ Nazır, age, s.81.

⁷⁴ Karal, age. , s.216.

⁷⁵ Nazır, age, s.67-68.

arkadaşlarından ayrılarak yeni yerlere yerleştirildi.⁷⁶ Bu önemli isimlerin din değiştirmesinden sonra sayı giderek arttı. 250 Macar, 200 Polonyalı ve İtalyan bu olaydan sonra din değiştirecekti. Bu rağbetin bir sebebi de mülteciler arasında çıkan dedikodulardı. İslamiyet'i kabul etmeyenlerin Rusya veya Avusturya'ya teslim edileceği söylentileri özellikle Polonyalıları korkutmuştu. Bunun yanında bir kısım mülteci de eğer Osmanlı Rusya ile bir savaşa girerse Osmanlı Devleti ordusunda yer alarak Rusya'dan deyim yerindeyse intikamlarını alabileceklerdi.⁷⁷

Kossuth Babıali'yi din değiştirme konusunda eleştirirken iade konusunda devlet adamlarının kendi aralarında anlaşmazlığa düştüğünü ve sonuç olarak da din değiştirme konusunu ortaya attıklarını düşünüyordu. Ama sonraki süreçte bu konuda yanıldığını itiraf edecekti.⁷⁸ Osmanlı Devleti'nin sadece güvenliklerini temin etmek adına böyle bir teklifte bulunduğunu görecek. Dönemin Sadrazamı M. Reşit Paşa'ya bir özür mektubu yazdı. “ *Vukuatı politikiyye havadisatıyla Saltanat-ı Seniyyenin kararı alisinin haberi savbı bendeganeme pek geç ve yanlış olarak vasıl olması dahi mahzu düçar olduğum iş bu ahvali felaket istimalin iktizasından olub...*” şeklinde mahcubiyetini dile getiren satırlar dikkati çeker.⁷⁹ Osmanlı Devleti'ne sığınan asker ve devlet adamlarından bir kısmı din değiştirerek devlet hizmetine girdi.

Yaklaşık 3 ay Vidin'de kalan İtalyan, Polonyalı, Macar mültecilerden bazıları Avusturya imparatorluğunun mültecileri geri almak için af ilan etmesiyle bir kısmı buradan ayrılacaktı. Elçiler ve özel görevliler aracılığıyla dönmek isteyen mülteciler listelere kaydedildi. Avusturya imparatorluğu kendilerini adil yargılayacakları bir mahkeme kurulacağı ve suçsuz olanların ise vatanlarında hayatlarına zarar gelmeden yaşayabileceklerini dile getiriyordu. Ülkelerine geri dönenler; 2732 Macar, 124 Polonyalı, 201 İtalyan, 99 Avusturya vatandaşı olmak üzere 3156 kişiydi. Vidin'de 400 Macar, 800 Polonyalı, 200 İtalyan kalmıştı.⁸⁰ Kossuth Avusturya'nın isteğine uyup geri dönenlerin gitmemesi gerektiğini kandırıldıklarını düşünüyordu. Hatta bu konuyla ilgili Vidin Valisi Ziya Paşa'yla görüşerek mültecileri iade etmemelerini söylemekten geri durmadı. Çünkü Kossuth'a göre af söz konusu değildi. Dönen Macar subaylar askeri mahkemelere çıkartılacak, erler de Avusturya ordusuna adapte edilerek devrim fikri

⁷⁶ Bayram, Nazır, **Osmanlı Misafirperverliği ve Avrupa'daki Yankıları**, İstanbul Ticaret Odası Yay., İstanbul, 2008, s.53.

⁷⁷ Nazır, age, s.83-85.

⁷⁸ Potyemkin, age, s.104-105.; Nazır, age.,s.78-79.

⁷⁹ BOA., DUİT.,75-2/6-2.; Nazır, age .,s.81.

⁸⁰ Nazır, age, s.97.

tamamen ortadan kaldırılacaktı. “Vatanımızın can düşmanlarına dönmektense sürgünde kalmak daha şerefli dir.” diyordu.⁸¹ Vidin kampında günlerini diplomatik yazışmalar ve ayrıldığı vataniyle ilgili endişeleri gidermekle geçiren Kossuth Rus ve Avusturya ajanlarının kendisini ortadan kaldırmak için Vidin’de bulunduğunu öğrendi. Bu hassas durumun farkında olan Babıali, üst düzey güvenlik önlemleriyle mülteci şeflerini koruyordu. Ancak Vidin’in Rus sınırına yakınlığı ve artan ajanların tehlikesi dolayısıyla kalan mültecilerin daha iç kesimlere nakledilmesine karar verildi. Daha güvenli olması bakımından Şumnu’ya nakledilmelerine karar verildi.⁸² Mülteciler Şumnu’da da 3 ay kalacaklardı. Kossuth yolculuk gerçekleşmeden önce Vidin Valisi Ziya Paşa ile yolculukta alınacak güvenlik tedbirleri ile yiyecek, giyecek ve yapılacak ekonomik yardımlar konusunda fikir alış verişinde bulunacaktı. Başlangıçta kışlalara yerleştirilecek olan mülteciler daha sonra kiralanacak olan konaklara geçirilecekti. Murat Paşa (Bem), ve Müslüman mülteciler sipahi kışlasına, Macar ve Polonyalı mülteciler piyade kışlasına yerleştirildi.⁸³ Kossuth ise; lüks olarak tanımlanabilecek bir eve yerleştirildi.⁸⁴ Burada bulundukları süre içinde mülteci şefleri ve subaylar Osmanlı Devleti’nin Rusya’ya karşı bir savaşa girişeceğini ve mağlubiyete uğrayan Rusya, Avusturya’yı yalnız bırakacağından, devrim mücadelesi tekrar tüm hızıyla devam edecekti. Tamamen bir hayalden ibaret olan bu varsayımlar Avusturya ile Babıali’nin mülteciler konusunda son anlaşmasıyla ortadan kalktı. Avusturya mültecilerin iadesinden iki devletin dostluğunu zedelememek için vazgeçiyordu. Ancak bu asilerin Osmanlı topraklarında iç kesimlerde olacak şekilde gözetim altında tutulmasını öngörü yordu. Bu durum belli bir süre ile sınırlı kalacaktı.⁸⁵ Nakil meselesi, mültecilerin planlarını alt üst etse de Avusturya ve Rusya’nın mülteciler konusundaki tavrı değişince, Osmanlı ülkesinde kalmak istemeyen mülteciler Avrupa’ya gidecektir. Osmanlı Devleti hizmetine giren bazı Polonyalı ve Macar askerler din değiştirerek bazıısı ise din değiştirmeden Osmanlı topraklarında kaldı. Özellikle din değiştiren mülteciler ayrıca istihdam edilip müstahkem mevkilerde görev alacaklardı. Halep’te Murat Paşa komutasında görev alacak olan bu mülteciler isyanların bastırılmasında

⁸¹Nazır, age, s.98-99.

⁸² Nazır, age, s.106.

⁸³ Nazır, age, s.130-131.

⁸⁴ Nazır, age, s.131.

⁸⁵ Nazır, age, s.134-135.

oldukça faydalı olacaklardı.⁸⁶ Macar mültecilerden öne çıkan isimlerden bazıları şöyledir;

Kmety, ihtilalin en heyecanlı zamanları olan askeri süreçte Temaşvar ve Budin harplerinde öne çıktı. Ordular dağılmaya başladığında Osmanlı'ya iltica etti. Burada Müslüman olarak İsmail Paşa ismini aldı. Devlet hizmetinde askerlik görevine girdi. Kırım savaşında Kars'ı savundu. Meclis-i Tanzimat üyesi olmuş ve Ferik rütbesi almıştır. Girit valiliğine görevlendirildikten sonra öldü.⁸⁷

Batthyany, Macaristan eski dışişleri bakanı iken devrimden sonra ülkeyi terk etmek zorunda kalacaktı. Kossuth'un Vidin'e gitmesinden sonra kendisi de sığınma talebiyle Vidin'e gidecekti. Eski yol arkadaşından ayrılmadı. Batthyany sonradan gelecek olan bir grup Macar ile birlikte Avrupa'ya gitme kararı aldı.⁸⁸

Mor Perczel, Macar özgürlük savaşında teşkilatçı kişiliği ile oldukça yararlı olan Mor Perczel inatçı kişiliğinden dolayı da sürekli yönetimle fikir ayrılığına düşüyordu. 1849 baharında Szeged'e gelen Perczel Banat zaferinden sonra büyük bir coşkuyla karşılandı. Burada yaptığı konuşmada ülkenin mutluluğu ve geleceği için Kossuth'un devlet başkanlığından indirilip yerine kendisinin getirilmesi gerektiğini söylemişti. Halk tarafından tepkiyle karşılanan bu konuşmaya rağmen Kossuth onun vatanseverliğine güveniyor ve bu sözleri söylenmemiş sayabiliyordu.⁸⁹ Temaşvar savaşının yapılmasında büyük katkısı olan Perczel yenilgi üzerine diğer komutanlardan ayrıldı. Ülkeyi terk etmek üzere Orsova'ya gitti. Bu gitme kararı da gösteriyor ki Temaşvar yenilgisinden sonra ordunun en güçlü komutanlarının dahi mücadelenin başarıya ulaşacağına dair ümidi kalmamıştı. Orsova'dan Tuna sınırına kadar gelen Perczel savaşın sonucuna dair kesin bilgi almadan Osmanlı Devleti'ne iltica etmeyeceğini belirterek sınırda beklemeye başladı.⁹⁰ Perczel sınırda beklerken gelen mültecilerin sayısı da gün geçtikçe artıyordu. Gelenlerin getirdiği yenilgi haberleri Perczel'in Osmanlı'ya ilticasını hızlandırdı. 16 Ağustos 1849'da Perczel maiyetindekilerle beraber Osmanlı Devleti'ne iltica etti. Bu ünlü komutan ve arkadaşları Türk askerlerince coşkuyla karşılandı. Hayatlarının Osmanlı Devleti garantisinde

⁸⁶ Nazır, age, s.119.

⁸⁷ Nazır " Osmanlı misaf...", s.117.

⁸⁸ Nazır, age., s.46.

⁸⁹ Nazır, age, s.41.

⁹⁰ Nazır, age., s.42.

olduğu belirtilerek kendileri için geçici olarak hazırlanan çadırlara yerleştirildiler.⁹¹ Perczel ve beraberindeki askerler üst rütbeli olduklarından Osmanlı Devlet adamları bir baskın riskini önlemek için onları Vidin'e sevk etme kararı aldılar.

General Kmety, Macar özgürlük savaşında ordusunu en uzun süre ayakta tutmayı başaran generallerden biridir. Temaşvar yenilgisinden sonra ordular geri çekilmeye başladı. Kmety'nin ordusu Erdel'e çekildi. Generallerden Guyon ve Bem'in birliklerini takip eden müttefik ordusu vardı. Kmety diğer iki ordunun kurtulması için 80.000 kişilik orduyu oyalama kararı aldı. Sayıları oldukça az olan birliği ile diğer orduların kaçmasını sağladı. Zorlukla müttefik ordusunun saldırısından kurtulup Erdel'in Merul köyüne sığındı. Fakat bu onun için başka bir sorunun başlangıcı oldu. Köylüler bu ihtilalcileri ya Avusturya'ya teslim edecek yada öldürecekti. Son karar öldürme yönünde çıkınca bir domuz ahırına kapatılıp arkadaşları ile ateşe verildiler. Ancak Bem'in birlikleri tam zamanında yetişerek generali kurtardı. Bu olaydan hemen sonra Osmanlı'ya sığınacaktı.⁹²

Richard Guyon (Hurşid Paşa), ihtilalin askeri safhasında önemli başarılar elde edilmesini sağlayan askerlerden biridir. Üst rütbeli komutanların dahi stratejik bölgelerin alınacağına inanmazken Guyon verilen her görevin üstesinden geliyordu. Macar ordusu tarafından generalliğe yükseltildi. Son ana kadar Macar ordusunun başarılı olacağına inanıyordu. Askeri harekâtın başarısız olmasından sonra üst rütbeli askerlerle Osmanlı'ya iltica etti. Müslüman olduktan sonra Hurşit Paşa adını aldı. Ardından Guyon Osmanlı ordu hizmetine girme kararı aldı. Başvurusu kabul edilen General Arabistan ordusunun merkezi Şam'da göreve getirildi.⁹³

B.) Polonyalı Sığınmacılar

Osmanlı Devleti, Daha önce de değindiğimiz gibi mültecilerin güvenliğini sağlamak için sürekli olağanüstü toplanıyordu. Vidin'deki mülteci grubunun daha korunaklı olan iç bölgelere sevki önem arz ediyordu. İtalyan, Macar ve Polonyalılardan oluşan grubun yola çıkışı için hazırlıklar başladı. İlk yola çıkacak olan mülteci kafilesi

⁹¹ Nazır, age., s. 43.

⁹² Nazır, "Osmanlının misaf...", s.46-47.

⁹³ Nazır, age., s.121.

Polonyalılar olacaktı. Gerekli güvenlik tedbirleri alındıktan sonra pazar yerinde toplanan gruba önce kişisel ihtiyaçları verildi.⁹⁴ Polonyalı mültecilerin toplam sayıları 790 kişi olup, şu isimlerden oluşmaktaydılar; General Dembinski, General Meszaros, General Wysocki, General Yomharin, Miralay Zamoyski, Miralay Przyimski, Miralay Fatonye, 4 kaymakam, 15 binbaşı, 87 yüzbaşı, 139 mülazım, 23 serçavuş, 165 çavuş, 347 nefer, ülkelerine dönmek istemeyen Polonyalıların tamamını teşkil ediyordu.⁹⁵

Dembinski ve Lazar Meszaros, ilticaları birlikte olmuştur. Macar ordusunun bu iki ünlü komutanı da 15 Ağustos 1849'da Osmanlı sınırına gelmişlerdi. Macar özgürlük savaşına dair tüm umutları biten generaller burada bulunurken, Bem tarafından Dembinski'ye savaşa dönme emri verilmiş ama ret cevabı alınmıştı. Dembinski ve Meszaros gizlice Eflak sınırına gelmişti. Ancak Türk askerleri onları tanıyordu. Bu yüzden Severin'e kadar bir grup silahlı asker tarafından korunmuşlardı. Meszaros ve Perczel'in arası başkumandanlık tayini dolayısıyla açıktı. Bu yüzden Türk askerleri iki mülteci şefini birbiriyle görüştürmüyordu.⁹⁶ Osmanlı Devleti 17 Ağustos'ta Severin'de bulunan mültecileri ziyaret etmesi için Mehmet Paşa'yı görevlendirdi. Paşa'nın mültecilerle görüşmesi esnasında Perczel kendilerini Rusya ve Avusturya'ya teslim edeceklerine dair duyumlar aldığından söz etti. Paşa ise hepsinin Osmanlı Devleti güvencesinde olduklarını ve endişeye gerek olmadığını söyledi. Mültecilerle ikinci görüşmede Mehmet Paşa Macar özgürlük savaşının başarısızlığa uğramasından duyduğu üzüntüyü dile getirdi. Bunun yanında Sultanın kendilerine dostça yaklaşımlarından söz etti. Daha sonraki süreçte İstanbul'a nakledilecekleri ve oradan da istedikleri ülkeye gidebilecekleri söylendi. Bu durum mültecilerce memnuniyetle karşılandı. Perczel, Dembinski ve Meszaros'un Osmanlı'ya sığındığı haberi başkente ulaşınca hemen Meclis-i Mahsusa toplandı. Bu generallerin önemli isimler olması sebebiyle ani bir Rus ya da Avusturya baskını yaşanabileceği düşüncesini akla getiriyordu. Bundan dolayı generallerin Vidin'e sevkine karar verildi. Vakit geçirilmeden alınan karar uygulandı.⁹⁷ Sevk konusunda Fuad Efendiye yazılan tahriratta iltica eden generallerin belirtilmeksizin, Vidin'e gönderilmesinin yanı sıra bu konuyla ilgili oldukça dikkatli davranılmasının ve devletin bu meseleden yüzünün

⁹⁴ Bayram Nazır, "Macar ve Polonyalı ihtilalcilerin Osmanlı Devleti'ne İlticası ve Diplomatik Kriz", **Türkler**, Cilt:12., (Ed. Kemal Çiçek), Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s.678.

⁹⁵ Nazır, age., s.118.

⁹⁶ Nazır, age.,s.15-43.

⁹⁷ Nazır, age., s.44.; BOA., DUİT., 75-1/5-2 Sadaretin mabeyne takdim ettiği 4 L 65/23 Ağustos 1849 tarihli tahrirat.

akıyla çıkması için gereken her şeyin yapılması isteniyordu.⁹⁸ Bu iki generale özel bir ilgi ve alaka gösterilmişti.

Josef Bem, Macar özgürlük savaşının önemli isimlerindendi. Geçmişte 1830 ihtilaline de katılmış Polonya ordusu Ruslara yenildiğinde hayatını zor kurtarmıştı. Macar özgürlük savaşında Erdel’de önemli başarılar elde eden Bem askeri dehasına ve stratejik yeteneğine rağmen bulunduğu şehir ablukaya alınınca kurtuluşun imkânsız olduğunu anlamış ve kaçmaya karar vermişti. Bem’in savaş taktiği ve zekâsı hayranlık uyandırıyor onu düşmanlarının bile saygı duyduğu bir kahramana dönüştürüyordu. Kalabalık ordular karşısında bir avuç denilebilecek askerle başarılar sağlıyordu. Tüm Macar ordusunun yapamadığını o toplarıyla tek başına yapıyordu. Macarlar onun bu dehası karşısında “gökten inmiş bir melek” olduğunu düşünüyorlardı.⁹⁹ Zira Bem’in Avusturya ve Rusya aynı anda saldırdığında bile savaşın kazanılacağına dair umudu devam ediyordu. Ne yazık ki bu savaşta cesaret tek başına yetmiyordu. Birçok cephede aynı anda savaşan Macar ordusu yenilmeye başlayınca, bu durum Bem’in birliklerine de yansdı. Erdel’de yenilen Bem Ruslara büyük kayıplar verdirdi. Ama Kmety ve Becsey gibi komutanların ordularıyla birleşerek bir kez daha saldırmayı istese de komutanların savaştan çekilmesiyle bu istek gerçekleşemedi. Bu olaylar olurken tek başına kalan Bem Osmanlı Devleti’ne sığınma talebinde bulundu. Bem’in yüzbaşısı Weppler ve 500 Macar süvarisi Osmanlı sınırına doğru harekete geçti. Türk sınırına vardıklarında hafif yaralı olan Bem, sınırda görevli askerlerden Yüzbaşı İbrahim refakatinde Vidin’e gönderildi. Birlikte yola çıktıkları ordunun bir kısmı Avusturya’ya esir düşmüş, bir kısmı da topraklarını Tuna nehrine atıp dağlara kaçmıştı.¹⁰⁰ General Bem, Vali Yakup Bey’in Konağına yerleştirildi. Buraya geldiğinde, Kossuth’a alaylı bir mektup gönderen Bem, tek kuruşunun kalmadığını söylemişti. Bunu duyan subaylar aralarında para toplamaya karar verdiler. Ama Zamoyski Bem’in bu duruma düşmesini istemediğinden, 100 duka vererek ona yardım etti. Bem’in Vidin’e gelişinden sonra Ihasz gözetimindeki Macar süvarileri de Vidin’e geldi. Vidin Valisi Ziya Paşa General Bem’in askeri dehasını duymuş ve geldiğinde kendisini törenle karşılamıştı. Kısa süre sonra din değiştirecek olan Bem, Murat Paşa ismini alacaktı. İslamiyet’i kabul etmemiş olanlar

⁹⁸ BOA., BEO., A.MKT.,220-18.

⁹⁹ Nazır, age.,s.57.;Eckhart, age.,s.228.; Ebuzziya Tevfik ,**Yeni Osmanlılar Tarihi**, (Sadeleştiren: Ziyad Ebuzziya), Kervan Kitapçılık, İstanbul 1973, s.96.

¹⁰⁰ BOA., DUİT., 75-1/13-2 Ziya Paşa’nın sadarete taktim ettiği 10 L 65/9 Ağustos 1849 tarihli tahrirat. ; Nazır, age., s.58.

için ise Vidin kalesinde bir kilise tahsis edilmişti.¹⁰¹ Osmanlı Devlet adamları mültecilerle özel olarak ilgileniyordu. Herhangi bir aksilik çıkmaması için tüm emirler eksiksiz olarak yerine getiriliyordu. Örneğin; Rumeli Orduy-ı Hümayun-u Müşiri Ömer Paşa Vidin Valisi Ziya Paşa'ya isimleri geçen generallerin Vidin'e gelecekleri ve kendileriyle eşyalarına sahip çıkılmasını, saygıda kusur edilmemesini, itina gösterilmesini istemişti. Paşa söylenenleri eksiksiz yerine getirmiş mültecileri karşılayıp konağında ağırladıktan sonra onlara ikramlarda bulunmuş ve kendileri için hazırlanan hanlara yerleştirmişti.¹⁰² Ziya Paşa'nın verdiği rakamlara göre; 26 Ağustos 1849'da Vidin'deki toplam mülteci sayısı 1.350 kişiydi. Macar, Polonyalı ve İtalyanlardan oluşuyorlardı. Ayrıntı da iki 2 politikacı, 4 general, 2 miralay, 365 subay, 949 asker, 10 hizmetçi, 18 vasıfsız vardı. Vidin'e 27 Ağustos'ta gelen mülteciler arasındaki önemli isimler; General Kmety, General Richard Guyon, General Baron Stein, ve Yüzbaşı Balog idi. Gelenlerin sayısı gün geçtikçe artıyordu. Tüccar, zanaatkâr, sanatçı ve kadınlar da gelenler arasındaydı. Yaklaşık olarak 5000 kişi vardı. Sayı bu derece artınca, yeni gelenler sınırdan içeri alınmak istenmedi. Buna karşılık mültecilerin söylediği “ *Kendimizi Tuna'ya atarız yine de geri dönmeyiz!*” olmuştu. Fuad Efendi'nin bu tahriratla ilgili yorumu; “ *biraz sıkıştırılırsalar, cümlesi kabul-i İslam eyleyeceklerdi.*” demişti.¹⁰³ Gelenlerin çok kalabalık olması içerde giyecek yiyecek sıkıntısı olması ve daha fazlasını yaratacağından sadareten yardım istedi. Yine sayının çok fazla olmasından dolayı da artık silahların ellerinden alınma zorunluluğundan vazgeçildi.¹⁰⁴

Konstantyn Borzecki (Mustafa Celaleddin Paşa), şair Nazım Hikmet'in anne tarafından dedesidir. 1848 Polonya devriminde yer aldığı için ülkesini terk etti. Macar devrimine bizzat iştirak eden Polonyalı Subaylardandı. Başlangıçta Fransa ardından Osmanlı Devleti'ne sığındı. Müslüman olduktan sonra Mustafa Celaleddin ismini almıştır. Babıali'ye sığındıktan hemen sonra ordu hizmetine girdi. Ardından Ömer Lütfi Paşa'nın kızıyla evlendi. Osmanlı Devleti'ne duyduğu ilgi bir eser yazmasını sağladı. "Les Turcs Anciens et Moderns" (Eski ve Modern Türkler) adlı bir tarih kitabıdır. Avrupa dillerine çevrilen eser Türklerde ulusal bilinci uyandırmayı amaçlıyordu. Ordu

¹⁰¹ Nazır, age., s.63-64.; İlber Ortaylı, “Osmanlı İmparatorluğu'nda Askeri Reformlar ve Polonyalı Mülteci Subaylar”, *Askerî Tarih Bülteni*, Sayı: 27., Ankara, 1989, s. 66.

¹⁰² BOA., BEO., A.MKT.222-18.; Nazır, age., s.46.; Arbanasz İldiko – Dursun Ayan- Gyorgy Csorba- Robert Herman- Janos Hovari, **Macar Generaller Osmanlı Hizmetinde Richard Guyon ve Gyorgy Kmety- Hurşit Paşa ve İsmail Paşa**, Macar-Türk Dostluk Derneği, Budapeşte, 2013, s.113.

¹⁰³ BOA., İra. Har. 3051.; BOA., DUİT., 75-1/11-3 Fuad Efendi'nin sadarete taktim ettiği 7 L 65/26 Ağustos 1849 tarihli tahrirat. ; Nazır, “agm”, s.678.

¹⁰⁴ Nazır, “agm”, s.678.

hizmetinde önemli başarılarla imza attı. İstanbul Harp okulunda Harita Hocalığı da yaptı. Oğlu Mirliya Enver Paşa da babası gibi yetenekli bir askerdir. Paris’te eğitim aldıktan sonra Avrupa’da ateşemiliterlik yapmıştır. Birçok dil bilen Enver Paşa Çin’deki Boxer Ayaklanması’ndan sonra bölgeye giden nasihat heyetinde görev aldı. Yunan harbi sırasında Yıldız Sarayında askeri idare ve gözlem ekibinde görev aldı.¹⁰⁵

Joseph Wysocki, Polonya demokrasi birliğinin bursuyla askerlik eğitimini tamamladı. Macar ihtilali 1848’de zirveye ulaştığında Macarlara yardım için toplanan birliğin başına geçti. Macar ordusunda aldığı görevlerde oldukça başarılı oldu. Rütbesi generalliğe kadar yükseldi. Yenilgiden sonra Osmanlı Devleti’ne iltica etti.¹⁰⁶

Kont Zamoyski, Adam Czartorysk’nin emriyle Macar askeri hareketine katılım gösterdi. Zaten bu hareketin başarıya ulaşacağına inanmıyordu. Ordular dağıldıktan sonra üst rütbeli askerlerle Osmanlı Devleti’ne iltica etti. Ama burada kalmaya devam edemedi. Zira Avusturya ve Rusya’ya yakalanacağı şeklinde söylemler İngiliz ve Fransız elçilerinin dilindeydi. Bundan dolayı Malta’ya gitti. Şumnu’da bulunduğu sürece buradaki Polonyalı mültecilerin sorunlarıyla ilgilendi. Osmanlı, Kırım savaşı’na başlayınca Polonyalıların bağımsızlık umudu giderek arttı. Zamoyski de tekrar Osmanlı Devleti’ne döndü. Burada Şumnu’ya gönderilerek, Ömer Paşa’nın Polonyalılardan kurduğu birliğe katıldı. “Sultan’ın İkinci Kazak Alayı” kuruldu. Ömer Paşa’nın teklifi ile Zamoyski ve Sadık Paşa bu alayın başına geçecekti. Bu birlik Türk birliğinin içinde yer alacak ve başlarında bir İngiliz komutan bulunacaktı. Ancak birliğin kurulması uzun sürdü. Kırım savaşı’na bitirecek olan, Paris Antlaşması imzalandı. Bu birlikteki askerlerin bazıları başka alaylara dağılırken, bir kısmı da yeni oluşturulan Tümenlere kaydırıldı. Bazı Polonyalı askerlere paşa çiftliklerinden mülkler verildi. Yerleştirildikleri bölge daha sonra Polonyalıların istinaden Polonezköy(Adampol) ismini alacaktı. Tarımla meşgul olmak isteyenler burada ikamet etmeye başladı. Zamoyski Sultandan izin alarak Paris’e gitti.¹⁰⁷

C.) Osmanlı Devleti’nin Tavrı

¹⁰⁵ Nazır, “Osmanlı misaf...”, s.46.,(Bahsi geçen Enver Paşa İttihat Terakkinin meşhur paşası değildir.).

¹⁰⁶ Nazır, age.,s.117.

¹⁰⁷ Nazır, “Osmanlı’nın misaf...”,s.120.

Osmanlı Devleti, Kanuni Sultan Süleyman döneminde Osmanlı idaresine alınıp 173 yıl yönetilen Macar bölgesinin, Avusturya ya da Rusya'ya bağlı olmasını istemiyordu. Bağımsız bir devlet olmasını tercih ediyordu. Osmanlı'nın Macarlar sınıra geldiklerinde onları devletlerarası sorunları göze alarak ülkeye kabul etmesinin bir sebebi de budur. Yani Babıali iki güçlü düşmana karşı Türklerle ırkı bağları olan Macarlara sempati duyuyordu. İlk bakışta Osmanlı Devleti nüfus yapısı olarak Avusturya ve Rusya'ya daha çok benziyordu. Zira çok uluslu geniş toprakları olan bir devlettir. Kendi ülkesinde de milliyetçi ayaklanmaları bastırmak için bu devletlerle aynı yolu izlerdi. Ancak 19.yüzyılın genel icaplarına bakıldığında Osmanlı Devleti için siyasi karmaşanın olduğu ve hızlı kararların alınması gerektiği hassas bir dönemdi. Osmanlı Devleti eski gücünü kaybetmiş ve geniş ölçüde toprak kayıpları yaşamaya başlamıştı. Mültecileri kabul ettiğinde aslında, Avrupa'ya ve ihtilal karşıtı devletlere, Osmanlı imparatorluğu hala güçlü ve zor durumda kalan halkların sığınabileceği güvenli bir devlettir, imajının canlı olduğunu hatırlatmaktı. Ayrıca dönemin Sadrazamı Mustafa Reşid Paşa, hürriyet ve özgürlük mücadelesi veren Macar ve Polonyalı mültecileri himaye ederek, Türklere karşı Avrupa'da oluşan olumsuz imajı ortadan kaldırmak için bunun iyi bir fırsat olduğunu düşünüyordu. Paşa daha önce Londra ve Paris elçiliklerinde görev aldığı için Avrupa kamuoyunun genel görüşlerinden haberdardı. Divan-ı Hümayun Başkâtibi Fuad Efendi sınırdaki ve Avrupa devletleri arasındaki genel kanıyı raporlarla ilettikçe Sadrazam M. Reşit Paşa'nın da fikirleri giderek netleşiyordu. Bundan dolayı Sultan'a da izlenecek politika konusunda alternatif düşünceler sunuyordu. Sadrazam M. Reşid Paşa, bu mesele karşısındaki tutumunu değiştirmeyeceği gibi Meclis-i Mahsusa'nın 8 Eylül 1849'daki toplantısından sonra, Sultan'a sunduğu raporunda düşüncelerini şu şekilde dile getirecekti; *"Mülteciler iade edildiklerinde ya kurşuna dizilecekler ya da Sibiry'a'da yer altında bulunan maden ocaklarına gönderileceklerdir. Sibiry'a'ya gönderilmeseler bile bir kalenin zindanına atılmalarsa da küreğe vurulacakları kesindir. Bu nedenle, Osmanlı Devleti 'ne sığınan bu insanları geri vermek, onları cellada teslim etmekten farksızdır. Böyle bir tutum ise, asırlar boyu misafirperverliği ile tanınan Osmanlı Devleti 'ne yakışmazdı. Rusya'nın mültecileri bu kadar ısrarla istemesi, sadece cezalandırma arzusuyla açıklanamaz. Bu ısrarların asıl sebebi, mültecilerin iadesini sağlayarak Osmanlı Devleti'nin onurunu kırmak ve Babıali'yi istediği şekilde yönlendirebileceğini Avrupa kamuoyuna ve*

Osmanlı topraklarında yaşayan gayrimüslim ahaliye göstermektir."¹⁰⁸ M. Reşid Paşa'nın bu düşünceleri Sultan tarafından da kabul gördü. Babıali Avrupa'da yayımladığı bir raporda mültecileri tamamen insani duygularla kabul ettiğini ve gereken her fedakârlığı yapmaya hazır olduğunu duyurdu.¹⁰⁹ Bu açıklama başlangıçta Britanya ve Fransa olmak üzere, daha sonraki süreçte Amerika Birleşik Devletleri tarafından da takdirle karşılanacaktı. Osmanlı Devleti arkasında bu desteği görünce mülteciler konusunda geri adım atmayacaktır.

Babıali mülteciler sınıra ilk geldiklerinde birçok ihtimali değerlendirecekti. Eğer mülteciler sınıra geldiklerinde kabul edilmezlerse sınırı zorlayıp girmeye çalışabilirlerdi. Bu durum da Macarlar ile Osmanlı askerleri arasında çatışmaya neden olabilirdi. Ayrıca onları takip eden Ruslar Osmanlı sınırında bir çatışmaya neden olup yine Osmanlı Devleti'ni zor durumda bırakabilirdi.¹¹⁰ Babıali bu ihtimalleri düşünerek konuyu sessizce diplomatik yolla halletmeyi deneyecekti. Avrupa'nın desteğini arkasına aldıktan sonra ise savaş çıkması durumu doğduğunda yalnız olmayacağını görerek konuyu kendi lehine kullanacaktı. Osmanlı Devleti sadece Macar mültecilere değil onlara yardım eden Polonyalıları da sığınma hakkı tanımıştı.¹¹¹ Rusya ve Avusturya mültecilerin iadesi için Osmanlı Devletine baskı yaparken devletlerarasındaki anlaşmaları meşru iade sebebi olarak gösteriyorlardı. Osmanlı Devleti ise bu mültecileri asi olarak görmüyor aksine vatani için savaşmış kahramanlar olarak nitelendiriyordu. Osmanlı Devleti bu olayların mülteciler üzerindeki etkisini azaltmak adına onlara Müslüman olmayı teklif etti. Çoğu bunu kabul edip Osmanlı Devleti hizmetinde görevlere getirildi. Böylece iade edilmekten kurtuldular. Bu durum mültecilerin iadesini isteyen devletleri sert bir tutum takınmaya zorladı. Osmanlı Devleti İslamiyet'i kabul etmemiş mültecileri de iade etmekten kaçındı. Babıali'nin bu tutumu Britanya ve Fransa tarafından takdirle karşılandı. Osmanlı imparatorluğu yapı olarak çok uluslu bir yapıya sahipti. Buna rağmen mültecilerin iadesini bir şeref haysiyet meselesi sayıyordu.¹¹² Kendi ülkesinde de milliyetçilik düşüncesinin getirdiği karmaşadan muzdaripti. Ancak mülteciler konusu gibi taze bir gündemden yararlanıp Avrupa kamuoyunun desteğini almak niyetindeydi. Diplomatik olarak söz söyleme ve karar verme yetkisini elinde

¹⁰⁸ Nazır, "Osmanlı misaf...", s.85.

¹⁰⁹ Karal, age., s.216.

¹¹⁰ Nazır, age., s.39.

¹¹¹ Karal, age., s.215.

¹¹² Karal, age.,s.215; Ahmet Şükrü, **Esmer, Siyasi Tarih**, İstanbul Maarif Matbaası, İstanbul, 1944, s.168.; Armaoğlu, age.,s.244-45.; Ahmet Eyicil, **Siyasi Tarih 1789-1939**, Gün Yay., Ankara, 2005, s.50.; Oral Sander, **Siyasi Tarih İlkçağlardan 1918'e**, İmge Yay., Ankara, 1989, s.83.; Sertoğlu, age., s.3009.

bulunduran Babıali Rusya'nın karşısında hala güçlü bir devlet olduğunu göstermek istiyordu. Kanımızca Osmanlı Devleti'nin bu tavrı doğu Avrupa'da güçlü bir Avusturya ve Rusya görmek istememesinden ileri geliyordu. Zira batı Avrupa'nın desteğini arkasına almış bulunurdu. Arkasındaki destekten dolayı bu iki müttefik devlete karşı net kararlarını ortaya koydu.

Geçmişte Osmanlı Devleti topraklarında Yunan Ayaklanması çıktığında Rusya, Yunanlıların Osmanlı Devleti'nden ayrılıp, bağımsız olmaları için üstün bir çaba göstermişti. Hatta Avusturya Başbakanı Mettenich 1815 Viyana Kongresi'nde Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünün korunmasını gündeme getirdiğinde Rusya buna şiddetle karşı çıkmıştı. Yunan bağımsızlık savaşı başladığında ise tüm devletlerin birleşerek Osmanlı'ya karşı Yunanlıları desteklemesi karşısında Metternich yalnız kaldığı için Babıali'ye destek verememişti.¹¹³ Avrupalı devletlerin desteği ile Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğü her fırsatta tehlikeye girmiş ve kayba uğramıştır. Geçmişteki bu olaylar şimdi Osmanlı Devleti'nin takındığı tavrı daha anlaşılır hale getiriyordu. 19. yüzyılın başından itibaren geniş çaplı toprak kaybı yaşayan Babıali hiçbir azınlık meselesinde başarıya ulaşamamış, Balkanlarda büyük ölçüde toprak kaybetmiştir. Son yüzyılda Rusya ile sürekli gergin ilişkileri olan Osmanlı Devleti Macar mülteciler konusunda haliyle geri adım atmak istemeyecektir. Avusturya'ya karşı ise daha sıcak bir tavır takınarak yapacağı son iade anlaşmasında Avusturya'nın belirleyeceği bir tarihe kadar mültecileri ülkesinde gözetim altında tutmayı taahhüt edecekti.

Osmanlı iki devletin baskılarını artırdığı bir dönemde mülteciler için yapmış olduğu yardım ve destekleri belirten bir rapor yayımladı. Bu rapor Avrupa'da bir heyecan yarattı. Hatta Britanyalılar ve Fransızlar arasında oldukça takdir gördü. Britanya halkı Osmanlı'ya büyük bir muhabbet beslemeye başladı. Hatta Britanyalı gençler Londra büyükelçimiz olan Muszurus Paşa'nın arabasının atlarını söküp arabayı kendileri çekmişlerdi.¹¹⁴

Osmanlı Devleti siyasi mecrada yalnız kalmamak için mülteciler konusuyla ilgili destek arayışına ihtiyaç duydu. Bunun içinde Âli Paşa*¹¹⁵ Hariciye Nazırlığı görevine

¹¹³ Armaoğlu, age., s.254.

¹¹⁴ Ortaylı, age., s.65-67.

¹¹⁵ *Âli Paşa, 1815'de İstanbul'da doğdu. Asıl adı Mehmed Emin'dir. İyi bir tahsil göremese de yardımla Divanı Hümayun kalemine girdi. Mühimme ve Tercüme kalemlerinde çalışınca Fransızcasını ilerletti.*

getirildi. Hariciye Nazırı Âli Paşa Britanya ve Fransa elçilerine hemen cevaplamaları için bir dizi soru gönderdi. Reşit Paşa'ya daha sonra taktim edilecek bu soru-cevap metninde elçilerin cevapları kırmızı yazı ile yazılıydı.¹¹⁶ Hariciye Nazırı Âli Paşa'nın elçilere sorduğu sorular ve cevapları şöyle idi;

- Osmanlı Devleti Avusturya ve Rusya devletleriyle imzaladığı Belgrat ve Küçük Kaynarca anlaşmalarına göre mültecileri geri vermek zorunda mıdır?
- Bizim düşüncemize göre hayır.
- Eğer Babıali ilgili devletlerin isteklerine olumsuz yanıt verirse söz konusu anlaşmaları ihlal etmiş olur mu?
- Birinci soruya verilen yanıt göz önünde bulundurulursa ihlal etmeyeceği açıktır.
- Osmanlı olumsuz yanıt verirse Rusya bunu kendisine yapılmış bir hakaret sayıp savaş kararı alır mı?
- Doğrulanması güç bir hareketi Rusya'ya atfetmek ona yapılmış bir haksızlık olur.
- Anlaşmalar Rusya'ya savaş ilan etme hakkı verdiği halde Osmanlı Devleti'ne savaş açması durumunda Fransa ve Britanya böyle bir hareketi nasıl karşılar? Böyle bir hadisenin vukuu halinde Britanya ve Fransa Osmanlı'ya destek verir mi?
- İki hükümetin de Rusya'nın durumunu kınayacağı ve Babıali'ye gerekli desteğin sağlanacağını bilmesi gerekir.
- Mülteciler meselesi yüzünden Rusya harp ilan etmeyip iki devlet arasındaki ilişkilerde soğukluk meydana gelirse bunun ortadan kaldırılması için Britanya ve Fransa arabuluculuk yapacak mı.?

1835'de Viyana ya gittikten sonra Avrupalı fikirlerin etkisinde kaldı. 1846 da Hariciye Nazırı oldu. M. Reşit paşa ile aynı fikirleri paylaşıyordu. 1848 vezirlik ve müşirlik rütbesi aldı. 1855 de sadrazam oldu. 1856 ıslahat fermanını yayınladı. Gayrimüslimlere akıl almaz ayrıcalıklar verdi. Osmanlı'nın balkan topraklarının kaybında siyaseten etkili olduğu düşünülür. 7 sene hariciye 5 defa da sadaret makamında bulundu., <http://osmanlılar.gen.tr/Devlet-Adamları/Ankaravi-mehmed-emin-efendi.html,kemal-arkun.>, 25 Mart 2018., s.1.

¹¹⁶Refik," agm", s.362.

- Bu durumda her iki devlet de ilişkilerin normale dönmesi için ellerinde gelen gayreti sarf edeceklerdir.

- Vidin’de bulunan mülteciler Rusya vatandaşı mıdır.?

- Bunlar arasında Rusya vatandaşı olanlar olabilir. Ancak bunlar Rusya vatandaşı olsalar bile Küçük Kaynarca ve Belgrat anlaşmalarına göre bunların iade edilmesi gerekmez.¹¹⁷

Britanya ve Fransa devletlerarasında olay askeri bir çatışmaya dönüşürse Osmanlı Devleti’ne donanmalarıyla yardıma hazır olduklarını bildirdi. Avusturya ve Rusya ise iade meselesi kabul edilmediği için Osmanlı Devleti ile ilişkilerini geçici durdurma kararı alacaktı.¹¹⁸ Britanya’nın mülteciler konusundaki net tavrı Rusya’nın tavrı değişikliğine gitmesini sağlayacaktı. Çünkü Rusya batı Avrupa’dan gelecek bir askeri saldırıyı istemiyordu. Avrupa diplomasisinden de uzak kalma taraftarı değildi. Bundan dolayı konuyla ilgili geri adım atacak, müttefik Avusturya’da bu tavra ayak uyduracaktı.¹¹⁹ Bu hava böyle devam ederken Osmanlı Devleti mültecileri iade etme taraftarı değildi. Osmanlı Devleti’nin bu konuda özellikle Rusya’nın üzerinde durmasının nedeni alacağı kararla Avusturya’yı da etkileyebileceğini düşünmesidir.¹²⁰ İlgili devletlerarasında gidip gelen elçiler ve gönderilen mektuplar konunun çözümüne dair fikirler doğuruyordu. Sadrazam M. Reşit Paşa elçilerin görüşlerini okuduktan sonra Meclis-i Mahsusa toplantısında kesin ve son kararı aldı. Karara göre Macar mülteciler teslim edilmeyecekti. Bu karardan dönmemesi için de vükeladan yazılı kararın altına isimler yazıldı ve imzalandı.¹²¹ Bu karar padişah tarafından onaylanarak Rusya ve Avusturya elçilerine gönderilecekti. Notada mültecilerin Osmanlı Devleti’nin iç bölgelerine sevk edilecekleri ve Rusya’nın endişe etmemesi gerektiği de yazılıydı. Bu garantiden dolayı da mültecilerin iade edilmeyeceği belirtiliyordu.¹²²

Mülteciler meselesi uzadığı takdirde devletlerarasında sıcak çatışma söz konusu olabilirdi. Savaşmayı da istemeyen Osmanlı Devleti her iki devlet yöneticilerine mektup yazma kararı aldı. Rusya’ya mektubu Fuad Efendi götürecekti.¹²³ Kendisinin Çar’la

¹¹⁷ BOA., DUİT., 75-1/20-5; Refik, age.,s.68-69; Refik, “agm”.,s.363-364.

¹¹⁸ Sertoğlu, age., s.3009.; Karal, age.,s.215.; Armaoğlu, age.,s.245.; Ortaylı, age., s.65-67.

¹¹⁹ Anderson, Age., s.132.

¹²⁰ Nimet A. Kurat, **Rusya Tarihi**, TTK Yay., Ankara, 1993, s.457.

¹²¹ BOA., DUİT., 75-1/20-4; Refik, age., s. 69.; Refik, “agm”., s.364.

¹²² Refik, age., s.70.; Refik, “agm”, s.365.

¹²³ Armaoğlu, age.,s.246.;Karal, age.,s.217.; Esmer, age.,s.169.

görüşmesi istenmişti. Zira Sultan durumun hassasiyetini ancak bu şekilde Çar'a iletebileceğini düşünüyordu. Fuad Efendi diplomatik zekâsıyla durumu başarılı bir şekilde Çar'a ifade edecekti. Çar'ın Paşa'ya cevabı şu şekilde olacaktı. “ *Mademki Zat-ı Şahaneleri muhabbetime itimat buyurarak bana müracaat ettiler; kendi emellerinin husulünü arzu ettiğim gibi bende şerefimi korumaya mecburum.*” diyerek üç öneride bulundu.¹²⁴ Rusya ile varılan anlaşmaya göre;

- İslamiyet'i kabul edip Osmanlı'ya bağlı olanlar belli bir yerde oturacaklar.
- Rusya uyruklu olan mülteciler belirlenip geri gönderilerek diğerlerine dokunulmayacak.
- Başka bir devletin uyruğuna geçenler o devlete gönderilecek. Rusya uyruklu Polonyalılar Malta'ya gönderilecek.

Avusturya ile olan sorun da Macarlarla ilgili olup o devletle çözülecekti. Avusturya uyruklu olanlar Kütahya'ya yerleştirilecekti. Fuad Efendi bu diplomatik başarıdan dolayı sadaret müsteşarlığına terfi etti.¹²⁵

III. BÖLÜM: DİPLOMATİK KRİZ

A.)Avusturya'nın Tepkisi

Avusturya elçisi Stürmer Macar mültecilerin savaşı kaybettikten sonra sınıra doğru harekete geçtiklerinin haberini aldı. Hemen Hariciye Nazırı Âli Paşa ve dönemin Sadrazamı M. Reşit Paşaya mektuplar yazarak bunların kabulü konusunun üzerinde durdu. Ayrıca Avusturya elçisi Stürmer Divan-ı Hümayun Başkâtibi Fuad Efendi ile görüştüğünde, Rusya ve Avusturya ile mültecilerin kabulü konusunun gerginliğe ve hatta savaşa neden olabileceği uyarısında bulundu.¹²⁶ Bu iki devletin asileri isteme

¹²⁴ Kemal Arkun, **Sultan Abdülmecit Han**, Akademisyen Yay., İstanbul, 2012, s.106; Kazimierz Dopierala “Osmanlı İmparatorluğu'nda Polonyalılar”, **Savaş ve Barış: 15- 19.Yüzyılları Arasında Osmanlı- Leh İlişkileri**, Yeditepe Yay., İstanbul 1999, s.43.

¹²⁵ Esmer, age.,s.169.; Armaoğlu, age.,s.247.;Eyicil, age.,s.52.;Sander, age.,s.86.; Mehmet Saray, **Türk Rus Münasebetlerinin Bir Analizi**, 2. Baskı, Türk-Macar Dostluk Derneği, Ankara 2004, s.55-58.

¹²⁶ Refik, age.,s.30-31.;Nazır, age.,s.208.

hakkına karşı konulmaması gerektiği dile getirildi. Zira Avusturya bu ihtilalci subayların Osmanlı Devleti'nin de adını kirleteceklerini ifade ediyordu. Zamanla bu ihtilalci subay ve generallerin Osmanlı Devleti'ni de karıştıracağına dair uyarılar yapıldı. Rusya, daha sonra ayrıntısıyla bahsedeceğimiz, dört Polonyalı mülteci şefinin iadesi konusu için ısrar ederken, Avusturya Kossuth ve tüm Macarların iadesini talep ediyordu. 1739 Belgrad Antlaşmasının mültecilerin iadesi konulu maddesine değinerek isyancı olarak nitelendirdiği mültecilerin iadesini istiyordu. İade edilmemeleri karşılığında İstanbul'daki Avusturya elçisini protestoya davet ediyordu.¹²⁷

Avusturya Başbakanı Schwarzenberg mültecilerin iadesi konusunda Osmanlı Devleti'ne bir nota verdi. Bu notaya göre Belgrad antlaşmasının on sekizinci maddesi yasadışı sığınmacıları kapsıyordu. Madde de mealen, *“Tarafeyn reayasından müfsid ve asi ve baddah olanlar iki canibden dahi kabul olunmaya bu makule ehli fesad ve çeteci ve garetçi her kimin reayası olur ise her kangı toprakda bulunur ise müstehak oldukları cezaları tertip oluna ve ihtifa ederler ise haberleri alınıb zabitleri agah olunaki haklarından geleler..”* ifadeleri yer alır.¹²⁸ Bu madde dışında notada yer alan başka bir ifade de devletlerarası anlaşmalara göre, Osmanlı Devleti sığınmacıları ülkesine kabul edip koruyabilir ancak, Osmanlı ülkesinde bulunan bu Avusturya vatandaşlarını sorgulama hakkı Avusturya konsoloslarına ait olması gerekirdi. Avusturya'ya göre, Osmanlı Devleti'nin başka bir suçu da mültecileri koruyarak, onların konsoloslar tarafından yargılanmasına engel olmaktı. Avusturya hükümeti Avrupa hukukunu da Osmanlı'nın çiğnediğini ima ederek Fransa, İsviçre gibi ülkelerin cumhuriyetle yönetilmelerine rağmen bu tür asilere karşı önlem aldığını vurguluyordu. Avusturya daha önce Osmanlı'nın yaşadığı Bosna isyanına değinerek, kendi ülkesine iltica etmek isteyen mültecilerin kabul etmediğini belirtiyordu. Osmanlı Devleti'nden de aynı tavrı beklemekteydi. İlerde bu isyancıların Osmanlı ülkesinde suç işleyebilecekleri ve Osmanlı'nın buna yönelik gelişmiş bir zaptiye teşkilatının olmadığına dikkat çekiyorlardı.¹²⁹ İade konusu geciktikçe Avusturya isteklerini sertleştirerek ihtilale iştirak eden mültecilerin Macar ve Polonyalı olarak hepsinin Avusturya'ya iadesini istiyordu. Avusturya elçisi Stürmer ve Avusturya Başbakanı Schwarzenberg'e konuyla ilgili birer nota göndermişti. Bu notalar Divan-ı Hümayun Başkâtibi Fuad Efendi'ye iletilerek Osmanlı Devleti'nden bir karar bekleniyordu. Avusturya elçi ve konsolosları

¹²⁷ Refik, age.,s.31.

¹²⁸ BOA., DUİT., 75-1/9-6.; Nazır, age, s.209.

¹²⁹ BOA., DUİT., 75-1/9-5; Nazır, age.,s.209-210.

aynı zamanda Hariciye Nazırı Âli Paşa'ya da birer nota vereceklerdi. Avusturya elçisi Stürmer mültecilerin ilticalarının ilk gününden itibaren çeşitli girişimlerde bulunduklarını belirtiyordu. Hatta Divan-ı Hümayun Başkâtibi Fuad Efendi'ye ilk etapta mülteci liderlerin teslimi konusunda istekte bulunduklarını yenileyerek sözlerine devam etti. Mülteci meselesinin bir an önce Avusturya hükümetini memnun edecek şekilde bir karara bağlanmasını Osmanlı yöneticilerinden ısrarla rica ediyordu. Aksi halde bu durum iki devlet arasında büyük sorunlara yol açabilir, uyarısında bulunuyordu.¹³⁰ Rusya ve Avusturya elçileri Osmanlı Devleti yetkililerinin notalara verecekleri cevapları beklemeden, eş zamanlı olarak birer nota daha vereceklerdi. Ortak bir politika izleyerek Hariciye Nazırı Âli Paşa'ya birer nota verildi. Hatta bu notayı Âli Paşa'ya göndermeden önce Avusturya elçisi Stürmer Rusya elçisi Titof'a okutmuştu.¹³¹ İki devletin notalarının da aynı mealde anlaşılabilecek şekilde tanzim edilmesine özellikle dikkat edilmiştir. Notada, mültecilerin Osmanlı Devleti'ne ilticalarının ilk gününden itibaren Bükreş'te bulunan Divan-ı Hümayun Başkâtibi Fuad Efendi'nin devletinin fikirleri konusunda bilgisine başvurulduğu fakat kendisinden iade konusunda net bir cevap alınmadığından yakınıyordu. Bununla birlikte Stürmer'e göre Babıali ne kadar iyi niyetli olursa olsun mültecilerin isyan yahut firarını engelleyemeyecekti. Babıali iade konusunda iki tarafı da zor durumda bırakmayacak bir karar almalıdır. Aksi halde iki devlet ilişkileri bakımından istenmeyen sonuçlar ortaya çıkabilirdi. Babıali'nin kararlı tutumu karşısında iki devlet elçileri de bir daha görüşmenin gereğinin olmadığını Divan-ı Hümayun Başkâtibi Fuad Efendi'ye mektupla bildirdi.¹³² Hariciye Nazırı Âli Paşa haberi aldığı anda, bunun bir aldatmaca olduğunu biliyordu. Zira iki devlet elçileri de net birer cevap almak için aslında devletlerinden gelmeyen emirleri net bir dille ifade ediyorlardı. Âli Paşa mültecilerin iadesi konusuyla ilgili cevabın, Osmanlı Devleti Avusturya Elçisi Kostaki Musurus Paşa tarafından Avusturya elçisi Stürmer'e mektupla bildirileceğini söyledi. Net bir cevap alamayacağını anlayan Stürmer ikinci bir emre kadar siyasi ilişkilerin kesildiğini bildirdi.¹³³

¹³⁰ BOA., DÜİT., 75-1/9-3 Stürmer'in Âli Paşa'ya Taktim Ettiği 29 Ağustos 1849 Tarihli Nota.; Nazır, age., s.211.

¹³¹ Nazır, age, s.210-211.

¹³² Nazır, age., s.211.

¹³³ Refik, age., s.54.; Refik, "agm", s. 361.

B.) Rusya'nın Tepkisi

Osmanlı Devleti daha mülteciler meselesi gündemde yokken olası durumlara göre devletlerin tavrı konusunda fikir sahibi olmuştu. Zira Divan-ı Hümayun Başkâtibi Fuad Efendi Rus elçisi Titof'a Rusya'nın Avusturya-Macar savaşına bakış açısını sorduğunda aldığı cevap ilginçtir. Elçi, Macarlara karşı Rusya'nın, Avusturya'nın yanında olduğunu dile getirdi. Bu durum savaş hukuku kurallarına aykırıydı. Zira Avusturya'ya yardım edebilmesi için Osmanlı'ya ait Eflak-Buğdan topraklarına girmesi gerekiyordu. Bu da Osmanlı ile Rusya'nın arasında sorunlara neden olabilirdi. Fuad Efendi Rus elçisine durumu belirtti.¹³⁴ Babıali Avusturya sınırları içinde cereyan eden olaylar karşısında tarafsız kalmaya özen gösteriyordu. Rusya'nın zaten hali hazırda Eflak'da bir Rus birliği bulundurduğunu bilen dönemin Sadrazamı M. Reşit Paşa da Rusya ile sıcak bir temasa girilmemesi taraftarıydı.

Rusya'dan Avusturya'ya bir yardım yapılacaksa bölgede bulunan mevcut birliklerce yapılacağı düşünülüyordu.¹³⁵ Rusya'nın savaş karşısındaki tavrı giderek netleşirken büyük bir ordu hazırlayıp Boğdan'a gönderme hazırlığında olduğu haberleri geliyordu. Fuad Efendi'ye göre; Eflak'da bulunan birlikler yenilirse Osmanlı'ya sığınacaklar Rusya da peşlerine düşeceği için iki devlet sıcak çatışmaya girebilirdi. İkinci ihtimal sığınanlardan silahları alınmazsa zor kullanma mecburiyeti doğacaktı. Bu da Rusya ile beraber Macarlara karşı savaşılması mecburiyetini doğurabilirdi. Bu ihtimaller karşısında Fuad Efendi Babıali'den ayrıntılı bir hareket raporu istiyordu.¹³⁶ Osmanlı Devleti bir hareket raporu hazırlarken Macar ordusunun Avusturya ve Rusya kuvvetleri karşısında yenildiği haberi geldi. Fuad Efendi haberi alır almaz Mirliya İsmail Paşa'yı ayrıntılı bilgi almak için Eflak sınırına gönderdi. İltica şartı olarak silahların teslimi öngörüldü. Ayrıca her türlü komutan ve devlet adamlarının güvenliğinin sağlanacağı ve hiçbir devlete teslim edilmeyeceği kararı alındı. Ayrıca Avusturya ve Rusya askerlerince köşeye sıkışmış Macar birlikleri mevcut ise, bunların silahları ile beraber sınırdan geçirilmesi kararı alındı.¹³⁷

¹³⁴ BOA., İra. Har.2360 Fuad Efendi'nin Sadarete Taktim Ettiği 11S 65/6 ocak 1849 Tarihli Tahrirat.

¹³⁵ BOA., İra. Har.2360 Fuad Efendi'nin Sadarete Taktim Ettiği 7RA 65/31 Ocak 1849 Tarihli Tahrirat.

¹³⁶ BOA., İra. Har.2368 Fuad Efendi'nin Sadarete Taktim Ettiği 29S 65/24 ocak 1849 Tarihli Tahrirat.

¹³⁷ BOA., İra. Har.2368 Fuad Efendi'nin Sadarete Taktim Ettiği Gurre RA 65/25 Ocak 1849 Tarihli Tahrirat

Bununla beraber Rusya ve Avusturya birliklerinin hareketlerinin takip edilmesi gerekiyordu. Bir görevli bunun için tüccar kılığında, istihbarat toplamak adına bölgeye gönderildi. Ama Rusya'nın bölgeye asker sevk ettiği haberi gelince Eflak içlerindeki ve diğer bölgelerdeki Osmanlı askerlerinin şartlar gereği sınıra gönderilmesi uygun bulundu.¹³⁸ Aynı tahriratta geçen önemli bir başka konu ise; Meclis-i Mahsusa toplantılarından çıkan kararlar gereği mültecilerin silahlarının alındıktan sonra sınırdan içeri alınabilecekleri konusu idi. Ama iltica edenler arasında Avusturya askerleri olursa silahları alınmayacaktı. Dayanak olarak da Belgrat anlaşmasının mültecileri kapsayan maddesi ele alınıyordu.¹³⁹

Macar komutan Görgei'nin Vilagos kalesi önünde Ruslara teslim olmasından sonra Rus Mareşal İvan Paskeviç 1849 Ağustos'unda Çar'a yazdığı mektupta “ *Macaristan haşmetlünün ayakları altındadır.* “demişti.¹⁴⁰ Rusların sayısal üstünlüğü karşısında başarısız olma ihtimalleri kesin olan Macarların cepheyi bırakmaktan başka çaresi kalmamıştı. Çar Nikola özellikle Macar savaşına destek vermiş Polonya asıllı generallerden Bem, Dembinski, Wigoski ve Zamoyski'yi kendisine ve vatana ihanetten yargılamak istiyordu. Daha önce de değinildiği gibi Avusturya ve Rusya'nın mültecilerin iadesi konusunda girişimleri olmuştu. Rusya'nın girişimi çerçevesinde Leon Radziwill mültecilerin iadesini Sultan'a bildirmek için Çar'ın mektubunu getirdi. Sultan'ın Radziwill'i kabulünde görüşmede Rus elçisi Titof'da bulunuyordu. Prens Radziwill Çar'ın mektubunu 6 Eylül 1849'da sultana sundu. Mektubun içeriği konusunda da Sultan'a bilgiler veren Prens, Çar'ın Sultan'a olan saygı ve muhabbetinden bahsetti. Sultan'da Macaristan savaşının bitmesi ve barışın tesis edilmek istenmesi konusunda memnun olduğunu ifade etti. İki devlet arasındaki dostluğu zedeleyecek bir durumun olmaması için gerekli önlemlerin alındığını söyledi. Buna karşılık Titof Raziwill'in isteklerinin acilen yerine getirilmesini diplomatik ölçüyü aşarak istedi. Sultan ise; bu tavırlara aldırmaksızın bakanlarıyla görüşme yapması gerektiğini ve sonucu daha sonra bildireceğini söyledi.¹⁴¹

Çar'ın Sultan Abdülmecit'e yazdığı mektupta bu iadenin ayrıntıları da yazıyordu. Çar'a göre; Osmanlı'nın Macar özgürlük savaşına faal olarak katılmaması ve

¹³⁸ BOA., İra. Har.2368 Fuad Efendi'nin Sadarete Taktim Ettiği Gurre RA 65/25 Ocak 1849 Tarihli Tahrirat.

¹³⁹ BOA., İra. Har.2368 Fuad Efendi'nin Sadarete Taktim Ettiği tahrirat RA 65/11 Şubat 1849 Tarihli Tahrirat

¹⁴⁰ Eckhart, age, s.213.

¹⁴¹ Nazır, age. ,s.227.

mülteciler konusuna destek vermemesi gerekiyordu. Bu onun imparatorluk kimliğine darbe vurabilirdi. Kendisinin Avusturya'ya yaptığı yardımları yinelerken, kendi haklılığını savunarak mültecilerin teslimi konusunda ısrar ediyordu. Osmanlı Devleti'nin başlangıçta bu savaşta tarafsız kalmasını takdirle karşılıyordu. Çar kendi fikrince eğer Avusturya-Macar çatışmasında Avusturya'yı desteklememiş olsaydı. Avrupa korkunç bir ihtilal dalgasına kapılacaktı. Avrupa'daki barış ortamının tesis edilmesinde kendisinin büyük bir rolünün olduğunu vurguluyordu. Savaş bittiğine göre mültecilerin iadesi de uygulanması gereken bir prosedürdü. İki ülke arasında bir sorun yaşanmaması içinde mülteciler meselesinin memnun edici bir çözüme kavuşturulmasını istiyordu. Bu anlamda diplomatik adımlar atacak olan Rusya elçisi Titof'a gereken kolaylıkların sağlanmasını söylüyordu.¹⁴²

Bu görüşmeden sonra, Rusya Başbakanı Nesselrod, 1849'da Macar ordusu saflarında çarpışan dört Polonya asıllı komutanın iadesini talep eden bir notayı Babıali'ye verecektir.¹⁴³ Çar'ın emriyle Babıali'ye iletmek üzere Rus elçisi Titof'a verilen bu notada; bahsi geçen bu isimlerin ihtilal başarısız olduğunda Osmanlı Devleti'ne sığınacakları tahmin edilen bir durumdu. Kaçan bu sığınmacılar nereye giderlerse gitsinler her yerde ihtilal fikirlerini ateşleyip o yeri karıştıracaklardı. Çünkü Rusya'ya göre bu yenilen ve ülkesine ihanet eden her hain komutanın yapacağı bir şeydi. Rusya bu mültecilerin ihtilal hareketine katılmakla sadece Rusya ve Avrupa'yı değil aynı zamanda eski Polonya'yı oluşturan her yerde ayaklanma çıkarmaları mümkündü. Tüm bunlardan dolayı bu dört komutanın tutuklanarak Rusya'ya teslim edilmesi gerekiyordu. Osmanlı Devleti'ne mültecilerin iadesi konusunda kaba ve kesin bir dille gönderilen nota tehditler de içeriyordu. Mültecilerin iadesi konusunda Fuad Efendi'den kesin bir yanıt bekleniyordu.¹⁴⁴ Rusya'nın, elçisi Titof'tan başka bir isteği de Osmanlı ile merhamet ve yardım severlik konularında polemige girmemesi idi. Zira Rusya'nın fikrine göre Avrupa devletleri insan severlik adıyla mültecilerin korunması usulünü terk etmişlerdi. Bundan dolayı elçi "evet" ya da "hayır" şeklinde net bir cevap istiyordu. Asıl görevi buydu. Ayrıca iadenin yapılmaması halinde ortaya çıkacak sonuçların dikkate alınarak cevap verilmesi gerektiğini de hatırlatacaktı. Ayrıca iki

¹⁴² BOA., DÜİT., 75-1/9-3 Stürmer'in Âli Paşa'ya Taktim Ettiği 29 Ağustos 1849 Tarihli Nota.; Nazır, age.,s.204-205.

¹⁴³ Eckhart, age., s.213.; Nazır, age.,s.203.; Sander, age., s.88.

¹⁴⁴ Potyemkin, age.,s.171.; Nazır, age.,s.204-205.;Eyicil, age.,s.55.; Mehmet, Galip, "Leh Ve Macar Mültecilere Ait Vesaik", **Yeni Tasvir-i Efkar**, Nr.40 ,22C 1327/9 Temmuz 1909,s.4-5.

devlet arasındaki siyasi ilişkilerin zarar göreceği uyarısı da yapılacaktı.¹⁴⁵ Notada dikkat çekici unsurlardan biride Osmanlı Devleti'ne Josef Bem'in ilticasıyla gelen 1000 kadar Polonyalı mültecinin istenmemesi idi. Sadece bahsi edilen dört general konusunda ısrar ediliyordu. Zira bu generaller asıl suçlu ilan edilip diğer askerler zavallı olarak nitelendiriliyordu.¹⁴⁶

Osmanlı Devleti kendini iyi ifade edemediğini düşünerek, Prens Radziwill ve Rus elçisi Titof'la bu konuyu bir kez daha görüşerek iknaya çalışılacaktı. Babıali'nin mültecileri iade etmemesinin asıl sebebi Osmanlı Devleti'nin misafirperverliği ve insan sevgisi söylemidir. Siyaseten varolan sebepler de daha önce zikredilmiştir. Mülteciler Osmanlı topraklarında bulundukları sürece Meclis-i Mahsusa'nın ilk kararına göre; Diyarbakır kalesi gibi müstahkem bir mevki de himaye edilecekler ve Rusya için herhangi bir tehlike oluşturmayacaklardı.¹⁴⁷ Reşid Paşa her türlü çabasına rağmen Titof ve Radziwill'i ikna edemedi. Zira iki Rus görevlisi de net bir yanıt istiyordu. "Hayır" cevabını kabul etmeyeceklerini ve mülteci meselesinin halli için iadelerinin mutlaka gerekli olduğuna dair söylemlerini giderek sıklaştırıyorlardı. Radziwill ve Titof durum böyle devam ederse siyasi münasebetleri kesecekleri uyarısında bulunuyorlardı.¹⁴⁸ Sadrazam M. Reşid Paşa elçilerin tavrının değişmediğini görünce Sultan'ın da tıpkı Çar gibi Rusya'ya bir elçi göndererek durumun önemini ve Osmanlı Devleti'nin bakış açısını Çar'a anlatacağını söyledi. Ama elçilerden herhangi bir tepki alamadı. Osmanlı Devleti iade konusuna yanaşmıyor ve Rusya'yı bu konuda iknaya çalışıyordu. Bu durum iki devlet arasındaki ilişkiler kesilene kadar devam etti. M. Reşid Paşa, Osmanlı'nın önemli ve çağın gereklerine göre düşünüp adımlar atabilen önemli bir paşasıydı. Avrupa'daki Osmanlı imajını olumlu anlamda değiştirmek için uğraştı. Zira o Macar mülteciler meselesinde dahi önemli Macar büyüklerinin kabulünü sonuna kadar destekledi. Osmanlı devletinin özgürlüğün koruyucusu ve misafirperver tavrının Avrupa kamuoyunda olumlu karşılanacağını biliyordu.¹⁴⁹

¹⁴⁵ Nazır, age., s. 206.

¹⁴⁶ Nazır, age., s.206.

¹⁴⁷ BOA., DÜİT., 75-1/18; BEO., A.MKT. MHM.,17-16; Mehmet Galip, "Leh Ve Macar Mültecileri" **Yeni Tasvir-İ Efkar**, Nr.40,22 C 1327/ 9 Temmuz 1909,s.5.; Refik, age., s.57-58.;Nazır, age.,s.233.

¹⁴⁸ BOA., DÜİT., 75-1/18; BEO., A.MKT. MHM.,17-16; Mehmet Galip, "Leh Ve Macar Mültecileri" **Yeni Tasvir-İ Efkar**, Nr.42,24 C 1327/ 11 Temmuz 1909,s.5.; Refik, age., s.59.

¹⁴⁹ Ahmet Lütfi, **Tarih-i Devlet-i Osmaniyye**, VI, Dersaadet, s.60.; M. Tayyib, Gökbilgin "Rakoczi Ferech II. Ve Osmanlı Devleti Himayesinde Himayesinde Macar Mültecileri", **Türk Macar Kültür Münasebetleri Işığında II. Rakoczi Ferenc Ve Macar Mültecileri Sempozyumu**, 1976, İstanbul, s.17.

Reşid Paşa mülteciler konusuyla ilgili sultana yaptığı açıklamada en baştaki olumlu tavrını yansıtmaya devam etti. Mültecilerin iadesi halinde Sibiry'a sürgün edilebilecekleri, Rusya'daki madenlerde çalıştırılabilecekleri yahut kurşuna dizilecekleri aşikârdı. Bu sonuçları bilerek onları teslim etmek Osmanlı'nın alıcenaplığına yakışmazdı. Ayrıca Rusya'nın bu isteğini yerine getirmek Avrupa kamuoyunda "Rusya Osmanlı'ya her istediğini yaptırıyor." şeklinde algılanacaktı. Bu da Osmanlı Devleti'nin duruşunu zedeleyecekti.¹⁵⁰ Paşa Meclis-i Mahsusa toplantısında elçileri ikna çabalarını ve sonuçsuz kaldığını anlattı. Toplantıdan çıkan son karar ve elçilerin bir an önce cevap istemeleri üzerine Reşid Paşa son kararını elçilere bildirdi. Osmanlı Devleti meclisin aldığı karar sonucu Fuad Efendi'yi Rusya'ya elçi olarak gönderecekti. Çar'a verilecek cevapta Osmanlı'nın Rusya elçisi olacak olan Fuad Efendi tarafından izah edilecekti.¹⁵¹

C.) Britanya'nın Tepkisi

Britanya'nın bu duruma dair tutumunu daha çok Avusturya devletinin Londra elçisinden öğrenebiliyoruz. Devletine gönderdiği raporlarda; başlangıçta konuya sessiz kaldığını bildiriyordu. Zira Avusturya parçalanırsa Balkanlarda bir Rus yayılmacılığı başlayacaktı. Bu yüzden Avusturya, Britanya ve Fransa'dan yardım istese de cevap alamadı.¹⁵² Sonraki süreçte Avusturya elçisine Britanya dışişleri bakanı Lord Palmerston gizli bir mektup göndererek hükümetinin Avusturya monarşisini desteklediğini belirtiyordu.¹⁵³ Ancak Rusya Avusturya'ya destek vermeye ve savaşa müdahil olmaya başladıktan sonra Britanya'nın tavrı değişti. Macarları destekleme politikası izledi. Çünkü Rusya'nın Balkan toprakları ve Osmanlı üzerindeki projelerini biliyordu. Yine Rusya Mısır sorununda Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa'yı bertaraf etmeye çalışarak Osmanlı iç işlerine karışmaya başlamıştı. Kendince Osmanlı Devleti zor durumdayken yardım elini uzatmıştı. İngiliz devlet adamlarına göre, Rusya aslında geçmişteki bu tavrın meyvelerini, Osmanlı Macarlar konusunda sessiz ve tarafsız kalırsa toplamış olacaktı. Burada Britanya pasif kalmıştı. Bir daha böyle bir hata yapmak istemiyordu. Britanya, Rusya'nın İstanbul'a yerleşme ya da kendi güdümünde bir devlet

¹⁵⁰ BOA., DUİT., 75-1/18; BEO., A.MKT. MHM.,17-16; Mehmet Galip, "Leh Ve Macar Mültecileri" **Yeni Tasvir-İ Efkâr** ,Nr.41,23 C 1327/ 10 Temmuz 1909,s.4.; Refik, age.,s.56.

¹⁵¹ BOA., DUİT., 75-1/18; BEO., A.MKT. MHM.,17-16; Mehmet Galip, "Leh Ve Macar Mültecileri" **Yeni Tasvir-İ Efkâr** ,Nr.42,24 C 1327/ 11 Temmuz 1849,s.4.; Refik, age.,s.61-62.

¹⁵² Armaoğlu, age.,s.164.; Nazır, age.,s.212.

¹⁵³ Nazır, age.,s.212.

kurma hayali olduğunu düşünüyordu. Bununla bağlantılı olarak sömürgelerinin tehlikeye gireceğine inanıyordu. Bundan dolayı da Osmanlı ve onunla bağlantılı her konuya hassas bir tutumla yaklaşıyordu.¹⁵⁴

Britanya Macarların yenileceğini anladığı an hemen farklı bir strateji izlemeye başladı. İngiltere'deki Avusturya elçisine savaştan sonra izlenecek politikayla ilgili sorular sorup artık Avusturya ve Macarlar arasında kan dökülmesini istemediğini dile getirdi. Britanya hükümetinin barış görüşmelerinde arabuluculuk yapmayı memnuniyetle kabul edeceğini belirtti. Bu iş içinde Britanya'nın Avusturya elçisi görevlendirilecekti. Bu girişimlerden sonra Britanya'nın Avusturya'ya karşı tutumu giderek sertleşmeye başladı. Osmanlı'nın Londra Elçisi Mehmet Emin Paşa ile İngiliz Dışişleri Bakanının görüşmelerinde *"Avusturya'nın çaresiz ve aciz bir halk üzerindeki haksız kan dökme durumu devam edemez,"* demişti.¹⁵⁵ Mehmet Emin Paşa Palmerston'un bu sözlerine cevap vermemişti. Britanya'daki Avusturya elçisinin Avusturya'ya gönderdiği raporda İngilizlerin tutum değişikliği belirtilirken Avusturya'ya bu konuyla ilişkili Fransa'ya yaklaşmanın daha doğru olacağı belirtiliyordu. İngiltere Macarlar lehine olan tavrını savaşın bitip Osmanlı'ya iltica etmeleri de dâhil tüm süreç boyunca sürdürdü.¹⁵⁶ İngiliz liberallerin bir kesimi Avusturya'nın isyancılara karşı olan sert tutumunu haklı görüyordu. Çünkü bir devletin parçalanması geleceğini tehlikeye düşürebilirdi.¹⁵⁷ Fakat İngiliz kamuoyu tam tersi bir tavır takınmış ve Macarların Avusturya'ya karşı haklı bir mücadele verdiğini söylemeye başlamıştı. Bu durum İngiliz kamuoyunda o kadar netleşmişti ki Macarlara destek vermek için mitingler düzenleniyordu. İngiliz halkı adına bir temsilci belirlenerek Macar topraklarına durumu yerinde görmek için gönderilmişti.¹⁵⁸ İngiliz kamuoyunun bu tavrı Avusturya tarafından dikkate dahi alınmayacaktı. 1848 Ekimi'nden itibaren İngilizlerin Macarlara olan bu muhabbeti yenilgi haberleri gelince büyük bir üzüntüye dönüştü. Çünkü İngiliz halkı bir zafer ya da en azından bu mücadelenin Avusturya imparatorluğunu zayıf düşürmesini istiyorlardı. İngiliz Dışişleri Bakanı Lord

¹⁵⁴ Karal, age.,s.212.; Nazır, age.,s.212-213.

¹⁵⁵ BOA., DÜİT., 75-1/6-3; Refik, A.g.e., s. 27 Londra Elçisi Mehmet Emin Paşa'nın Sadarete Taktim Ettiği 17 N 65/6 Ağustos 1849 Tarihli Tahrirat.

¹⁵⁶ BOA., DÜİT., 75-1/6-3; Refik, age., s. 27.; Nazır, age.,s.215-216.

¹⁵⁷ Nazır, age., s.215.

¹⁵⁸ Nazır, age, s.215.

Palmerston halkın Macarlara destek için düzenlediği bir mitingde övgülere mazhar olmuş ve izlediği politika karşısında halk tarafından tebrik edilmişti.¹⁵⁹

Sonuç olarak İngiliz halkı, kamuoyu ve hükümeti başlangıçta Macarların davasına karşı olumlu ya da olumsuz bir tepki vermezken İngiliz Hükümeti'nin İstanbul'daki elçisi Canning'in raporları hükümetinin daha net bir tutum sergilemesini sağlamıştır. Çünkü elçi Canning Rusya'nın Balkanlardaki amaçları konusunda hükümetini uyararak deyim yerindeyse "meydanı Rusya'ya bırakamayız" uyarısında bulunmuştu. Rusya'nın savaşa müdahalesiyle durum netleşerek İngiliz kamuoyunda Avusturya ve Rusya aleyhine protestolar başlamıştı.¹⁶⁰

Macar mültecilerin Osmanlı sınırına geldikten sonra kabul edilmeleri Avrupa'da büyük yankı uyandırdı. İstanbul'daki bu gelişmeler Paris ve Londra'da heyecan uyandırdı. İngiltere ve Fransa basınında Avusturya ve Rusya karşıtı bir hava oluştu. Bu iki devlet Osmanlı'nın yanında olduklarını göstermek adına donanmalarını Akdeniz'e gönderme emrini ordularına verdiler. Babıali'ye yardıma hazır olduklarını belirten konuşmalar yaptılar.¹⁶¹ İngiliz Dışişleri Bakanı Lord Palmerston İngiltere'nin Fransa elçisi Normanby'e 1849 Eylülü'nde yazdığı mektupta Fransa'nın, Rusya ve Avusturya'nın tavrı karşısında tutumunu şu şekilde ifade etti; *"Ben öyle zannediyorum ki, iki İmparatorluk sefirleri (Avusturya ve Rusya'nın ilişkileri kesme girişimleri) tarafından vuku bulan bu teşebbüs gözdağı vermek için bir oyundur. Şayed muvaffakiyetle neticelenmeyecek olur ise ki şimdiye kadar da hal onu gösteriyor o zaman (mülteciler) devletleri tarafından ya iltizam edilmeyecek veya geri alınacaklardır. Fakat bu neticeyi elde etmek için yegane çare İngiltere ile Fransa'nın padişaha samimane ve 'azimkarane yardıma bulunmaları ve Rusya ile Avusturya devletlerine icabında Türk 'ü müdafa 'a edecek dostlar bulunduğunu da göstermeleridir. Bunun için de evvela Viyana ile Petersburg'ta dostane fakat 'azim-perverane vesayada bulunmak padişahın kendisinden istenilen şeyi ifaya bir mecburiyeti bulunmadığını ve tarafından bir mecburiyet bulunmadığı cihetle de bunhareketi şeref ve haysiyetine mugayir olarak yapamayacağını anlatmak lazımdır. Saniyen gerek İstanbul 'u halen veya ani bir ta 'arruzdan vikaye etmek ve gerek Boğaziçinde bulunarak kendisine ma 'nevi bir istinad teşkil etmek üzere padişah tarafından davet olunur olunmaz hazır*

¹⁵⁹ Nazır, age, s.216.

¹⁶⁰ Nazır, age, s.216.

¹⁶¹ Refik, age.,s.82.

*bulunmak için müşterek donanmalarımızın Çanakkale'de bulunmalarını emr etmelidir. Ben kat 'iyen eminim ki, Almanya'nın, Lehistan ve şimaif İtalya 'nın şu günkü vaz 'iyetinde Avusturya ve ,Rusya böyle bir mesele için İngiltere, Fransa ve Türkiye ile bozuşmak tehlikesini göze aldırılmaz"¹⁶². Şeklinde devam eden bir mektup yazdı. Ayrıca Palmerston Osmanlı'nın Londra elçisi Mehmet Paşa'nın hükümetinden aldığı emir üzerine İngilizlerden maddi ve manevi yardım talep ettiği de ifade ediliyordu. Fransa hükümeti de başta takınacağı tavırda karasızken İngilizlerin tavrını netleştirmesi sonucu Fransa da Osmanlı'yı destekleme kararı aldı. Osmanlı Devleti Avrupa'dan istediği desteği aldığı takdirde mülteciler konusunda başarıya ulaşacağını biliyordu. Zira Büyükelçi Canning Çar'ın kişisel düşmanıydı. İstanbul'da büyükelçi olarak güven kazanan Canning Osmanlı Devleti'nin bağımsızlığını koruyucu bir rol üstlenmişti. Ona göre; Babıali elçilerin isteklerini kabul etmesi halinde bağımsızlığa gölge düşeceğine inanıyordu. Bu yüzden Canning elçilerin isteklerine karşı koymaya karar verdi.¹⁶³ Bu amaçla Canning Lord Palmerston'a yazdığı mektupta Osmanlı Devleti'ni neden desteklediğini şöyle ifade ediyordu; “ *Bir an için Babıali'yi desteklemekten geri dursaydım. Türkler Rus baskısına boyun eğeceklerdi. Böyle insanlık, şeref ve ana siyaset tutumu gibi hayati değerleri ilgilendirmeyen başka bir mesele olsaydı. Hakka ve mantığa bakmaz daha az tehlikeli bir yol seçerdim. Ama bu durumda aralarında Zamoyski'nin de bulunduğu seçkin insanların kaderini bir yana bırakalım itibarımızı tehlikeye atmadıkça daha başka bir hareket tarzı tutmaya imkan yoktu. Şerefsizlik damgasını yiyecek olan bizdik. Her şeye rağmen Reşit bile tek başına dayanma gücü bulamayacaktı. Eminim bir an önce onun yardımına koşmanın önemini takdir edeceksiniz.*” diyordu.¹⁶⁴ Canning sadece kendisi değil Fransız elçisi Aupick'i de kendi tarafına çekti. Fransa'nın da konuyla ilgilendiğini vurguladı. Bu gelişmeler olurken Rusya ve Avusturya elçileri de iade konusundaki baskılarını sürdürüyorlardı.*

D.) Diğer Devletlerin Tepkisi

Babıali'nin mülteciler konusu ile ilgili attığı adımlar hem Fransız kamuoyunda hem de Amerika Birleşik Devletlerinde heyecan ve takdir uyandırmıştır. Fransız

¹⁶² Refik, “agm”, s.373.

¹⁶³ Nazır, age.,s.232.

¹⁶⁴ Stanley Lane Poole, **Lord Satndford Canning'in Türkiye Anıları**,(Çev:Can Yücel) , Ankara, 1988, s.105.; Nazır, age., s.232-233.

basınında 1848 yılında Osmanlıya ve mülteci meselesine bakış oldukça eleştireldi.¹⁶⁵ Avusturya-Macar savaşının bitiminde Babıali'nin, bir anda mültecileri ülkesine kabulü ve Avusturya ile Rusya gibi güçlerini birleştirmiş iki devleti karşısına alması uluslararası mecrada önemli bir olaydı. Diğer Avrupa devletlerinin de bu konuyla ilgili bir açıklama yapmaması Fransa'nın net tutumunu anlamamızı zorlaştırmıştı. Fakat İngiliz hükümetinin Osmanlı Devleti'ni mülteciler meselesi konusunda destekleyerek Fransa'yı da bu konuda fikir birliğine davet etmesi Fransız kamuoyundaki havayı değiştirmiştir. Babıali'nin Avusturya ve Rusya ile ilişkilerini kesmesi Fransa'nın bu tutumunu daha da netleştirecekti. Fransız hükümeti İstanbul'da bulunan elçisine bir talimatname gönderdi. Gönderilen rapor, *"Şimdiki halde Saltanat-ı Seniyye 'nin gerek kendi şan ve namusuna ve gerek bütün insaniyelin menafî 'ine (aid olan bir meselede ibraz buyurduğu sebat ve metinet-i (alfsini tahsin ve sitayişle iktifa ederim. Şu kadar ki, bu iki devlet-i imparatoriye'nin istid'asını redd birle beraber nafîle vekarlarını ihlal ve namuslarını tahrik edebilecek şeylerden ictinaba dahi dikkat buyurulmuş olacağını memul ederim. Her halde Saltanat-ı Seniyye 'nin bir- mevki '-i müşkile ve mükeddereden çıkmasına Fransa Devlet-i Cumhuriyyesi elinden geldiği mertebe muavenet eylemeğe hahişkar... "dır.* şeklinde ifadeler yer almaktadır.¹⁶⁶ Osmanlı Devleti mültecilerle ilgili takındığı bu tutumda uluslararası sorunlarda nasıl davranılması gerektiğini tüm dünyaya gösterdi. Fransa da bu yüzden Osmanlı lehine yayınlar yaparak oluşan olumlu havayı pekiştiriyordu. Osmanlı'nın Fransız elçisi Kalimaki Bey'e buradayken gösterilen ilgi ve alaka elçimizi oldukça memnun etmişti. Fransa'nın her durumda Osmanlı Devleti'nin yanında olacağını belirten bir rapor hazırlayan elçi bunu özel bir görevli ile Babıali'ye iletenecekti. Avusturya'nın Fransa'daki elçisi durumu görünce Osmanlı'yı iade konusunda ikna etmenin gereksiz olacağını anlamıştı.¹⁶⁷ Fransa mülteciler sorunu dolayısıyla bir savaş çıkması halinde İngiltere ile ortak hareket ederek donanmasını Akdeniz'e göndereceğini taahhüt ediyordu. Bu gelişmeler özellikle Avusturya ve Rusya ile siyasi ilişkilerin kesildiği dönemde yaşanmıştır. Önlem olması bakımında da Fransız donanması İngiliz donanmasıyla hareket ederek Çanakkale Boğazına doğru yola çıkmıştı. Fransız kamuoyunda da Türklere karşı olumlu bir hava oluşmuş gazetelerde "Yaşasın Türkler" şeklinde başlıklar atılmaya Osmanlı Devleti konu ile ilgili desteklenmeye başlanmıştı. İhtilal karşıtı devletlerle ilişkilerin kesilmesinden yaklaşık

¹⁶⁵ Nazır, age., s. 247.

¹⁶⁶ Nazır, "Osmanlının misaf...", age., s.101.

¹⁶⁷ Nazır, age., s.101.

bir yıl önceki süreçte Osmanlı Devleti hakkında basında yazılan düşmanca makale ve risalelerin aksine şu an oldukça olumlu bir hava söz konusuydu. Osmanlı'nın Rusya ile siyasi münasebetini kesmesi Fransız hükümetini ve halkını müspet yönde etkilemiştir.¹⁶⁸ Aupick Hariciye Nazırı Âli Paşa ve dönemin Sadrazamı M. Reşit paşalara gönderdiği mesajda : “ *Osmanlı devletinin Avrupa'nın sempatisini kazanması için bunun iyi bir fırsat olduğunu*” dile getirdi.¹⁶⁹ Kısacası İngiliz hükümetinin desteği ile Fransa maddi ve manevi olarak Osmanlı Devleti'ni desteklemeye başlamıştır.

Mülteciler meselesinin Amerika'da da yankıları olmuştur. Bilindiği gibi bu yıllarda okyanus ötesi Başkan Monreo'un adını verdiği “infirad politikası” sebebiyle Avrupa'nın işlerine karışmıyordu. İngiltere ve Fransa'nın Osmanlı Devleti'ni desteklemesi Amerika'da da yankı buldu. Amerikan halkının Macar mültecilere duyduğu sempatiye binaen, Amerikan hükümeti eğer Macarlar kendi devletlerini kurarlarsa Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Taylor, olarak bu devleti tanıyacağını vurguluyordu. Amerika kamuoyu Macarların savaşı kaybetme sebebini Rusya'nın müdahalesi olarak görüyordu.¹⁷⁰ Avrupa basınında sıkça yer alan mülteci sorununa da bu yüzden ilgi gösterdi. Ancak Amerika infirad politikasının gereği olarak, Avusturya ve Rusya ile arasını bozmamaya da özen gösterdi. Hatta Amerikan Senatör Sewerd Lajos Kossuth ve diğer Macar asillerinin Amerika'ya getirilmesini senatoda teklif etmişti. Sultan Abdülmecit de masrafları Babıali tarafından karşılanması kaydıyla isteyen Macarların İngiltere yardımıyla Amerika'ya sevk edilebileceğini bildirdi. Amerika'nın Kossuth'la bu kadar ilgilenmesinin bir nedeni de onun Protestan olmasıydı.¹⁷¹ Osmanlı-Amerika ilişkileri 1830'da “ Dostluk ve Ticaret Anlaşması” ile başlamıştı. Macar mülteciler konusundaki desteği de Osmanlı'yı oldukça memnun etmişti. Babıali'nin Amerika'ya gönderdiği ilk temsilcisi Emin Efendidir. 1850'de ise Armin Bey ilk resmi elçi sıfatıyla Amerika'ya gönderildi. ¹⁷²Amerika'da büyük bir coşkuyla karşılanan elçimize Başkan'ın sözleri şöyledir;

"Barış ve dostluk niyetleriyle Haliç 'ten Atlantik Okyanusu'nun kıyısına geldiniz. Çok eski ve zengin bir tarihe sahip olan bir ülkeden ileri görüşlü yöneticiniz, sizi ancak 200 yıllık geçmişe sahip 25 milyon nüfuslu yeni bir cumhuriyetin uygarlığını, yönetimini,

¹⁶⁸ Nazır, age., s.247.

¹⁶⁹ BOA., DÜİT., 75-1/18; BEO., A.MKT. MHM.,17-16; Mehmet Galip, “Leh Ve Macar Mültecileri” **Yeni Tasvir-İ Efkar** , Nr.41,23 C 1327/ 10 Temmuz 1909,s.5.; Refik, age., s.57-58.;Nazır, age.,s.233.

¹⁷⁰ Nazır, age., s.249.

¹⁷¹ Duran, Köse, age., s.301.

¹⁷² Nazır, age.,s.248-249.

yükselişini ve gücünü incelemek üzere göndermiş. Emin Efendi, farkında mısınız ki, Sultanınız Macar meselesine karşı takındığı tavırla Amerikan halkının ve bütün aydın ülkelerin sempatisini kazanmıştır. Bizi ilgilendirmeyen siyasi meselelere karışmadan Amerikan halkı dünyada olup bitenleri yakından! izliyor”¹⁷³

Amerikan halkı ve hükümetinin Macarlara duyduğu sempati dolayısıyla onlara özgürlüklerinin verilmesi fikri hâkimdi. Amerikan senatosunda mültecilere Amerika’da toprak verilmesi kararı alındı. Daha sonraki Senato açıklamalarında Avusturya ve Rusya’yı protesto etmeye karar verildi. Amerikan Senatör General Cass Amerika halkı ile bağlantısı olmasa da Ocak 1850’de Avusturya ile siyasi ilişkilerin kesilmesi gerektiğini önerdi. Bu öneri kabul görmedi. Avusturya Elçisi Ritter de bu açıklamalar karşısında Amerika’yı protesto etti. Protestosuna cevap ise pasaportunun elinden alınacağı tehdidi olacaktır.¹⁷⁴ Bununla birlikte Kossuth ve arkadaşlarının serbest bırakılması yönünde girişimlerde bulunulacaktı. Amerika’nın bu tepkisi sonucu Avusturya elçisi ile ABD Dışişleri Bakanı arasında görüşmeler yapıldı. Avusturya elçisi, Kossuth ve arkadaşlarının Amerika’ya getirilmesi halinde iki ülke arasındaki siyasi ilişkilerin kesileceği tehdidinde bulundu. Amerika böyle bir durumda elçinin pasaportunun kendisine verileceğini bildirdi.¹⁷⁵

E.) Çözüm Süreci: Osmanlı Devleti’nin Diplomatik Girişimleri

Osmanlı Devleti’nin mülteci konusuna bakışı Avusturya ve Rusya tarafından en başından beri merak ediliyordu. Bu yüzden de Avusturya konsolosu Osmanlının konuya bakışını öğrenmek için Fuad Efendiye “*Eğer mülteciler Osmanlı devletine sığınma talebinde bulunursa devletin nasıl bir tutum sergileyeceğini*” sordu. Fuad Efendi cevaben; “*Hangi ülkenin vatandaşı olursa olsun ellerinde silahlarla Osmanlı devletine giremeyeceklerini ifade etti. Silahları belli kurallara bağlı olarak alınarak sığınma sonucu devletin iç bölgelerinde gözetim altında tutulabileceklerini belirtecekti.*”¹⁷⁶ Bu ön kabul şartlarıyla Osmanlı Devleti mültecileri ülkesine aldı. Avusturya ve Rusya ile 1848 Ağustosunda mültecilerin Osmanlı ülkesine ilticasıyla

¹⁷³ Nazır, “Osmanlının misaf...”, s.104.

¹⁷⁴ Nazır, Osmanlının misaf...”, s.103-104.

¹⁷⁵ Uçarol, age.,s.123.; Nazır, Age.,s.250.

¹⁷⁶ BOA., İra. Har.2360 Fuad Efendi’nin Sadarete Taktim Ettiği 5S 65/31 Aralık 1849 Tarihli Tahrirat.

başlayan sığınmacıların iadesi konulu görüşmeler 17 Eylül 1849 tarihinde ilgili devletlerle siyasi ilişkiler kesilene kadar devam etmiştir.

Bu devletlerle ilişkilerin kesilmesi hem Osmanlı devletinde hem de İngiltere ve Fransa da endişe yarattı. Hatta Rusya ile her an savaş tehlikesi doğabileceği ihtimali de vardı. Zira Rusya'nın Prut'a asker sevkiyatına başladığı söylentileri de yayılmaya başlamıştı.¹⁷⁷ Osmanlı Devleti'nde Avusturya ve Rusya hükümetleriyle siyasi ilişkilerin kesilmesinden halkın zarar görmemesi için kesilen ilişkilerin sadece siyasi mecrada kalacağı ticaretin aynen devam edeceği dile getirilecekti. Bu konuyla ilgili sancak ve vilayetlere talimatlar gönderildi. Avusturya ve Rusya vatandaş ve elçilerinin işlerinin aksatılmaması gerektiği vurgulandı.¹⁷⁸

Daha önce de belirttiğimiz gibi 1849 Eylülü'ndeki Meclis-i Mahsusa toplantısında Babıali'nin aldığı karar şöyle idi; mültecilerin iadesi gerçekleşmeyecek Rusya'ya zarar vermeyecek önlemler alınacaktı. Rus Çar'ına meselenin halli için Fuad Efendi bir mektup götürecekti. Avusturya'ya ise Viyana elçisi Kostaki Musurus çözüm için mektup iletecekti.¹⁷⁹ Bu memurlar Osmanlı'nın amacını ilgili devletlere açıklayacaklardı. Babıali'nin Fuad Efendi'yi Rusya'ya gönderme amacı ;

- Mülteciler meselesi ile ilgili Çar'ın gerçek tavrını kendi ağzından öğrenmek
- Eğer Osmanlı Devleti mültecileri iade etmezse Rusya'nın bunu savaş nedeni sayıp saymayacağını kesinleştirmekti.¹⁸⁰

Fuad Efendi Petersburg'a Fevkalade Murahhas Büyükelçi unvanıyla gitti. Fuad Efendi'nin durumu Çar'a nasıl izah edeceğine dair bir de talimatname gönderilmişti. Fransızca'yı çok iyi bilen ve bu tarihlerde Bükreş'te bulunan Fuad Efendi kısa sürede Çar'a gidip meseleyi çözüme kavuşturmaya çalışacaktı.¹⁸¹ Fuad Efendiye karşılaşacağı zorluklar ve görevin ayrıntıları bildirildikten sonra acilen Petersburg'a gitme emri verildi. Çar'ın sert mizacı ve Rus devlet adamlarının iknası için; Osmanlı'nın mültecileri kabulünde onların yasadışı faaliyetlerini destekleme gibi bir

¹⁷⁷ Mahmut Celalettin Paşa, **Mirat-ı Hakikat**, (Haz: İsmet Miroğlu), İstanbul, 1983, s.32.; Saydam, "agm", s.369.; Nazır, age., s.244.

¹⁷⁸ BEO., A.MKT. MHM 17-64 ,1265, 11-20 Sadaretin 13 ZA 65/30 Eylül 1849 Tarihli İradeyle Onaylanarak Bazı Sancak Ve Vilayetlere Gönderilen Tahrirat.

¹⁷⁹ BOA., DUİT., 75-1/18-1 BEO., A.MKT. MHM. 17-16; Mehmet Galip, "Leh Ve Macar Mültecileri" **Yeni Tasvir-i Efkâr** , Nr.43,25 C 1327/ 12 Temmuz 1909,s.5.; Refik, age., s.62.

¹⁸⁰ BOA., DUİT., 75-1/18-1 BEO., A.MKT. MHM. 17-16; Mehmet Galip, "Leh Ve Macar Mültecileri" **Yeni Tasvir-i Efkâr** , Nr.42,24 C 1327/ 11 Temmuz 1909,s.5.; Refik, age., s.61.

¹⁸¹ Nazır, age., s.257.

durumun olmadığı durumun tamamen insani hassasiyetle değerlendirilmesi gerektiği gündeme getirilecekti. Ayrıca Çar iade konusunda ısrar ederse mesele çıkmaza girmeden halli için makul yollar aranacaktı.¹⁸²

Sultan'ın Çar'a gönderdiği mektupta iki husus göze çarpmaktaydı. Birincisi Çar'ın Macaristan'da kazandığı zaferden dolayı Sultan onu tebrik ediyordu. İkincisi ise; Mültecileri iade isteğinden Çar'ı vazgeçirmekle ilgili açıklamalar yer alıyordu. Ayrıca Sultan Titof'un isteklerinin yerine getirilmediğinden üzgün olduğunu belirtiyordu. Çar'a iki ülke arasındaki karşılıklı dostluk ve yardımın devamını temenni ettiğini ve mülteciler konusunun Rusya'nın başını ağrıtmayacak şekilde Osmanlı'ya bırakılması gerektiğinin altını çiziyordu.¹⁸³ Sultan Çar'a bu teminatları verirken Fuad Efendi Petersburg'a varmadan önce siyasi ilişkilerin kesildiğini öğrendi. Bu durum Fuad Efendi'nin işini daha da zorlaştıracaktı. 20 Eylül 1849'da Bükreş'ten ayrılan Fuad Efendi Petersburg'a vardığında Çar Nikola'nın kardeşi Grandük Michael'in rahatsızlığı için Varşova'ya gittiği haberini aldı. Çar'ı bulmak için Varşova'ya gidebileceğini sadarete bildirip en erken şekilde yola koyuldu.¹⁸⁴ Çar kardeşinin ölümü üzerine Petersburg'a dönecekti. Çar'ın askerlere olan sempatisini bilen Fuad Efendi Erkan-ı Harbiye Miralayı Tevfik Bey ve Binbaşı Latif Ağa'yı da beraberinde götürecekti. Bu görevde Viyana elçisi Musurus Paşayla da koordineli çalışması gerektiği kanaatindeydi. Rusya'ya gidişini Fransız ve İngiliz elçileriyle gizlice paylaşarak bu konudaki yazışmaların ilgili devletlerle de sürdürülmesi gerektiğini düşünüyordu.¹⁸⁵ 6 Ekim 1849 tarihinde Varşova'ya varan Fuad Efendi buradan Petersburg'a geçecek ve Rus başbakanı Nesselrod'dan görüşme için randevu alacaktı. 8 Ekim'e randevu alan Fuad Efendi beklerken Çar'a yakın kişilerle de ilgili konuyu görüşerek Çar'ın kanaatleri hakkında fikir sahibi olmaya çalıştı.¹⁸⁶ 8 Ekim'de Fuad Efendi'yi kabul eden Nesselrod ilk olarak Çar'ın Osmanlı Devleti'ne destek ve yardımlarına değindi. Buna karşılık Çar'ın isteklerinin geri çevrilmesinin onu üzdüğünü belirtti. Küçük Kaynarca

¹⁸² BOA., DUİT., 75-1/18-1 BEO., A.MKT. MHM. 17-16; Mehmet Galip, "Leh Ve Macar Mültecileri" Yeni Tasvir-i Efkar ,Nr.42,24 C 1327/ 11 Temmuz 1909,s.5.; Refik, age., s.61.

¹⁸³ BOA., DUİT 75-1/26-2; Refik, "agm"., 370-371.

¹⁸⁴BOA., DUİT 75-1/26; Refik, "agm.",s. 371.; Refik, age., s.72.

¹⁸⁵BOA., DUİT., 75-1/40-2.

¹⁸⁶ BOA., DUİT.,75-1/42-3; Mehmet Galip, "Leh Ve Macar Mültecileri", Yeni Tasvir-i Efkar ,Nr.45,24 C 1327/ 13 Temmuz 1909,s.4.; Mehmet, Memduh, **Tanzimattan Meşrutiyete (1) Mirat-ı Şuûnat**, (Sadeleştiren: Hayati Develi), İstanbul 1990., s.112.

Anlaşması'nın ilgili maddesine değinerek mültecilerin kesinlikle iade edilmesi gerektiğini söyledi.¹⁸⁷

Fuad Efendi ise mülteciler meselesinin artık devletler nezdinde bir sorun olmaktan çıkıp Çar ve Sultan arasında kişisel bir sorun haline geldiğini söyledi. “*mülteciler konusu Sultan için bir şeref meselesi haline gelmiş olup iade durumu ise Sultanın şerefine dokunacaktır,*” şeklinde açıklamıştı.¹⁸⁸ Nesselrod'un tavrında bu konuşmadan sonra bir yumuşama oldu. Ama siyasi ilişkiler kesildiğinden Çar'ın kendisini kabul edemeyebileceğini söyledi. Fuad Efendi bu tavrın Sultana karşı beslenen dostluğa ters düşeceğini ima etti. Ayrıca bu tutumun uluslararası mecrada da uyandıracığı yankılar açısından iyi hesap edilmesi gerektiği uyarısında bulundu.¹⁸⁹ Nesselrod yapılan konuşmayı Çar'a ileteceğini söyledi. Sultan'ın gönderdiği mektubun örneğini istedi. Fuad Efendi de daha önce İstanbul'a gelen Radziwill'in erken döndüğü için almadığı mektubun bir örneğini başbakan Nesselrod'a verdi.¹⁹⁰ Bu gelişmeler olurken İngiliz ve Fransız donanmalarının Akdeniz'e geldiği haberi İngiliz basınında yer almaya başladı. Bu haberi alan Rusya Osmanlı Devleti'nin İngiliz ve Fransız etkisinde kaldığı düşüncesi hakim olmaya başladı. Hatta mülteci meselesinin çözüme kavuşturulamamasının bu yakınlaşmadan kaynaklandığı ileri sürüldü.¹⁹¹ Nesselrod'a göre mültecilerin iade edilmemesi onları cesaretlendirmekteydi. Çar'ın bunu kabul etmesi ise söz konusu olamazdı. Başbakan bu sebepleri öne sürerek bazı isteklerde bulundu.

- Rusya vatandaşı olup isimleri Rus elçisi tarafından belirlenecek olan Polonyalı mülteciler sınır dışı edilmelidir.
- Babıali daha önceden Rus vatandaşı olup sonradan başka ülke vatandaşlığına geçen mültecileri sınır dışı ederse Rusya bunlara herhangi bir müdahalede bulunmayacaktır.

¹⁸⁷ BOA., DUİT.,75-1/42-3; Mehmet Galip, “Leh Ve Macar Mültecileri” **Yeni Tasvir-İ Efkâr** ,Nr.45,24 C 1327/ 13 Temmuz 1909,s.4.; Memduh, age., s.113.; Refik, age., s.85.;Refik,”agm.”, s.375.

¹⁸⁸ BOA., DUİT.,75-1/42-3; Mehmet Galip, “Leh Ve Macar Mültecileri” **Yeni Tasvir-İ Efkâr** ,Nr.45,24 C 1327/ 13 Temmuz 1909,s.4.; Memduh, age., s.113-114.; Refik, age., s.86.; Refik, “agm”, s.375.; Nazır, age., s.263.

¹⁸⁹ BOA., DUİT.,75-1/42-3; Mehmet Galip, “Leh Ve Macar Mültecileri” **Yeni Tasvir-İ Efkâr** ,Nr.45,24 C 1327/ 13 Temmuz 1909,s.4.;Memduh, age., s.113-114.; Refik, age., s.86.; Refik, “agm”., s.376.

¹⁹⁰ BOA., DUİT.,75-1/42-3; Mehmet Galip, “Leh Ve Macar Mültecileri” **Yeni Tasvir-İ Efkâr** ,Nr.45,24 C 1327/ 13 Temmuz 1909,s.4.; Nazır, age., s.264-265.

¹⁹¹ BOA., DUİT.,75-1/42-3; Mehmet Galip, “Leh Ve Macar Mültecileri” **Yeni Tasvir-İ Efkâr** ,Nr.45,26 C 1327/ 14 Temmuz 1909,s.5.; Memduh, age.,s.116.; Refik, age.,s.88.;Refik, “agm”., s.377.

- İltica edenlerden İslamiyet’i kabul edenlerin iadesi istenmeyecek ama Osmanlı sınırları içinde korunaklı iç bölgelerde muhafaza edilmeleri sağlanacaktır.¹⁹²

Fuad Efendi İslamiyet’i kabul edenlerin dışında Polonyalı olup başka ülke pasaportu taşıyanların sınır dışı edilmesiyle ilgili devletlerarasında sorunlar yaşanabileceği düşüncesindeydi.¹⁹³

Çar’ın Fuad Efendi ile görüşmeyeceği izlenimi veren Nesselrod isteklerini kabul ettirmeye çalışıyordu. Bunlar olurken Çar, İngiliz ve Fransız donanmalarının Akdeniz’e geldiği haberini aldı. Bu haber Çar’ın geri adım atmasını ve Fuad Efendiye kabul etmesini sağladı. 16 Ekim 1849’da Çar Fuad Efendiye randevu verdi.¹⁹⁴ Randevu günü geldiğinde Fuad Efendi Çar’ın sarayına gitti. Çar ile yalnız görüşen Fuad Efendi daha önce Fransızca hazırlamış olduğu konuşma metnini Çar’ın huzurunda okudu. Sultan’ın yazdığı mektubu kendisine iletmek ve Macaristan’da kazandığı büyük zaferden dolayı kendisini kutlamak amacıyla olduğunu söyledi. Sultan’ın iade konusunda olumsuz yanıt vermekten dolayı üzgün olduğunu belirtti. Sultan’ın mültecileri himaye etme amacını ülkesini karıştırmak olmadığını bilakis doğu kültüründeki sığınma hakkı kültürüne saygısından bunu yaptığını dile getirdi. Çar isterse, bu insanları zararsız hale getirip Osmanlı Devleti’nin bir yerinde gözetim altında tutabileceğini böylece kendi şerefini ve Çar’ın arzusunu yerine getirebileceğini ekledi. Konuşmanın sonunda Michael’in ölümünden duyduğu üzüntüyü ve Sultan’ın Çar’ın acısını paylaştığını ilave etti.¹⁹⁵ Çar ise başlangıçta kızgın bir tavırla Osmanlı Devleti’nin tutumunu eleştirdi. Konuşmanın ileriki safhalarında Fuad Efendi’nin kararlı tutumu karşısında Osmanlı Devleti’nin kendisine başvurmuş olmasının memnu edici olduğunu belirtti. Sultan’ın isteklerinin gerçekleşmesinin kendisinin de arzusu olduğunu söyledi. Fakat kendisinin ve devletin de şerefının korunması gerektiğini belirtti. Vereceği kararı Nesselrod ile bildireceğinin ifade etti.¹⁹⁶ Çar Fuad Efendi ile yaptığı görüşme sonrası Nesselrod’a Osmanlı Devleti ile ilişkilerin normale döndürülmesi

¹⁹² BOA., DUİT.,75-1/42-3.; Memduh, age.,s.117.; Refik, age.,s.88.; Refik, “agm”.,s.377.

¹⁹³ BOA., DUİT.,75-1/42-3.; Mehmet Galip, “Leh Ve Macar Mültecileri” **Yeni Tasvir-İ Efkâr** ,Nr.45,26 C 1327/ 14 Temmuz 1909,s.5.;Memduh, age.,s.117.; Refik, age.,s.88.;Refik,”agm”.,s.379.; Nazır, age.,s.270.

¹⁹⁴ BOA., DUİT.,75-1/42-3.; Mehmet Galip, “Leh Ve Macar Mültecileri” **Yeni Tasvir-İ Efkâr** ,Nr.46,26 C 1327/ 15 Temmuz 1909,s.4.; Refik, age.,s.92-93.; Refik,” agm”.,s.89.

¹⁹⁵ BOA., DUİT.,75-1/42-3.; Mehmet Galip, “Leh Ve Macar Mültecileri”, **Yeni Tasvir-İ Efkâr** ,Nr.46,27 C 1327/ 15 Temmuz 1909,s.4.; Memduh, age.,s.118-119.; Refik, age.,s.89-90.; Refik, “agm”.,s.379.; Nazır, age., s.272.

¹⁹⁶ Nazır, age.,s.273.

emrini verdi. Fuad Efendinin diplomatik tavrı konunun çözümünde oldukça önemlidir. Ayrıca İngiltere ve Fransa'nın Osmanlı Devleti'ni desteklemeleri ile Avrupa kamuoyunun eleştirileri de Rusya'nın yumuşamasını sağladı. Böylece Osmanlı Devleti'nin siyasi olarak yalnız olmadığı da gösterilmiş oldu.¹⁹⁷ Fuad Efendinin uzlaşmacı tavrı ile sorunun çözüleceği fikri giderek netleşmeye başlamıştır. Mülteciler meselesinin çözümü için adım atma sırası Çar Nikola'ya geldi. Çar, Nesselrod'a verdiği talimatta çözüme dair bir metin hazırlattı. Bu metin Titof tarafından Âli Paşa'ya sunulacaktı.¹⁹⁸

Sorunun çözümü için Nesselrod'un kaleme aldığı metin daha önce Fuad Efendiye sunulan ve kabulünü istediği üç maddeden ibaretti. Osmanlı Devleti bu maddelerin uygun olanlarını kabul etmiş sadece Rus vatandaşı olup Çar'ın rızası dışında başka ülke vatandaşlığına geçen ve ardından Osmanlı'ya mülteci olarak sığınanlar daha sonra Rusya aleyhine faaliyette bulunursa Babıali bunların vatandaşı olduğu ülke ile anlaşıp bunları sınır dışı etmeyi kabul edecektir. “maddesini kabul etmemişti. Zira bunun kabulü halinde uygulamada zorluklar yaşanacağı aşikârdı.¹⁹⁹ İki devlet arasında maddeler üzerinde uzun tartışmalar yaşandıktan sonra Nesselrod Fuad Efendiye Osmanlı'nın çözüm önerilerini kabul ettiğini bildirdi. Babıali ile ilişkilerin yeniden başlayacağı da bildirilecekti. Nesselrod Babıali'nin isteklerine uygun notayı Titof'a gönderdi.²⁰⁰ İki devlet arasındaki ilişkilerin yeniden başlaması için kabul edilecek maddeler;

- Rusya vatandaşı iken Macaristan'daki olaylardan sonra Osmanlı topraklarına sığınan ve isimleri Rus elçisi tarafından verilecek listedeki Polonyalıların bir daha geri dönmek üzere Osmanlı topraklarından sınır dışı edilecekti.
- İslamiyet-i kabul edenler Halep ve Konya'ya yerleştirilecek
- Bundan böyle başka bir devletin vatandaşlığına girerek Osmanlı Devleti'ne gelebilecek ve Rusya aleyhine entrikalar kurabilecek kişilerin sınır dışı edilmesi için kişilerin geçtiği ülke konsoloslughuna başvuruda bulunulması gerekecekti.²⁰¹

¹⁹⁷ BOA., DUİT.,75-1/42-3; Mehmet Galip, “Leh Ve Macar Mültecileri”, **Yeni Tasvir-İ Efkar** ,Nr.46,27 C 1327/ 15 Temmuz 1909,s.4.; Memduh, age.,s.120; Refik, age., s.91.; Refik, “agm”.,s.381.

¹⁹⁸ BOA., DUİT., 75-1/46-4; Refik, age.,s.122.; Refik, “agm”.,s.1-2.

¹⁹⁹ BOA., DUİT.,75-1/46-1; Refik, age.,s.126.; Refik, “agm”.,s.5.

²⁰⁰ BOA., DUİT.,75-1/57-2; Refik, age.,s.139.;Refik, “agm”.,s.18.

²⁰¹ BOA., DUİT.,75-1/59-5; Refik, age.,s.147.;Refik, “agm”.,s.25.; Nazır, age.,s.283.

Titof bu notayı Babıali'ye sundu. Sadrazam M. Reşit, Hariciye Nazırı Âli Paşa ve Rus Elçisi Titof bu notayı imzaladılar.²⁰² Osmanlı protokole uyup bunu uygulamaya koyacağını açıkladı. Böylece Rusya ile siyasi münasebetler yeniden başladı. Üç aylık görüşmelerin sonuna gelinmiş oldu. Protokolün uygulama aşamasından sorumlu bir komiser listede adı geçen mültecileri belirleyip Malta ya da Halep'e giden kişileri seçecekti. Rusya ile ilişkilerin normale dönmesi ile Rusya'da bulunan Fuad Efendi de Çar ve devlet adamlarıyla vedalaşmak için randevulaştı.²⁰³ Rusya'da vedalaşma sırasında Fuad Efendi Eflak-Buğdan'daki Rus askeri sayısının azaltılması konusunda da görüşme yapmış, sayının 10.000'e indirilmesi sağlamıştır.²⁰⁴

Fuad Efendi İstanbul'a döndükten sonra Çar'ın Sultan'a gönderdiği mektubu taktim etti. Mektupta ilişkilerin normale dönmesinden duyulan memnuniyet belirtiliyordu. Mültecilerin herhangi bir fesat çıkarmaması konusunda Sultan'a uyarıda bulunuluyordu. Ayrıca Balkanlarda çıkacak olan ihtilallerin iki devlete de zarar verebileceğine bu yüzden de dış devlet müdahalesi yerine iki devletin birbirine itimat ve yardım etmesi gerektiği belirtiliyordu.²⁰⁵

Rusya ile ilişkilerin normale dönmesinin ardından Avusturya ile de gerekli görüşmeleri yapan Musurus Paşa alınan kararları Avusturya elçisi Stürmer'e ilette. Stürmer gözetim altında tutulacak olan mültecilerin listesini hazırlayarak Âli Paşa'ya ilette.²⁰⁶ Ama Avusturya bu mültecilerin Kütahya'ya sevk edilip ömür boyu gözetim altında tutulmasını istiyordu. Bu durumun daha sonraki süreçte sorunlar yaşatacağını

²⁰² Protokol örneği; "iş bu bin iki yüz altmış seneyyi hicriyyesi şehri saferinin onuncu ve bin sekiz yüz kırk dokuz seneyyi miladiyyesi kanunı evvelinin onüçüncü günü zirde muharre 'ül –imza Devlet-i Aliyye Umur-ı Hariciyyesi Nazırı ile Rusya devleti fahimesinin fevk'alade murahhas orta elçisi sadaret konağında lede'l içtima elçi-i mumaiyleh tarafı Devlet-i Aliyyeden fi 9 muharrem sene 66 (25 kasım 1849) tarihiyle müverrahan Macaristan vukuatından naşi Memalik-i Devlet-i Aliyye iltica etmiş olan Lehlülere dair-i ita olunan takrir-i resmi de muharrer olan mevadd ve teminat-ı devleti İmparatoriyyenin temamiyle kabul eylediğini ba taktir-i resmi ifade ve ilan eylemiş ve devlet-i Aliyye tarafından dahi taktiri mezkurun icray-ı ahkamı mündericesinin şifahen şerh ve izah olunan surete tatbikan heman bila-ifate-i vakt teşebbüs olunacağı beyan olunmuş ve bu cihetle Babıali ile Rusya sefareti beyninde münkati olan münesebat-ı resmiye tecdid kılınmış olduğundan nazır ve elçi tarafından ve hazır-ı bil meclis bulunmaları cihetiyle canib-i sadareten dahi iş bu mazbata temhir ve imza kılındı." BOA. DUİT., 75-1/59-3.; Refik, age.,s.147-148.; Nazır, age.,s.285.

²⁰³ BOA., DUİT., 75-2/18 Fuad Efendi'nin Sadarete Gönderdiği Gurre RA66/ 15 ocak 1850.; BOA., DUİT., 75-2/12.

²⁰⁴ BOA., DUİT., 75-2/15-2; Mehmet Galip, "Leh Ve Macar Mültecileri" **Yeni Tasvir-i Efkâr** ,Nr.47,28 C 1327/ 16 Temmuz 1909,s.4-5.;Memduh, age.,s.122-124.; Refik, age.,s.173-174.

²⁰⁵ BOA., DUİT., 75-1/46-3.; Refik, age.,s.125.; Nazır, age.,s.288.

²⁰⁶ BOA., DUİT., 75-1/46-1.; Refik, age.,s.128.

düşünen Babıali Avusturya'ya bir nota göndererek durumun mahzurlarını anlattı.²⁰⁷ Stürmer iki ülke arasındaki ilişkilerin yeniden kurulması için şu isteklerde bulundu.

- Kostaki Musurus tarafından Avusturya'ya verilen bilgilendirme metninin iki ülke arasında geçerli anlaşma metni olarak kabul edilmesi ve Kütahya'ya gönderilecek mültecilerin isimlerini içeren defterin Osmanlı tarafından kabul edilmesine karar verildi.

1- Söz konusu defterin iki ay açık kalması sonradan yakalanan mültecilerin isimlerinin deftere eklenmesi

2- İki devletin izni olmadan mültecilerin serbest bırakılmaması

3- Mültecilerin Kütahya'ya yerleştirilmesinin Avusturyalı bir memur nezaretinde gerçekleşmesi

4- Mültecilerin Kütahya'daki yaşantılarının Avusturyalı bir görevli tarafından kontrol edilmesi ve Osmanlı Devleti'nin bunu kabul etmesi

5- Müslüman mültecilerin korunmasına özen gösterilmesi²⁰⁸

Meclis-i mahsusa toplantısında 1. Madde kabul edildi. Fakat 3. Madde Osmanlı'nın tek başına karar yetkisini elinden alıyordu. Bu yüzden kabul edilemezdi. Son iki maddenin de kabul edilemez olması görüşmelerin uzamasına neden olacaktı. Zira Osmanlı Avusturya'nın ilgili maddeleri tekrar gözden geçirip Osmanlı'ya uygun şekilde düzeltilmesini isteyecekti. Eğer elçi bu teklifleri kabul etmezse mültecilerin firarı halinde sorumluluk almayacağını vurguladı.²⁰⁹ İki devlet arasındaki münasebetin kesilmesi Avusturya'yı zarara uğratiyordu. Bundan dolayı Avusturya Başbakanı Schwarzenberg diplomatik münasebetin kesilmesinden rahatsızdı. Çözüm süresi uzadıkça sorunlar çözülemeyecek hale geliyordu.²¹⁰

Mültecilerin Osmanlı topraklarında kalma süresi iki devlet arasında bir yıl olarak belirlendi. Din değiştiren mültecilerin Mazhar Bey gözetiminde Halep'e gönderilecekleri uygun görüldüğü takdirde istihdam edilecekleri ifade ediliyordu. Avusturya sınırından uzak olacak olan bu mültecilerin sonradan ismi eklenenler de dâhil

²⁰⁷ BOA., DÜİT., 75-1/59-4.; Refik, age.,s.140.; Refik, "agm",s.18-19.; Nazır, age.,s.291.

²⁰⁸ BOA., DÜİT., 75-1/59-1.; Refik, age.,s.144.; Refik, "agm",s.22.

²⁰⁹ Nazır, age.,s.293.

²¹⁰ BOA., DÜİT., 75-2/33-1.; Refik, age.,s.180-182.; Nazır, age.,s.295.

belirlenen kurallar çerçevesinde muamele görecekları kararlaştırıldı. Bu hususların kabul edilmesiyle iki devlet arasındaki siyasi münasebet yeniden başlamış oldu.²¹¹

VI. BÖLÜM: MÜLTECİLER MESELESİNİN ÇÖZÜMÜNE DAİR OSMANLI DEVLETİ'NİN ATTIĞI ADIMLAR

A.) Mültecilerin Halep, Malta ve Kütahya'ya Yerleştirilmeleri

Osmanlı Devleti, Rusya ve Avusturya ile yaptığı anlaşmalarla mülteci liderlerinin, ilgili devletler aleyhinde herhangi bir faaliyette bulunamayacak bir şekilde muhafazasını kabul etmişti. Bu konuda hem Rusya hem de Avusturya ile yapılan anlaşmalarda mültecilerin yerleştirilmesi için Kütahya, Halep Malta gibi yerler uygun görölmüştü.²¹² Gruplara ayrılan mülteciler bir düzen çerçevesinde ölkeden ayrılacakları güne kadar güvenle yeni yerlerine yerleştirilecekti. Buna göre; Kütahya'ya gönderilecek olan Hristiyan mülteciler, arasında Kossuth'da vardı. Halep'e gönderilen Müslöman mültecilerle birlikte, Josef Bem'de (Murat Paşa) gidecekti. Malta Adası'na gönderilenlerle birlikte buraya gitmesini, Avusturya ve Rusya da uygun gördü. şumnu'da kalan mülteciler, Osmanlı yönetiminde görev almak ya da çeşitli Avrupa ölkelerine gitmek üzere burada kalacaklardı.²¹³ Bunlar daha sonra ya ölkelerine dönmüş ya da Avrupa'nın çeşitli ölkelerine dağılmışlardı.

1. Kütahya

Kütahya'ya ilk etapta gönderileceklerin sayıları 57 kişi idi. Ancak grup Kossuth, Batthanyı, Meszaros, Perczel Mor, Perczel Miklos, Gyurman ve Wisocky bulunması dolayısıyla dikkat çekiyordu. Zira bu isimlerin hepsi rütbeli askerler ve devlet adamlarından oluşuyordu. Osmanlı yetkilileri Kütahya'da bulunanların güvenliğine oldukça dikkat ediyordu. Mülteciler, Varna üzerinden Kütahya'ya gönderilmeleri için Gemlik İskelesi'ne "Taif-i Bahri" adlı bir vapurla getirildi. Gemlik

²¹¹ Nazır, age.,s.270.

²¹² Abdullah, Saydam, "Müslöman Olan Macar Mültecileri Meselesi", **Toplumsal Tarih**, Cilt: IV., Sayı: 24., İstanbul 1995. S.16.

²¹³ Nazır, age.,s.297.

İskelesi'nde mültecilerin güvenliğini sağlayacak olan Miralay Süleyman Refik Bey'e teslim edilerek Gemlik ve Bursa üzerinden Kütahya'ya sevk edildi.²¹⁴

Mülteciler Kütahya'ya gitmek üzere 15 Şubat 1850 tarihinde Şumnu'dan yola çıktı. 31 Mart 1850 tarihinde Kütahya'ya vardı. Kütahya'da mülteciler için bir kışla tahsis edildi. Babıali, kışlanın tamiri için de hazineden 10.000 kuruş göndererek kışlanın eksiklerinin giderilmesi talimatı verdi.²¹⁵ Kütahya'ya gelen 57 kişilik mülteci grubundan başka 26 kişilik bir grup daha birkaç ay sonra Şumnu'dan yola çıkmıştı. Bu grupta da ihtilal hareketinin önemli isimleri bulunuyordu. Mülteci grubu Kütahya'ya gitmek üzere Gemlik'e kadar Mısır-ı Bahri vapuru ile götürüldü. Yeni mülteci grubu Temmuz itibarıyla Kütahya'ya geldi ve böylece buradaki mültecilerin sayısı 83 oldu. Daha sonra, bu listedeki isim sayısının, Avusturya elçisi Stürmer'in sonradan eklediği isimlerle arttığı görülmüştür. Dembinski de bu listeye eklenmiştir. Kütahya'daki mülteci sayısı artarken Avusturya ajanlarının sayısı da bununla birlikte artıyordu. Fransa vatandaşı olduğunu ispatlayıncaya kadar Kütahya'da kalmış ve Avusturya vatandaşı olmadığı öğrenilince 19 Şubat 1851 tarihinde Paris'e gitmek üzere Kütahya'dan ayrılmıştır. Toplamda 82 kişi olan bu mülteciler Kütahya'da yaklaşık bir buçuk yıl (17 ay) kalacaklardı.²¹⁶

Kossuth ve arkadaşlarının Kütahya'ya gelişiyle tüm dünyanın gözü bu şehir üzerine çevrildi. Macarlar ve Polonyalılardan oluşan yaklaşık 100 seçkin mülteci bir süreliğine burada yaşamaya başlayacaklardı. Avrupa ve Amerika'da Kütahya şehri birçok gazeteye konu olmuştu. Kütahya'nın nüfusu yaklaşık 50.000 kadardı. Buraya gelen mülteciler için Kütahya'daki hayat çok ucuzdu. Avrupa'daki hayatlarına nazaran neredeyse bedava yaşıyorlardı. Osmanlı Devleti, Avusturya ve Rusya arasında yapılan anlaşmalara göre mülteciler bir buçuk yıl Osmanlı Devleti gözetiminde kalacaklardı. Anlaşmasındaki belirlenen süre Kütahya'da başlatılmıştır.²¹⁷

Bilindiği gibi Kütahya'ya yerleştirilen mülteci grubu Macar ileri gelenlerinden oluşuyordu. Daha önce Şumnu'da bulunan bu mülteciler buradaki şartları beğenmeyip başka bir yere nakledilmeyi istedi. Avrupa'nın da gözünün üstlerinde olmasından dolayı

²¹⁴ Kemal Karpat, "Kossuth In Turkey: The Impact Of Hungarian Refugees In The Ottoman Empire 1849-1851", **CİEPO Osmanlı Öncesi ve Osmanlı Araştırmaları Uluslar arası Komitesi VII. Sempozyum Bildirileri**, Yayına Hazırlayanlar: Jean Bacque, Louis Gramment, İlber Ortaylı, E. Van Danzel, Ankara 1994 s.111.; Nazır, age., s. 271; Güngörmüş, "agm", s. 134.

²¹⁵ İ. Hakkı, Uzunçarşılı, **Kütahya Şehri**, İstanbul 1932, s. 276., s. 277.; Göyünç, "agm", s. 176.

²¹⁶ Potyemkin, age, s.226-227.

²¹⁷ Nazır, "Osmanlının misaf..", age, s.67.

Osmanlı devlet adamları gösterilecek en küçük olumsuz tepkinin ortamı gereceğini düşünüyorlardı. Bundan dolayı Kütahya için tedbirler alıp mülteci grubunun memnun olmasını sağlayacaklardı. Kütahya'daki yerleşim yerleri, ahırlar ve kışlalar Binbaşı Hafız Ağa tarafından kontrol edilecekti.²¹⁸ Önemli tedbirler alındıktan sonra ilk mülteci kafilesi Kütahya'ya gönderildi. Mültecilerin buraya gönderilmesinden sonra Avusturya şehre kendi elçilik tercümanlarından Jagmasgy gönderdi. Bu görevli daha sonraki süreçte İngiltere ile işbirliği yapıp Kossuth'u kaçırma girişiminde bulunacaktı. Kütahya'ya ilk gelen mülteci grubunun listesi şöyledir, Macarlardan defterde ismi bulunanlar ve beraberinde götürdükleri; Lajos Kossuth, Eşi Theresa, Daniel Ihasz, binbaşı Ede Biro, Yüzbaşı Frater, Klapka, Grechenek, Hazman, Berzenczey, Veigli, Koszta, Szerenyi, Török, Laszlo, Lori, Kinizsi, Kappner, Acs, Cseh, üç hizmetçi, Wagner, Timari, Szpaczek 'den oluşuyordu.²¹⁹

Diğer Macar komutanlar; Batthyany, Eşi, Mihaloviç, üç hizmetçisi, üç at bakıcısı, Meszaros, İki yaveri, Perczel Mor, kâtibi ve yaveri, Perczel Miklos, Bir hizmetçisi, Szöllösy, Bir hizmetçisi, Asboth, İki hizmetçisi, Gyurman, Eşi ve bir hizmetçisi idi. Polonyalı mülteciler ise; Wysocki İki yaveri ve bir hizmetçisi, Przymienski, Bir hizmetçisi, Macseinski, Bir arkadaşı, Halasz, Brigamenti idi. Bu komutanlar ve Kossuth'un listelerde belirlenmesi ve Şumnu'dan ayrılacağı kesinleşince Şumnu'da kalanlar gelecekleri konusunda endişeye düşeceklerdi.²²⁰ Macar özgürlük savaşı hezimetle sonuçlanınca iltica sonucu bir araya gelen Macar ordusunun askerleri burada bir kader birliği yapmış birbirlerine her şeye rağmen destek olmuşlardı. Kossuth'un Şumnu'dan ayrılırken yaptığı konuşmada Macaristan'ın özgürlüğüne dair herhangi bir ümidinin kalmadığı anlaşılmaktadır.²²¹ Kossuth mülteci olarak bulunurken sürekli Avrupa'ya mektuplar göndererek Macaristan'ın geleceği ile ilgili yardıma bulunmaktaydı. Mültecilerin Kütahya'ya yerleştirilmesinden sonra bazı mülteci

²¹⁸ BOA., İra. Mec. Val. Nr. 4563 Kütahya Muhassılı Mehmet Reşit'in Seraskerliğe Takdim Ettiği 3 M 66/17 Kasım 1849 tarihli şukka.

²¹⁹ Nazır, age., s.302.

²²⁰ Nazır, age., s.304.

²²¹ “ Kardeşlerim! Hayatımda ilk zor adımı anavatanımın topraklarını ve asil milletimi terk etmek zorunda kaldığım zaman atmıştım. İkincisi de cesur ordumdan artakalan sizlerden ayrılıp, Avrupa'dan atılıp mezarımın beni beklediği bir yere sürülmek zorunda kaldığım bugün atıyorum. Siz hala güçlü ve dayanıklısınız. Siz hala anavatan için silah tutmak gerektiğinde sırada iken ben, gücümün biraz daha azaldığını hissediyorum. Ben kaderin kaçınılmaz emrine uyuyorum ve benden önce aynı kaderi yaşamış olan Rakoczi'yi takip ediyorum. Atalarımız Asya'dan gelmişlerdi. Onların torunları biz , şimdi onların geldikleri yere geri dönmek zorundayız. Bu kaderin acımasız emridir. Eğer anavatanına dönme şansına sahip olabilirsiniz kemiklerimin yabancı bir ülkede çürütmesine izin vermeyiniz. Bunu bana söz verdiğiniz ve sözünüzü tutacağınızı kesinlikle biliyorum.”; Nazır, age.,s.304-306.;Potyemkin, age.,s.187.

şeflerinin özel istekleri ve maddi olarak daha fazla maaş alma girişimleri olmuştur. Örneğin; Batthyany yerleştirilecekleri kışlayı beğenmeyip bir konak tahsis edilmesi ricasında bulunmuştu. Bu rica mümkün olduğu kadar erken yerine getirildi.²²² Kossuth içinde bir konak tahsis edilmişti. Hatta günümüzde Kütahya'da bulunan bu ev Kossuth Müzesi olarak hala varlığını sürdürmektedir. Bazı önemli isimler dışındaki mülteciler de Kütahya Kışlasında ikamete devam edeceklerdi. Miralay Süleyman Refik Bey sığınmacıların güvenliği ve ihtiyaçlarından sorumluydu. Mültecilerin bazı isteklerini kendi cebinden ödediği ve bu yüzden zor duruma düştüğü için ailesine destek olamamıştı. Bunun için de görevinden istifa etme isteğinde bulunmuştu.²²³

Osmanlı Devleti Mültecilerin ihtiyaçları için devlet hazinesinden bir pay ayırarak rütbelerine göre kendilerine dağıtmıştır. Sultan Abdülmecit'in verdiği emirle mültecilere 50.000 kuruş Şumnu, 150.000 kuruş ise Kütahya için ayrılmıştı. Böylece mülteci kafilesine 200.000 kuruş ödenecekti. Miralay Süleyman Refik Bey'in gözetiminde mültecilere yapılan nakdi yardımlar dağıtılacaktı.²²⁴ Yapılan yardımlar şöyleydi; Macarlar; Kossuth-7000 kuruş, Batthyany (Para verilmemiş) kişisel malvarlığı mevcuttu. Meszaros-4000 kuruş, Mor Perczel-2.500 kuruş, Miklos Perczel-500 kuruş, Szöllösz-500 kuruş, Asboth-300 kuruş, Gyurman -750 kuruş, Toplam:15.250 ödendi. Polonyalılar; Wysocki-2000 kuruş, Przmiensky-500 kuruş, Macseinski- 500 kuruş, Halasz-200 kuruş, Briganti-200 kuruş, Toplam.3400 ödeme yapıldı. Genel toplam: 18.650 kuruş olup daha sonra ihtiyacı olup da maddi destek isteyen mültecilere de yardımlar yapılacaktı.²²⁵

Kütahya'da bulunurken Kossuth'un Avusturya ve İngiltere görevlileriyle görüşerek kaçırılması için bir plan tertiplendiği de sonradan ortaya çıkacaktır.²²⁶ Bu girişimler Osmanlı görevlilerinin önlemiyle engellenmiştir. Kütahya'da kalış süresi uzadıkça gelen mülteci sayısı da artmaya başlayacaktı. Sonradan gelen mülteciler ve maiyetinde bulunanlar; General Bulharin, Yüzbaşı Chosak, iki mülazım, iki hizmetçi, Turzanski, Bir mülazım, bir hizmetçi, Idjikovski, Bir hizmetçi, Fokner , Eşi ve bir hizmetçisi, Niyadovski ,Bir hizmetçi, Chojecki, Bir hizmetçi, Lülle, Eşi ve bir

²²² BOA., DUİT., 75-2/51-2 Süleyman Refik Bey'in Seraskerliğe Takdim Ettiği 3 N 66/13 Temmuz 1850 tarihli şukka.

²²³ BOA., DUİT., 75-2/51-4.

²²⁴ Nazır, age.,225.; Nazır, age.,s.326.

²²⁵ BOA., DUİT., 75-2/19-2 Süleyman Refik'in Seraskerliğe Takdim Ettiği 14 R 66/ 27 Şubat 1850 tarihli Tahrirat.

²²⁶ Refik, age.,s.193.

hizmetçisi, Kovacs Eşi, bir hizmetçisi arkadaşı, Szabo ve Szabo'nun eşi olmak üzere toplamda 26 kişiydi.²²⁷

Kossuth ve arkadaşlarının Kütahya'daki yaşantıları oldukça sadeydi. Birçok mülteci okuma yazma öğrenmek ve dil öğrenmekle vakitlerini geçiriyorlardı. Kossuth, Kütahya' da dünyadaki politik gelişmeler hakkında bilgi edinebilmek için Osmanlı Devleti'nde görevli olan İngiliz ya da Amerikalı diplomatlar vasıtası ile elde ettiği kaynaklarla İngiliz ve Fransız gazetelerinden gelişmeleri öğreniyordu. İngiltere ve Fransa'daki arkadaşlarına mektuplar yazıyor ve Avrupa'da ihtilalden sonra oluşan hava hakkında düşüncelerini yazıyordu. İyi derecede İngilizce ve Fransızca bilen Kossuth Avrupa kamuoyunda ilgi gören bir şahsiyetti. Çalışma saatleri dışındaki vaktini çocuklarını yetiştirmeye harcarken, dinlenmek için de oturduğu konağın dışındaki bahçeyi kullanıyordu. Doğu gezginleri tarafından sık sık ziyaret ediliyordu. Onu ziyaret edenler arasında İngiliz diplomatlar da vardı. İngiliz Konsolosunun damadı Lonkaros aynı zamanda bir ressamdı. Lonkaros, Kossuth, Batthianyi, General Perczel ve Meszaros ile General Wsocki'nin resimlerini çizdi. Bu resimleri satarak yüklü miktarda paralar kazandı.²²⁸ Ayrıca Kossuth Osmanlı ülkesine geldikten sonra Türkçe öğrenmeye başlamış ve Kütahya'da kaldığı süre içinde bir Türkçe Gramer kitabı yazmıştır. Bu eser 48 sayfadan oluşup tamamlanamamıştır. Şu anda eser Ulusal Macar Arşivinde bulunmaktadır. Kossuth eşiyle Kütahya'ya gittikten sonra Avusturya hükümeti elinde bulunan, çocukları da serbest bırakılıp Osmanlı topraklarına gönderildi. Kossuth'un üç çocuğu önce İstanbul'a ardından Kütahya'ya geleceklerdi.²²⁹

27 Temmuz 1850'de Henningsen Frigyes Karoly isimli şahsın Kütahya'ya gelmesiyle bazı gelişmeler yaşandı. Henningsen, bir gazeteciydi. İngiltere'de yayın yapan "Examiner" gazetesinin ortağı olup daha önceden de Kossuth ile tanışıyordu. Henningsen'in Kütahya'ya geliş amacını araştıran Miralay Süleyman Refik Bey kendisinin fırsat bulduğunda Kossuth ve bazı arkadaşlarını kaçırma fikrinde olduğunu öğrendi. Başka bir kaçırma girişimi de Rumlar tarafından Kütahya'nın yakılarak bir karmaşa çıkarılması sonucu gerçekleştirilmek istendi. Ayrıca Avusturya ajanı Jasmagy de aynı şekilde bir girişimde bulunmuş ama başarılı olamamıştır.²³⁰ Bunun yanında Kütahya şehrinde yaşayan halktan bir kısım insanların zehirlenmesi, bunlar mülteci

²²⁷ BOA., DÜİ., 75-2/51-4.

²²⁸ Nazır, "Osmanlının misaf..", s.66.

²²⁹ Nazır, age, s. 67.

²³⁰ Nazır, age, s. 72.

olmasalar bile Kossuth ve arkadaşlarını tedirgin etmiştir. Kütahya'daki aktarlarda zehir satışı bu yüzden yasaklanmıştır. Bu olaylar Babıali'nin yeni önlemler almasını gerektirdiğinden mültecilerin güvenlik için Bursa'ya nakli meselesi gündeme gelmişti. Bursa'nın ikliminin de yumuşak olması göz önünde bulundurularak özellikle Kossuth ve arkadaşlarının Kütahya'daki sert iklim koşullarına dayanamayacağı düşünülmüştü. Ama mültecilerin güvenliğinden ve kişisel ihtiyaçlarından sorumlu olan Süleyman Refik Bey Kütahya'nın daha müstahkem bir mevki olduğunu söyleyerek yer değiştirme konusunu istememiştir.²³¹ Bu gelişmeler Osmanlı Devleti'ni son derece tedirgin ederken güvenlik önlemleri en üst seviyeye çıkarılmıştır. Mültecilerden rütbeli olanlar ya da devlet adamlarından herhangi birinin zarar görmesi Babıali'yi zor durumda bırakabilirdi. Zira dünyanın gözü mültecilerin ve Osmanlı Devleti'nin üzerindeydi. Bu durumdan dolayı Osmanlı devlet adamları mültecilerin mümkün olan en kısa sürede serbest bırakılmasının yollarını aramaya başladı. Ancak Avusturya tarafı mültecilerin mümkün olan en ileri bir zamana kadar Osmanlı Devleti tarafından muhafaza edilmesini amaçlıyordu. Çünkü ülkesindeki ihtilal fikirlerinin tamamen yatışması için zamana ihtiyaçları olduklarını düşünüyorlardı. Bununla birlikte Avrupa kamuoyunda mülteci konusu ilgi çekici olmaktan çıkıp tamamen unutulunca şu an verilen destek de ortadan kalkmış olacaktı. Böyle olunca mültecilerin serbest bırakılması konusu sorun oldu. Ancak mülteciler meselesinin başında olduğu gibi yine Avusturya aleyhine bir kamuoyu oluştu. Avusturya da geri adım atmak zorunda kaldı. Birkaç önemli isim dışındaki mültecilerin serbest bırakılmasına sessiz kaldı. Bunun için 9 Şubat 1851 tarihinde Hariciye Nezaretine Avusturya tarafından iki defter sunuldu. Defterin birinde mültecilerin tamamının isminin yazılı olduğu, ikinci defterde ise gözetim altında tutulmasına devam edilmesi gerekli sekiz isim bulunuyordu. Bu isimler ihtilâl hareketinin en önde gelen kişilerine aitti.²³² Avusturya buradaki mülteci liderleri dışındaki diğer mültecilerin kendisi için bir tehlike olmaktan çıktığını düşünüyordu. Fakat isimleri yazılı kişilerin Avusturya aleyhinde bulunabileceklerini iddia etti. Bu konu 17 Mart 1851 tarihinde Meclis-i Mahsusa'da görüşüldü. Karar Sultan Abdülmecid'e sunulmuş Sultan konu üzerinde fikirlerini belirterek, sorunun Osmanlı Devleti çıkarına zarar vermeden, Avusturya'ya yeni bir sorun çıkarmasına mahal bırakmadan İngiltere ve Fransa'nın desteğinden emin olarak halledilmesini istemiştir. Avusturya mültecilerin serbest bırakılma tarihi olarak Kasım 1851'in uygun olduğunu

²³¹ Nazır, age, s.76.

²³² Nazır, age., s. 304; Gümüş, "Agt", s. 40.

bildirmiştir. Yapılan görüşmeler sonunda Avusturya'nın verdiği listede isimleri olmayanların serbest bırakılmaları kararı alındı. Serbest bırakılmasına karar verilen mülteci sayısı 69 kişi idi. Kütahya'da kalan mültecilerin sayısı 51 kişiydi.²³³

Serbest bırakılan 69 kişilik grup, yanlarında 150 kişilik süvari ile birlikte 9 Mayıs 1851 tarihinde Kütahya'dan ayrıldı. Yolculuk sırasında nasıl bir şekilde hareket edilmesi gerektiği talimatla bildirilmişti. Bu konuda gereken hassasiyet gösterildi. Bâbîâli bu mülteci kafilesinin gönderilmesinden sonra kalan mültecilerin de Eylül'de serbest bırakacağını Avusturya'ya bildirdi. Bu konuda Başbakan Schwarzenberg *“Saltanat-ı seniyye Macaristan'ın iâde-i asayişine kadar merkumları Hıfz ve tevkif edeceğine ve tahliye-i sebilleri mevsimi geldikçe dahi Avusturya Devleti'nin muvafakatını istihsal eyleyeceğini vaad buyurmuş olduğundan bizim Devlet-i Aliyye'den memulunuz şu vaadin teminat-ı icrasından..”* şeklindeki tahrirle mültecilerin serbest bırakılmalarına Avusturya Devleti'nin karar verebileceğini belirtmiştir. Bu tahrirde maslahatgüzar Kostaki Musurus tarafından ise verilen cevapta; *“... Babîâli dahi Macaristan'ın asayışı takarrür eylediği halde saltanat-ı Seniyye eşhas-ı mezkurenin sebillerini tahliye etmezden evvel bu niyetini muvafık-usul hüsn-i hem-civarı ve dostu olduğu üzere Avusturya Devleti'ne ihbar ve istihsal-ı muvafakatına say ü ihtimam...”* şeklinde verilen tahrir hatırlatarak, 29 Temmuz 1851 tarihinde bu konuda devletin geri adım atmayacağını bildiren birer notayı Âli ve Mustafa Reşid Paşa'ya verdi.²³⁴ İngiltere ve Fransa da mültecilerin serbest bırakılmaları yönündeki baskılarını arttırmaya başladılar. Amerikan maslahatgüzarı da mültecilerin serbest bırakılmaları halinde bunları ülkelerine götürmeye hazır olduğunu bildirdi.²³⁵

Mültecilerin serbest bırakılmaları konusunda girişimler sürerken Kütahya'da kalan mültecilerin serbest bırakılmaları için hazırlıklar yapılmaya başlandı. Mültecilere de Eylül ayında serbest bırakılacakları, Süleyman Refik Bey tarafından bildirildi ve bu haber mülteciler arasında büyük bir sevinçle karşılandı.²³⁶ Mülteciler sevinçlerini *“... bizler vatan-ı azizimizden münkesir ve mahcur olduğumuz halde Saltanat-ı Seniyye'nin zir-i cenahı atıfet ve merhametine sığınmış olduğumuz bir alay biçaregan olarak şimdiye kadar haklarımızda şayan buyrulan hiayet-i celile ve bunca lutf-u merhamet-i aliye-i hazret-i padişahi hafsala-i tasavvurat-ı acianelerimizden balater ve bu rütbe lutf*

²³³ Nazır, age., s. 317-318.

²³⁴ Nazır, age., s. 321; Gümüş, “Agt”, s. 41.

²³⁵ Saydam, “Osmanlıların Siyasi İlticalara Bakışı..”, s. 374; Nazır, age., s. 322.

²³⁶ Nazır, age., s.321.

ve himayet-i seniyyenin arz ve teşekküründe bilvucüh acziyetimiz bedihi ve izhar olduğu ve bazı refiklerimizin Memâlik-i Ecnebiyye'ye gitmeleri ruhsatını havi mukaddema gelen irade-i seniyyede eğer ki bizlerin alafranga Eylülü ibtidasında salıverilmeliğimizi Devlet-i Aliye vaad buyurmalarıyla naşadımız muktezasınca akide-i ikametten berü olmaklığı hayale bile alınmayarak imtidad-ı ikamet-i vahimesi bir an zihinlerden çıkarılmadığı hâlde Saltanat-ı Seniyye'nin vakti merhun-ı mezkurdan evvelce böyle bir fevkal-memul mebzul olan ruhsat-ı alisi bizlere cümleten sahabet ve lutf-u merhametten fâik gelmekle hepimiz yeni baştan hayat bulmuşa dönmüşüz ve kaşce-i canımız kangıvadi-i teşekküre imâle vetmekde fil-hakika aciz olmuşuzdur..." şeklinde dile getirmişlerdir.²³⁷ Mültecilerin sevki sırasında Avusturya bir nota göndererek, kendilerinden onay alınmadığını ve bunun tüm sorumluluğunun Babıali'ye ait olduğunu bildirdi. Reşid Paşa notayı okuduktan sonra notanın bir hükmü olmadığını bildirdi. Son olarak Kütahya'dan serbest bırakılan mültecilerin isimlerini içeren bir liste hazırlandı.²³⁸ 1 Eylül 1851 tarihinde Kütahya'dan hareket eden mülteciler 9 Eylül'de Çanakkale'ye vardı. Oradan Mississippi adını taşıyan Amerikan savaş gemisiyle Türkiye'den ayrıldılar.²³⁹

2. Halep

Daha öncede belirttiğimiz gibi, Avusturya ve Rusya ile yapılan anlaşmalar ve Meclis-i Mahsûsa kararıyla, Müslüman olan mültecilerin Halep'e gönderilmelerine karar verilmişti. Fakat belirtmek gerekir ki bu gönderilme hadisesi dışında Osmanlı Devleti kaynaklarında pek bir bilgi yer almaz. Sadece Müslüman olan mültecilerin Halep'e gönderilmeleri bahsi vardır. Ayrıntılı bilgiler bulunamadığından buraya gönderilen mültecilerin daha sonra Osmanlı Devleti hizmetinde girdikleri, diğer görevlerden yola çıkarak konuyu anlatmaya çalışacağız. Polonyalı mültecilerden Müslüman olanlar Küçük Kaynarca Anlaşması'nın II. Maddesinde belirtildiği gibi "...Devlet-i Aliyye'ninde din-i İslâm ve Rusya Devletinde tanassur edenlerden maadası asla bir bahane ile kabul ve himaye olunmaya..." sorunlara sebebiyet vermeden sevkleri

²³⁷ Süleyman Rifık Bey'in Sadarete Takdim Ettiği 26 L 67/24 Ağustos 1851 tarihli tahrirat., Nazır, age., s.325-326.

²³⁸ Nazır, age., s.327.

²³⁹ Herman, age., s. 92.; Güngörmüş, "agm", s. 135; Nazır, age., s.271.

gerçekleştirilecekti.²⁴⁰ Bu mülteciler Rusya aleyhinde faaliyet gösteremeyecekleri bir yere gönderilip, Rusya'nın daha sonraki süreçte bunları Osmanlı Devleti'nden geri istemesi de engellenmiş olacaktı. 5 Kasım 1849 tarihli bir notada da Müslüman olan mültecilerin Diyarbakır'a yerleştirilmesi konusu geçmişti. Ancak dönemin sadrazamı M. Reşid Paşa, Diyarbakır'ın mülteciler için uygun olmadığını, bu yüzden başka bir yere gönderilmelerinin daha iyi olacağını Sultan Abdülmecid'e bildirdi.²⁴¹ Yapılan müzakerelerin ardından mültecilerin Halep'e gönderilmelerine karar verildi.²⁴² Şumnu'daki mülteci kampının kapatılıp diğer mültecilerin yerleştirileceği yerler belli olunca İslamiyet'i kabul etmiş olanların da Halep'e gönderilmesi kararı alındı. Ahmet Vefik Paşa'ya mültecilerin sevk işlemlerini düzenlemesi için emir verildi. Kütahya, Halep ve Malta'ya gidecek olan mülteci gruplarının nasıl nakledilecekleri ayrıntılı bir şekilde anlatılıyordu. Osmanlı ordusu ve diğer kurumlarında istihdam edilmek isteyenlere nasıl bir muamele yapılması gerektiği ile ilgili bilgi veriliyordu. Ordu ve devlet hizmetine alınacaklardan Müslüman olanlara öncelik verilecekti.²⁴³

Bunula birlikte Müslüman olmak isteyenlere kesinlikle olumsuz cevap verilmeyecek, İslamiyet'i kabul edenler hakkında araştırma yapılacaktı. İslamiyet'i kabul etmeleri yönünde bu kişilere baskı yapıp yapılmadığı araştırılacaktı. Çünkü Rus ve Avusturyalı konsoloslar din değiştirme konusunda zorlama iddialarını içeren haberlere hemen itibar edebiliyorlardı. Murat Paşa'nın (Josef Bem) İslamiyet'i kabul ettikten sonra birçok Polonyalı din değiştirmişti. Bu da mültecilerin Murat Paşa'nın yanına gitmek için böyle bir yol bulmuş olacağı fikrini akıllara getiriyordu. Bu yüzden din değiştiren kişiler olursa bundan vazgeçirileceklerdi.²⁴⁴ Mazhar Bey mültecileri Halep'e götürmekle görevlendirildi. Mazhar Bey'le birlikte bir süvari bir de dil bilen subay gönderilecekti. 5 Şubat 1850 tarihinde Şumnu'ya giden Mazhar Bey'e verilen emirname şöyledir; “...bu adamlar Memalik-i Devlet-i Aliye'de misafir ve zaten dahi muteber ve meriül-hatır ve vatan ve familyalarından dur ve mahcur olmuş olmaları kalben mahzun münkesir olduklarından... her türlü esbab-ı muhafazalarına bakılmasıyla beraber haklarında mücrim muamelesi zuhura getirülmeyüb yani rencide ve tahkir ve tazyik ve tekdir olunmayub ve aharlarına dahi ettirilmeyüb her birinin hâl ve hassasiyetine göre nazikane ve şime-i insaniyyete muvafık ve dil-nüvazane

²⁴⁰ Refik, age., s. 88; Gümüş, “agt”., s. 42-43.

²⁴¹ Saydam, “ Müslüman Olan Macar Mülteciler...”, s.21.

²⁴² Refik, “agm”., s. 7.

²⁴³ Saydam, “Osmanlıların Siyasi İlticalara...”, s. 356-359.

²⁴⁴ Refik, age., s. 159.

muameleler gösterilerek... her dürlü istirahat ve hoş nudilerine dikkat olunacaktır” talimatı ile görev uygulandı.²⁴⁵ Bütün hazırlıklar bittikten sonra mülteciler Halep’e gitmek üzere 24 Şubat 1850’de Şumnu’dan ayrılacaklardı. Mülteciler yola çıkmadan önce, Halep Valisi Mustafa Zarif Paşa’ya, haber verildi. Zarif Paşa tedbirler alarak oluşabilecek sorunlar için önlem aldı.²⁴⁶ Halep’e gidecek mültecilerin biri dışında hepsi Müslüman’dı. Con Balog’un oğlu Viktor Balog din değiştirmemiş, ancak babasının şiddetli ısrarı neticesinde Halep’e gitmeyi kabul etmişti. Halep’e toplamda 19 kişi gönderildi. Bu kişilere çeşitli rütbelere verilerek, bu rütbelere uygun maaş verilecekti.²⁴⁷ Halep’e gönderilen rütbeli askerlerin listesi şöyledir.

General Bem(Murat paşa), 2 yakını

General Kmety(İsmail paşa), 2 yakını

General Stein (Ferhad paşa), 1 hizmetçi

Woronieczky(Yusuf),1 hizmetçi

Grimm (Mustafa), 1 hizmetçi

Baroti (Osman)

Toult (İbrahim), 1 eşi

Fiala (Ömer), 1 eşi

Hollan (İskender)

Nemegyei (Ömer), 1 hizmetçi

Albert (Selim)

Orosdy (Ömer)

Schinberk (Tahir), 1 hizmetçi

Schneider (Hüseyin)

Schöft (İsmi tespit edilemedi)

²⁴⁵ Nazır, age.,s.320.

²⁴⁶ Göyünç, “agm”, s. 178-179.; Nazır, age, s. 334-337.

²⁴⁷ Nazır, age, s. 338-339; Saydam, “Osmanlıların Siyasi İlticalara...”, s. 377.

Jonas Balog (İsmi tespit edilemedi), 1 hizmetçi

Victor Balog (Hristiyan olarak halep'e gitti)

Zabadinsky (Mehmed), 1 oğlu

Toplam : 19

Toplam :13 genel toplam:32²⁴⁸

Halep'e gidecek olan bu mülteciler güzergâh olarak, Şumnu'dan Varna'ya buradan Taif-i Bahri vapuruyla İskenderun'a gönderilip buradan Halep'e götürüleceklerdi. Mültecilerin güvenliği ve ihtiyaçlarının karşılanması için beraberlerinde gidecek olan Mazhar Bey gönderilen bu sığınmacılarla birlikte burada kalacaktı. Halep'e varıldığında bir bölük asker mültecileri karşılayıp kalacakları yerlere götüreceklerdi. Halep Valisi mülteciler buraya geldiklerinde uygun mahalle ve kışlalarda daireler hazırlanacaktı. Ayrıca rütbeleri belirlenmiş olan bu askerlere uygun tayin işlemleri yapıp hemen işlerine başlamaları sağlanacaktı. Yolculuk esnasında her türlü ihtiyaçları devlet tarafından karşılanacaktı. Firarlarını önlemek için de yanlarında mutlaka birer subay olacaktı. Haklarında kesin bir karar verilinceye kadar burada ikamet edecek olan mültecilere iyi muamele edilmesi de üzerinde durulan konulardandı. Bu hazırlıklar sürerken Rusya sınır dışı edilecek bir grup mültecinin ismini Osmanlı Devlet adamlarına gönderdi. Bu listede Josef Bem ve Jules Zabadinsky'nin isimleri de vardı. Osmanlı Devleti daha önce aldığı kararla bu isimleri Malta'ya gönderme kararı almıştı. Ancak Rusya'nın bu girişimi sonucu mülteciler Malta grubundan ayrılarak Halep'e gidecek mültecilerin arasına eklenmişlerdir.²⁴⁹ Halep'e yerleştirilen mültecilere başlangıçta yiyecek, giyecek, ihtiyaçları için ödeme yapıldı. Fakat bu "bedeli tayinat" ücreti mültecilerin ihtiyaçlarına yetmiyordu. Bundan dolayı Babıali'den sürekli daha fazla ücret talep ediyorlardı.²⁵⁰ Halep'e gönderilip Osmanlı Devleti hizmetine giren mültecilere rütbelere göre maaş verilecekti. Mültecilerin güvenliğinden sorumlu olan Mazhar Bey'in rütbelere göre hazırladığı liste; Murat Paşa- Ferik(7500 kuruş maaş), İsmail Bey- Mirliya(5000 kuruş maaş), Ferhad Paşa- Mirliya(5000 kuruş maaş), Mustafa Ağa-Binbaşı, Osman Ağa-Binbaşı, Yusuf Bey-Kaymakam, İskender Bey-Kaymakam, Osman Bey(rütbesi yazılmamıştır. Ömer Ağa-Binbaşı, İskender Ağa-Binbaşı, Ömer Ağa-Binbaşı, Selim Ağa-Binbaşı, Ömer Efendi-Binbaşı, İbrahim Ağa-

²⁴⁸ Nazır, age., s.369-370.

²⁴⁹ Nazır, age, s.367.

²⁵⁰ age, s.371.

Kolağası, Tahir Ağa-Binbaşı, Hüseyin Bey-Kaymakam, Yusuf Bey-Yüzbaşı, Yusuf Bey-Yüzbaşı, Mehmet Ağa-Yüzbaşı. Toplamda 19 kişi olan bu listedeki isimlerin maaşları bu rütbelere göre verilecekti.²⁵¹ 10 Aralık 1850’de Murat Paşa Halep’te kendisine tahsis edilen evde daha önceki yaralarından dolayı hastalanmış ve doktorların müdahalesi artık sonuç vermediğinden ölmüştür. Görkemli bir cenaze töreniyle defnedilen Murat Paşa’dan kalan borçları adeta bir müzeyi andıran evindeki eşyaları müzayede usulüyle satılarak ödenmiştir.²⁵² Halep’te kalan diğer mülteciler dil bilmediğinde rütbelerine göre görevlendirme yerleri bulunamadığından Halep ve Şam’daki Valilerin emirlerine verilmişlerdir.

3.) Malta

Şumnu’da bulunan Polonyalı ve Macar mültecilerin, Avusturya ve Rusya’nın uygun gördüğü üzere Malta Adası’na gönderilmesine karar verildi. Taif Vapuru Rusya vatandaşı olan Polonyalı mültecileri Varna üzerinden Malta’ya götürmek üzere görevlendirildi. Kütahya ve Halep’e gönderilen mültecilerde olduğu gibi, Malta’ya gönderilen mültecilere de gereken özenin gösterilmesi için bir talimat verilmişti. Ahmed Vefik Paşa mültecilerin Malta’ya gönderilmesi için gereken düzenlemeleri yapma görevini Seyyid Şakir Paşa’ya verdi.²⁵³

12 Mart 1850 tarihinde Şumnu’dan hareket eden vapurda Malta’ya gidecek olan isimler şöyledir; Wysocki, Zamoyski, Main Sazinsky, Stanislaus Schihnansky, Eduard Demnasky, Stannislaus Hondzesky, Adam Donatschosky, Jules Zabadinsky (daha sonra yeri değiştirilerek Halep’e gönderildi), Jaugues Miastianovitch, François Daschkevitch, Stanislaus Grigensky gibi kişiler bulunuyordu. Bu isimlerle birlikte Malta’ya toplam 130 kişi gönderilecekti. Ayrıca Josef Bem’in başlangıçta Malta’ya gönderilmesi kararlaştırılmışken Rus Çarı’nın kişisel husumeti sebebiyle güvenliğinin tehlikede olması sonucu Halep’e gönderilmesine karar verildi.²⁵⁴ Malta’ya gönderilecek mülteciler Şumnu’dan alındıktan sonra Varna’dan vapura bindirileceklerdi. Bu andan itibaren sıkı bir gözetim altından tutulacak ve firar etmelerini engellemek için vapur

²⁵¹ age, s.372.

²⁵² age, s.374-375.

²⁵³ age., s.349.

²⁵⁴ Nazır, age.,s.321-322.

Akdeniz limanına kadar hiçbir yerde mola vermeyecektir. Malta adasına varmadan karaya çıkmak isteyen mülteciler olursa inmek istedikleri yerde kendilerini kimsenin istemeyeceği söylenecekti. Birbirlerinden ayrılmamaları için yanaşılan iskelelerde vapurdan inmelerine engel olunacaktı. Mülteciler Malta'ya indirildikten sonra vapur hemen geri dönecekti. Malta'ya gönderilecek mülteciler dışında Rusya vatandaşı olan Polonyalı mülteciler varsa bunlar sınır dışı edilecekti. Bu karar Rusya ile yapılan anlaşma sonucu alınmış bir karar olup uygulanması mecburidir. Malta'ya gönderilen mülteciler yaklaşık dört ay burada kaldıktan sonra haklarındaki gözetim kararı son bulmuş ve serbest bırakılmalarına karar verilmişti. Bu karar sonrasında da Malta'daki mülteciler İngiltere'ye gitme kararı almışlardır.²⁵⁵

Osmanlı Devleti mültecilerin, sınırdan içeri girmelerine izin verdikten sonra meselenin her aşamasında diplomasi ve uluslararası hukuk kurallarının uygulanmasına özen gösterdi. Devlet ekonomik ve siyasi anlamda çok güç şartlar içinde olmasına rağmen sığınanlara her anlamda yardım etti. Meselenin en çetrefilli safhasında, Rusya ve Avusturya gibi iki güçlü devleti karşısına almak riskine girerek başta Avrupa olmak üzere bütün dünyanın takdirini toplamış ve geniş bir kamuoyu kitlesini arkasına almıştı. Rusya ve Avusturya'nın açık tehditlerine karşı Sultan Abdülmecid, *“ecdadımın altı yüz seneden beri bunca fedakârlıklarla muhafaza ettiği himaye hakkından Avrupa bizden nez etmek mi istiyor. Bu hakkı zayi ettikten sonra bana saltanatın dahi lüzumu yoktur. Bir Macar'ı elli bin Osmanlı kanı döker yine muhafaza ederim”* diyerek²⁵⁶, karşılık vermiş ve Osmanlı Devlet felsefesinden ödün verme yerine bu devletleri karşısına alarak savaşı göze almıştı. Bu sözler Osmanlı Devleti'nin itibarını önemli bir suretle arttırmıştı.²⁵⁷

²⁵⁵ Nazır, age, s.388.

²⁵⁶ Şerafettin, Tekindağ “Türk-Macar Münasebetlerine Toplu Bakış (Başlangıcından II. Abdülhamid'e Kadar)”, **Türk-Macar Kültür Münasebetleri Işığında II. Rakoczi Frenc ve Macar Mültecileri Sempozyumu, (31 Mayıs-3 Haziran 1976)**, İstanbul 1976. s. 158.

²⁵⁷ Gökbilgin, “agm”, s.172.; Ebubekir Sofuoğlu, “Abdülmecid ve Macar Mülteciler”, **Tarih ve Toplum**, Cilt: 36., Sayı: 215., İstanbul 2001, s. 297; Gümüş, “agm”, s. 47.

B.) Macar ve Polonyalı Mültecilerden Osmanlı Devleti Hizmetine Girenler

1848 ihtilali sonrası Osmanlı'ya sığınan asker ve subayların birçoğu mesleki açıdan donanımlı bireylerdi. Aralarında subay, doktor, kimyager, yazarlar bulunmaktaydı. Neredeyse hepsi Avrupa'nın önemli okullarında eğitim almışlardı. Mültecilerin içinde bulunduğu durum da onları istihdam etmeyi zorunlu kılıyordu. Babıali bu fırsatı kaçırmadı. Gerekli görülen devlet kademelerinde mülteciler istihdam edildi. Birçoğu din değiştirerek Müslüman oldu. Müslüman olan askerler ordu kademelerinde önemli hizmetlere geldi. Bu askerler 1853-1855 Osmanlı-Rus ve 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşlarında ordumuza desteklerini esirgemeyeceklerdi.²⁵⁸

Örneğin Kont Ödön Szechenyi itfaiye bilgisini Avrupa'da ve ülkesinde ileri seviyeye ulaştırmıştı. Ülkemizde de itfaiye teşkilatının kurulmasında büyük katkı sağladı. Yaklaşık kırk sekiz yıl ülkemizde kalacaktı.²⁵⁹ Bunun yanında Macarlar iş bulma konularında birbirlerine yardım etmiş, birçok süvari subayı, kendisi de göçmen olan Belçika doğumlu Yüzbaşı Karl Schwarzenberg tarafından açılan binicilik malikânesinde çeşitli görevlere getirileceklerdi. Ayrıca bazıları gemici yahut hizmetçi olmuşlardı. Topçu Karoly Renyi ve altı arkadaşı ise beraber ev boyama şirketi kurmuş ve aynı zamanda Dolmabahçe Sarayı'nın dekorasyonunda da yer almışlardır. Macar mültecilerin ülkemizde kalanları dışında Macaristan'daki halk da sonraki dönemlerde Osmanlı'ya büyük bir muhabbet besleyecekti. Osmanlı'nın Sırplarla yaptığı savaşlar sonrası ordu komutanına tebrikleriyle birlikte bir kılıç hediye edeceklerdi. Osmanlı Devleti'ne sığınan Macar askerler yüksek rütbeli olduklarından Osmanlı askeri sistemine yenilik açısından büyük katkı sağlayacaklardı.²⁶⁰ Sosyal manada yeni iş alanları ve küçük çaplı da olsa kurdukları şirketlerle Osmanlı ekonomik geleneğine de farklı sahalar açmışlardır. Osmanlı Devleti'nde kalarak kendi mesleklerini icra etmek isteyen mültecilerden mühendis, doktor, veteriner, asker olanlar daha çok devlet hizmetinde görev almışlardır.

²⁵⁸ Kemalettin Kuzucu, "Macarların 1892 Yılındaki İstanbul Ziyaretleri", **Osmanlı İstanbul'u III, Uluslararası Osmanlı İstanbul'u Sempozyumu Bildirileri**, 29 Mayıs Üniversitesi Yayınları, İstanbul 25-26 Mayıs 2015, s. 219, 220.

²⁵⁹ Ortaylı, age., s.171.; Duran, Köse, age., s.17.

²⁶⁰ Sevim Binici, " 1848/49 Macar Bağımsızlık Harekatı İçerisinde Osmanlı Devleti'nin Rolü"

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research
Cilt: 11 Sayı: 55 Şubat 2018 Volume: 11 Issue: 55 February 2018 www.sosyalarastirmalar.com Issn, 1307-9581, <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.20185537196>, s.244.

Macar Osman Paşa'nın (Farkas Sándor) kızı olan şair Nigar Hanım Osmanlı cemiyet hayatında kadınlı erkekli salon geleneğini yaygınlaştırmıştır. Avrupai yaşantı ve cemiyet hayatını İstanbul'da asil aileler arasında gelenek haline getirmiştir. Bu toplantılarda genel olarak eğitilmiş sınıfın sohbetleri ile şekillenen elit bir ortam oluşmuştur. Bu sınıf ileride de yerli ve yabancı edebiyat arasında da köprü olabilecek eserler verecektir. Nigar Hanım, eserlerini yazarken, N.Kemal, Abdülhak Hamid ve Recaizade Mahmut Ekrem, Tevfik Fikret, Cenâb Şehabeddin'den etkilenmiştir. Nigar Hanımın Babası Farkas Sandor 1848 Macar ihtilali sonrası Osmanlı Devleti'ne sığınmıştır. Harbiye'de uzun yıllar hocalık yaptıktan sonra Müslüman olmuş ve Macar Osman Paşa adını almıştır. Kırım Savaşında başarılı bir asker olarak adını duyurmuştur.²⁶¹

Tüm bunların yanında Macarların 1870'li yıllarda meclis ve parlamento gibi kavramların tanımlanmasında da yardımları yadsınamaz. Teşkilatlı ve demokratik bir ortamın oluşması için özellikle macar devrimi öncesi siyasi hayatta etkin olan kişiler bu deneyimlerini Osmanlı devlet adamlarına aktaracaklardı. İleriki dönemlerde Osmanlı Devleti hizmetinde görev alanlar, birçok savaşta da üstün başarılar göstereceklerdir. Bu savaşlara özellikle din değiştiren mülteciler katılmıştır. Müslüman olan Polonyalı mülteciler Murat paşa(Josef Bem) İle birlikte 241 kişiydi. Mirliya Ferhat Paşa (General Stein), Mirliya İsmail Paşa (General Kmety), 1 Kaymakam, 6 Binbaşı, 28 Yüzbaşı, 30 Mülazım, 16 Serçavuş, 25 Çavuş, 5 Onbaşı, 128 nefer bu mülteciler din değiştirdikten sonra Osmanlı devlet hizmetinde maaş ve rütbe alarak uygun yerlere yerleştirilmişlerdi.²⁶²

Osmanlı Devleti'ne daha önceki yıllarda gelip din değiştiren burada devlet hizmetine giren isimler ile 1848 Macar ihtilali sonrası gelen ve aynı şekilde din değiştirip ülkeye yerleşen şahsiyetlerle ilgili bilgi vermeye çalışacağız.

Mehmed Sadık Paşa (Michal Czajkowski), 1848 Macar ihtilaline katılmamış olup, daha önceden Osmanlı Devleti'ne iltica etmiştir. 1830-32 yıllarında Polonya'da meydana gelen ve çok fazla etki uyandırmayacak olan Polonya Ayaklanmalarına katılmıştır. Bu ihtilal hareketi esnasında kendi kurduğu Kazak Süvari

²⁶¹ Binici, age, s.245.

²⁶² Nazır, age., s.119.

Alayı birçok cephede başarı kazandı. Hatta madalya ile ödüllendirildi. Ama genel anlamda ihtilal hareketleri başarısız olunca Czajkowski önce Fransa'ya gitmiştir. Burada Polonya Milli Konfederasyonuna katıldı. Ardından Prens Adam Czartoryski'nin kurduğu, "Hotel Lambert Teşkilatı'na" üye oldu. Burada siyasi, politik faaliyetlerde bulundu. Rusya'ya karşı balkanlarda fikir hareketlerine başladı. Czajkowski Teşkilatın ilk şubesini İstanbul'da açıp 1841'de başına geçti. Osmanlı Devleti hizmetine geçtikten sonra Teşkilatın başına Wladyslaw Koscielski geçti. Czajkowski çok yönlü kişiliği olan biriydi. Birçok eser kaleme almıştı. Müslüman olduktan sonra Mehmet Sadık ismini aldı.²⁶³ Mehmet Sadık Paşa Osmanlı ordusu hizmetine girdi. Kırım harbine katılmak üzere başvuruda bulundu. "*Devlet-i Aliyye'nin düşmanı ile harbetmek şeref ve iftihârına müzâheret buyrulmasını*" şeklinde bir arzuhal ile başvuru yapıldı. Osmanlı orduya gelen bu isteklere başlangıçta kayıtsız kalsa da sonraki süreçte olumlu karşılayacaktı.²⁶⁴ 1848 Macar devrimi sonrası gelecek olan Kossuth'da Mehmet Sadık Paşa ile iletişime geçip Osmanlı Devleti'nden isteklerini onun aracılığıyla iletmışti. Yine birçok mülteci şefine çeşitli konularda yardımcı olmuştu.²⁶⁵

Kazak Süvari Alayı'nı kuran Mehmed Sadık Paşa Kırım Harbinde Osmanlı ordusuna destek verdi. Sınırdaki çete ve haydutlukla mücadele etti. Ayrıca resmigeçit törenlerinde yer alan bu birliğe gerekli zamanlarda asker eklemesi de yapılıyordu. Osmanlı'nın son dönemlerinde Balkan coğrafyasında sürekli çatışma durumu söz konusuydu. Mehmet Sadık Paşa bu dönemde bölgede görevli birliklerin başındaydı. Birliklerin eğitimi teşekkülü konusunda çalışmalar yaptı. Daha Avrupalı tarzda bir ordu oluşturmak için uğraş verdi. Ordunun asker ihtiyacı Leh, Macar, Kazak ve Tatarlardan karşılanıyordu. Kazak alayı ve Dragon birlikleri balkanlarda faaliyet gösterirken ihtiyaç duyulduğunda 2., 3., 4., 5., ordu birliklerine de takviye göreve gönderiliyordu. Mehmet Sadık Paşa kazak birliği ile Yunanistan, Bulgaristan, Lübnan, Bükreş gibi birçok bölgede karışıklıkları engellemek için görev yaptı. 1869'da Mehmet Sadık Paşa emekli olup Rusya'ya gitti. Ardından kazak süvari alayı lağvedilerek diğer ordu birlikleri ile birleştirildi. Mehmet Sadık Paşa Babıali'de teğmen olarak göreve başlayıp Ferik olarak görevini sonlandırmıştır. Ukrayna'ya yerleşen Mehmet Sadık Paşa eşinin kaybından

²⁶³ Gülnar Kara, **Polenezköy'ün Kurucularından Çaykovski Mehmet Sadık Paşa'nın Osmanlı Anıları**, Kömen Yayınları, 1. Baskı, Konya 2016, s.151.

²⁶⁴ Musa Gümüş, "Mehmet Sadık Paşa (Michal Czajkowski) ve Osmanlı Devletinde Kazak Süvari Alayı", **Turkish Studies**, c.5, sayı.3 (1362-1375), s.8-9.; Emre, Aracı, "Çaykovski Paşa", Kayıp Seslerin İzinde, **Andante**, İstanbul, 2015, s.71.

²⁶⁵ Nazır, age., s.142-143.; Kara, age, s.151-160.

dolayı ruhi bunalımlar yaşamış tekrar Hristiyan olmuştur. Ardından intihar ederek hayatına son vermiştir.²⁶⁶ Mehmed Sadık Paşa'nın oğlu Muzaffer Paşa (Wladyslaw Czajkowski)'de Osmanlı Devleti hizmetinde önemli görevlere gelmiş başarılı bir askerdir.²⁶⁷

Josef Bem, (Murad Paşa) (1794-1850), Polonya, Macar ve Türk orduları generali, Macar Ayaklanmasının önemli komutanlarındadır. Ayaklanmanın bastırılmasından sonra Türkiye'ye göç ederek İslamiyet'i kabul etmiştir. İslamiyet'i kabul ettikten sonra Murat Paşa ismini aldı. Din değiştirme hadisesini vatansever amaçlarla, Türk ordusunda Ruslara karşı savaşmayı sürdürmek amacıyla yapmıştır. Zira Ruslara karşı büyük bir öfkesi vardı. Macar savaşlarında ağır yaralar almış olan Bem Osmanlı hizmetine girdikten sonra tedavisine devam etti. Halep'te ordu görevine getirildi. Burada bulunurken Osmanlı siyasetçileriyle bağlantılar kurmayı denedi, ama başarılı olamadı. Kütahya ve Bursa'da gözaltında tutulan Polonyalı generallerle bir anlaşmaya ulaşma çabası da başarısızlıkla sonuçlandı. Halep'te bir Arap hafif süvari alayı kurma ve devasa bir cephanelik inşa etme planları vardı. Bunları da hayata geçiremedi. Türk devletinden "ferik paşa" (tümgeneral) maaşı almıştır. Güherçile üretimi üzerine çizdiği planları İstanbul'a gönderdi. Ama bu projesi de gerçekleşmedi. 1850'de beklenmedik şekilde öldü. 1926'da mezarı bir devlet töreniyle Polonya'ya gönderilecekti.²⁶⁸

Breanski Feliks Klemens (Şahin Paşa) (1794-1884), Mirliva (tuğgeneral), 1853-54 yıllarında Mustafa Zarif Paşa komutasındaki Anadolu Ordusu'nun kurmay başkan yardımcısı görevine geldi. Kars savunmasına katıldı. Doğu Anadolu'dan döndükten sonra Türk ordusu seraskeri (başkomutanı) emrine girdi. Aynı zamanda Piyemonte Hükümeti'nde de görev yaptığından Türk Dışişleri Nazırı onu Piyemonte ile Türkiye arasında bir ittifak kurulması çalışmaları için Torino'ya gönderdi. Prens A. Czartoryski'nin, komutasında bir Polonya tümeni oluşturulması çalışmalarına katılması ricası üzerine, geri döndü. W. Zamoyski tarafından 25 Ocak 1855 tarihinde 2. Kazak

²⁶⁶ Kemal, Beydili, "Sadık Mehmed Paşa", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Cilt: 35., Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2008, s.397. ; Göyünç, age., s.174. Taha, Toros, **Geçmişte Türkiye-Polonya İlişkileri**, Gözlem Matbaacılık, İstanbul, 1983, s.26.

²⁶⁷ Beydili, age., s. 397.

²⁶⁸ Polonya Cumhuriyeti İstanbul Başkonsolosluğu, http://www.stambul.msz.gov.pl/tr/ortak_kultur_miras_m_z/bir_aynada_iki_ulke_polonya_ve_turkiye/osmanli_topraklarinda_polonyalilar., 25 Mart 2018. s.1.; <http://www.turkmacar.org.tr/index.php/macar-multecileri>. Nazır, age., s.367.

Alayı Piyade Tugayı komutanlığına atandı. Büyükçekmece'de Sultan Kazakları Tümeninde komutanlık yaptı.²⁶⁹

Brzowski Karol (Kara Avcı, Avrat Memet, Akbaba) (1821-1904), 1848 yılında Wielkopolska savaşlarında asker olarak görev aldı ihtilal hareketlerine katılmıştır. Türk topraklarına geldikten sonra din değiştirdi. Mehmet adını aldı. Mühendis, Ormancı, Haritacı, Arkeolog ve Ziraatçı, Şair, Dram, Anı ve Hikâye yazarıdır. Türkiye'deki Polonya göçmen grubunun faal bir üyesiydi. 1863'de Polonyalı ayaklanmacılara yardım amacıyla Polonyalı gönüllerden oluşturulan sefer kuvvetlerine katıldı. Bu birliğin üçüncü bölük komutanlığını yaptı. Türkiye'nin tüm sınırlarına yaygın telgraf hatları inşaatının mühendisliğini üstlendi. 1871'de Lazkiye'ye (Suriye) yerleşti. İspanya'nın oradaki ticaret konsolosu yardımcılığını yürüttü. Yaşantısının son günlerinde Lwow'a dönmüş ve Kasım 1904'de orada ölmüştür.²⁷⁰

Bystrzowski Ludwik (Arslan Paşa) (1797-1878), “Otel Lambert'in” faal bir üyesiydi. 1853-1854 yılları arasında, Mustafa Zarf Paşa komutasındaki Anadolu Ordusu'nda görev yaptı. Müslüman olduktan sonra Arslan ismini aldı. Mirliwa rütbesiyle Osmanlı Devleti'nde göreve başladı. Kars savunmasına katıldı. Kırım Savaşı sonrasında 1872 yılına kadar, Paris'te askeri ataşe olarak Türk diplomasisinde çalıştı.²⁷¹

Freund (Mahmud Hamdi Paşa), 1848 ihtilali sonrasında Osmanlı Devleti'ne iltica etti. Müslüman olduktan sonra Mahmud Hamdi ismini aldı. Polonya asıllıdır. Kırım Savaşı sırasında ise Ömer Paşa'nın ordusunda görev aldı. Sadık Paşa'nın Sultan Kazakları Alayı'nda “1863 Ocak Ayaklanması'nı “ bastırmak üzere bulundu. Ayaklanma haberini alınca bu konuda destek sağlanması ricasıyla, Türk hükümetine başvurulması fikrini destekledi. Daha sonraki yıllarda Beyrut'ta Türk ordusu generali olarak görev yaptı. Mareşal rütbesiyle 1876 Osmanlı-Sırp Savaşı'nda yer aldı. Arnavutluk'taki kolordunun başkumandanlığını yaptı.²⁷²

²⁶⁹Polonya Cumhuriyeti İstanbul Başkonsolosluğu, http://www.stambul.msz.gov.pl/tr/ortak_kultur_miras_m_z/bir_aynada_iki_ulke_polonya_ve_turkiye/osmanli_topraklarinda_polonyalilar.; <http://www.turkmacar.org.tr/index.php/macar-multecileri>

²⁷⁰Polonya Cumhuriyeti İstanbul Başkonsolosluğu, http://www.stambul.msz.gov.pl/tr/ortak_kultur_miras_m_z/bir_aynada_iki_ulke_polonya_ve_turkiye/osmanli_topraklarinda_polonyalilar.; <http://www.turkmacar.org.tr/index.php/macar-multecileri>

²⁷¹Polonya Cumhuriyeti İstanbul Başkonsolosluğu, http://www.stambul.msz.gov.pl/tr/ortak_kultur_miras_m_z/bir_aynada_iki_ulke_polonya_ve_turkiye/osmanli_topraklarinda_polonyalilar.; <http://www.turkmacar.org.tr/index.php/macar-multecileri>

²⁷²Polonya Cumhuriyeti İstanbul Başkonsolosluğu, http://www.stambul.msz.gov.pl/tr/ortak_kultur_miras_m_z/bir_aynada_iki_ulke_polony

Goscimski Jan (Tufan Bey), “Sadık Paşa Kazakları Birliği”nde komutan olarak görev yaptı. Ardından 1865’de Lübnan’daki “Dragon Birliği”ne geçti. Dürziler ve Maronitler (Lübnan katolikleri) ile yapılan silahlı çatışmalarda öldürüldü.²⁷³

Ilinski Antoni Aleksander (İskender Paşa), (1814-1861), Türk Ordusunda generallik yaptı. Türkiye’ye gelmeden önce “1831 Ayaklanması” sırasında Litvanya Lejyonu’nda subay olarak çarpışmalara katıldı. Ardından J. Bem komutasındaki Portekiz Lejyonu’nda ve İspanya, Hindistan, Çin ve Fransız Yabancılar Lejyonunda gönüllü asker olarak görev yaptı. 1844’de Prens Adam Czartoryski tarafından Kazaklar arasında Çar karşıtı propaganda çalışması yapması göreviyle İstanbul’a gönderildi. Çar’ın İstanbul sefirinin girişimleriyle 1844’de tutuklandı. Bir İstanbul hapishanesine atıldı. Hapishanedeyken İslam’a geçme kararı aldı. Bu sayede demir parmaklıklar ardından kurtuldu. Müslüman oldu ve İskender adını aldı. Sultan’ın ordusundaki en renkli kişiliklerden biridir. Askeri uzman olarak ünlendi ve orduyu yeniden örgütledi. Macar İsyanının yenilgiyle sonuçlanmasından sonra zor günler geçiren General Josef Bem’in yaverliğini üstlendi. General Bem’in Halep’e gönderilmesinden sonra Ilinski İstanbul’a dönerek yeniden Türk ordusuna girdi. Türkiye’deki askeri kariyerinin başlangıcında Ömer Paşa’nın ordusunda 3. Süvari Alayı’nın komutanı olarak, Bosna Hersek’te isyancılara karşı çarpıştı. Kırım Savaşı’nda general rütbesi aldı ve paşa oldu. 1861 yılında öldü. Kabri İstanbul’da Edirnekapı mezarlığındadır.²⁷⁴

Koscielski Wladyslaw (Sefer Paşa), (1846-1848)Wielkopolska’da devrimci hareketler içinde bulundu. Generaldir. 1850-1852 döneminde Otel Lambert’in Türkiye temsilciliğini yaptı. Prusya vatandaşı olduğu için İmparatorluk sınırları içinde serbestçe seyahat edebiliyordu. Türkiye’deki askeri kariyerinin başlangıcında Ömer Paşa’nın ordusunda görev yaptı. Balkan Savaşı’nda gösterdiği yararlılıklar, özellikle de Balaklava’daki başarısı nedeniyle tümgeneral rütbesi aldı. Bunun dışında mal müfettişliği ve Sultan Abdülaziz’in yaverliği görevlerini yaptı. Sultan Abdülmecit ve sultan Abdülaziz’in saraylarında büyük nüfuz sahibiydi. Sultan Abdülmecit’in yakın

a_ve_turkiye/osmanli_topraklarinda_polonyalilar.; <http://www.turkmacar.org.tr/index.php/macar-multecileri>.

²⁷³Polonya Cumhuriyeti İstanbul Başkonsolosluğu

,http://www.stambul.msz.gov.pl/tr/ortak_kultur_miras_m_z/bir_aynada_iki_ulke_polonya_ve_turkiye/osmanli_topraklarinda_polonyalilar.; <http://www.turkmacar.org.tr/index.php/macar-multecileri>.

²⁷⁴Polonya Cumhuriyeti İstanbul Başkonsolosluğu,

http://www.stambul.msz.gov.pl/tr/ortak_kultur_miras_m_z/bir_aynada_iki_ulke_polonya_ve_turkiye/osmanli_topraklarinda_polonyalilar.; <http://www.turkmacar.org.tr/index.php/macar-multecileri>.

çevresinde "gizli iktidar" olarak tanınırdı. Türk süvari kuvvetlerinin yeniden örgütlenmesinde büyük pay sahibidir.²⁷⁵

Osmanlıya sığınan daha sayısız isim devlet hizmetinde oldukça başarılı olacaklardı. Başta askeri olmak üzere ekonomik, siyasi, sosyal anlamda devletin yenilik sürecine katkıda bulunacaklardı.

C.)Mültecilerin Serbest Bırakılmaları

Daha önce Avusturya ile yapılan mültecilerin serbest bırakılmasına dair anlaşmaya göre; Avusturya'da güvenlik sağlandıktan ve mültecilerin herhangi bir güvenlik zafiyeti yaratmayacakları kesinleştirildikten sonra istedikleri ülkeye gitmelerine izin verilecekti. Bu karar uyarınca özellikle Kütahya'daki mülteciler serbest bırakılacaktı. Anlaşma hükümleri gereği bu durumda Osmanlı Devleti kendi isteğine göre iltica edenleri bırakamazdı. Avusturya'ya önemli faydalar sağlayan bu anlaşma ilgili devletin isteğine göre uzatılabilecekti.²⁷⁶ Bu mahsur Babıali tarafından sonradan fark edilecek ve Avusturya'nın isteğine göre hareket etme zorunluluğu getirecekti. İngiliz ve Fransız elçileri de bu konuda Osmanlı Devlet adamlarını uyarmış olacak sakıncaları dile getirmişlerdi. Bu konu meclis-i mahsusa toplantısında görüşülüp uygulama noktasında sıkıntılar yaratacağı göz önünde bulundurularak reddedilmişti.²⁷⁷

Mültecileri serbest bırakma hadisesini Avusturya'ya kabul ettirmek konusunda başarılı olunamamıştı. İki devlet arasında konu uzun tartışmalara sebep olmuştu. Bu esnada Kütahya'daki mülteciler arasında huzursuzluk giderek artmıştı. Kossuth'un buradan kaçmak istediği haberleri Avrupa basınında yer alıyordu. Hatta Kütahya'daki Osmanlı Paşasının da bu konuda yardımda bulunduğu gibi haberler dolaşmaya başlamıştı. Osmanlı Devleti'nin mülteciler meselesi konusunda gösterdiği fedakarlık bu hava ile, tam tersine dönmeye başlıyordu. Babıali mağdur insanları devletine kabul edip hayatlarını güvence altına almıştı. Ancak Kossuth kendisini kaçırma girişimleri engellendiğinde Kütahya sorumlusu Süleyman Refik beye şiddet uygulama girişiminde

²⁷⁵ Polonya Cumhuriyeti İstanbul

Başkonsoloslugu, http://www.stambul.msz.gov.pl/tr/ortak_kultur_miras_m_z/bir_aynada_iki_ulke_polonya_ve_turkiye/osmanli_topraklarinda_polonyalilar.; <http://www.turkmacar.org.tr/index.php/macar-multecileri>.

²⁷⁶ Nazır, age., s.328.

²⁷⁷ Nazır, age., s.329.

dahi bulunacaktı.²⁷⁸ Zira bu mülteci şefi Avrupa'daki mültecilerden haber alamadığını ve görüşemediği içinde arkadaşlarının hayatlarından endişe ettiğini söylüyordu. Bu olaylarla ilgili dönemin Sadrazamı Mustafa Reşit Paşa'nın sultan Abdülmecit'e sunduğu mektupta durumu izahta dikkati çeker.²⁷⁹ Mültecilerin serbest bırakılmasına ilişkin ilk öneriyi ise İngiltere Dışişleri Bakanı Lord Palmerston dile getirecekti. Çünkü Osmanlı Devleti Avusturya ile aralarındaki anlaşmadan dolayı bu konuda bir istekte bulunamazdı. Ama Palmerston'a göre mültecilerin bir yıllık Osmanlı topraklarında kalış süreleri kesinleşmemişti. Mülteciler Osmanlı topraklarına ilk geldiklerinde yaklaşık yedi ay Osmanlı sınırında bulunan Vidin'de gözetim altında tutulmuşlardı. Avusturya ile Osmanlı Devleti arasındaki mültecilerin iadesi ya da gözetim altında tutulması görüşmeleri daha sonraki süreçte başlamıştı. Sonuçta da Babıali ile Avusturya arasında mülteciler konusunda bir anlaşmaya varılmış ve iade edilmemeleri aksine bir buçuk yıl daha Osmanlı Devleti tarafından gözetim altında tutulmalarına karar verilmişti.²⁸⁰ Yapılan anlaşmaya göre gözetim sürecinin tarihlendirme olarak bir belirlemesi yoktu. Ancak Osmanlı Devleti meclis kararına göre bu süreyi mültecilerin Kütahya'ya yerleşilmesinden itibaren hesap edecekti. Gözetim süresinden önce mültecilerin serbest bırakılması gündeme gelirse gelişen duruma göre yeni bir karar alınacaktı. Lord Palmerston'un görüşüne göre; yıllık süre Vidin'de mi yoksa Kütahya'da mı başlatılacaktı. Buna bir kesinlik kazandırılmalıydı. Konu Mehmet Emin Paşa tarafından Meclisi Mahsusa'ya sunulacaktı. İngiltere'nin konuyu gündeme getirmesi ve Osmanlı yöneticileri arasında tartışılmaya başlanması, Osmanlı'nın beklediği kesin karar alma sürecinin başladığını gösteriyordu. Avusturya konunun tekrar gündeme gelmesinden rahatsızdı. Ancak mülteciler konusunda devletlerin baskıları artınca son kararın verilmesi gerektiğini anlayacaktı.²⁸¹ Her ne kadar mültecilerin serbest bırakılması Macar topraklarında huzur ve güven ortamının sağlanmasına bağlansa da Amerika'da senato

²⁷⁸ Nazır, age, s.330.; Refik, age, s.198.

²⁷⁹ “...Kossuth gayet ateşli ve muannid bir adam olmağla bir veçhile tek durmayup ya firar edeceği ve yahut bir arbeye çıkarub hodan-gerde maslatı kan dökme derecesine kadar götürceği geçenlerde meşut olan harekatı mecnunaneleri ve bazı mesmuat ve tahkikat delaletiyle muhakkat olub halbuki merhumun firara yol bulması lazım gelse Avusturya devleti mutlaka devlet-i Aliye kaçırdı diyerek yine fena güceneceğinden ve böyle bir zaman devlet-i aliyece züllü mucib olacağından başka bu herif dahi artık gezdiği yerlerde ağzına geleni söyleyerek Devket-i Aliyye bizi salıvereceğine söz vermişken vaadinde hilaf etti diyerek bunlara sarf olunan bunca akçeler ve imkanların hasıl olan semereyi maneviyesi külliye heba olacağı ve bil-farz firar edemeyüb hali ye'se bir arbeye ika ettikleri surette netice ve şaiasi fena geleceği müsellemtan olub...” Mehmet Galip, “İleh ve Macar Mültecilerine Ait Vesaik”, **Yeni Tasvir-i Efkar**, Nr.60, 13 B 1327/30 Temmuz 1908,s.5.; Nazır, age,s.330.; Refik, age.,s.224-225.

²⁸⁰ Nazır, age, s.331.

²⁸¹ BOA., DUİT., 75-2/53-1 Sadaretin Mabeyne Takdim Ettiği 11 L 66/20 Ağustos 1850 Tarihli Arz Tezkiresi.

kararına göre mültecileri almak için gönüllü bir geminin Osmanlı topraklarına gönderileceği söylentileri dolaşmaya başladı. Avusturya baskılara daha fazla dayanamayacaktı. Avusturya maslahatgüzarı bu yaşananlar üzerine Kütahya'da bulunan mültecilerin bir kısmının bir daha geri dönmek üzere serbest bırakılmasına karar verildiğini 9 Şubat 1851 tarihinde duyuracaktı.²⁸² Kütahya'da kalması istenen mültecilerin isimleri ayrıca belirlenmişti. Bunlar; Kossuth, Batthyany, Mor Perczel, Miklos Perczel, Wiysoki, Sandor Asboth, Adolf Gyurman, Lüllei Emanuel gibi isimlerdi. Avusturya'nın görüşü mülteci sayısı azalırsa bunların korunması ve masrafları da azalacaktı. Osmanlı'nın bunların dışındakilerin de serbest bırakılmasına itiraz etmemesi gerekirdi.²⁸³ Burada Avusturya'nın amacı mültecilerin liderlerinden uzaklaşıp başka ülkelere gitmelerini sağlayarak tekrar ihtilal fikirlerinin ortaya çıkmasını engellemektir. Ancak Osmanlı Devleti daha önce Kütahya'da bu mülteci şeflerinin güvenlikleri ve can güvenlikleriyle ilgili sıkıntı yaşamıştı. Avusturya mülteci liderlerinin bir Kütahya'da kalması isteği ile onlara bir süre daha hapis hayatı yaşatmak istiyordu.

Oysa Osmanlı Devleti tüm mültecilerin serbest bırakılması taraftarıydı. Çünkü İngiltere ve Fransa mülteciler konusunda Babıali'ye destek verirken önemli mülteci şeflerinin de en kısa zamanda özgürlüklerine kavuşturulması gerektiğini düşünüyorlardı. Bu iki devletin desteğini kaybetmek istemeyen Osmanlı Devleti deyim yerindeyse Avrupa kamuoyunun düşüncelerine ve hareket planına göre şekil alıyordu. Bu insanların Osmanlı topraklarında kalmaya devam etmeleri Avrupa kamuoyundaki mültecilere karşı olan ilgiyi de canlı tutacaktı. Ama serbest bırakılırlarsa ilgi dağılacak ve mülteciler meselesi kapanacaktı. Osmanlı açısından bu bir dezavantaj olsa da özgürlüğün koruyuculuğunu yapmış bir devlet olarak Avrupalıların hafızasında yer edinecekti. Babıali'nin en zor yüzyılımı yaşadığı bu dönemde ikilem ve çelişkileriyle de olsa mülteciler konusunu lehine olarak sonuçlandırmayı başaracaktır. Serbest bırakılmaları ile tekrar ihtilal fikirlerinin ateşleneceğini düşünen Avusturya'nın düşüncesinin aksine Osmanlı Devlet adamları böyle bir girişimde bulunmak isteler şimdiye kadar bunu yapmış olurlardı. Bulundukları bu ortamda durum daha müsaitken yapmadılarsa bundan sonra da böyle bir girişimlerinin olmayacağını düşünüyorlardı.²⁸⁴

²⁸² Nazır, age, s.333.

²⁸³ Refik, age.,s.200.; Nazır, age.,s.333.

²⁸⁴ Refik, age.,s.203-204 (Mustafa Reşit Paşa'nın Mabeyne Takdim Ettiği 17 Ca 67/20 Mart 1851 Tarihli Arz Tezkiresi).

Bu düşünceler çerçevesinde Meclis-i Mahsusa toplantısında Avusturya'nın ilk teklifi reddedildi. Zira Avusturya listelediği isimlerin önemini bildiği için sürekli gözetim altında tutulma sürelerini uzatıyordu. Osmanlı Devlet adamları ise İngiltere ve Fransa'yı küstürmek istemedikleri için makul bir karar almak istiyorlardı. 17 Mart 1851 tarihli Meclisi Mahsusa görüşmesinde Avusturya'yı tehdit eden herhangi bir durum kalmadığı için tüm mültecilerin serbest bırakılmasına karar verildi.²⁸⁵

Bu karar gerçekleşirse de İngiltere ve Fransa'nın da Osmanlı Devleti'ne destek vermesi istenecektir. Destek isteği de Sultan Abdülmecit'in arz tezkiresinde dile getirilecektir.²⁸⁶ Avusturya devleti ile Babıali arasında bu durumun sorun olmaması ve iki devletin ilişkilerinin bozulmaması gerekiyordu. Aslında İngiltere ve Fransa'nın bu kararı desteklemesi bu yüzden mühimdi. Sultan'ın ilticacıların tümünün serbest bırakılmasına dair arzından sonra Sadrazam M. Reşit Paşa'da konuyla ilgili İngiliz ve Fransız elçilerine sunmak üzere üç soru hazırladı.

- Macar ihtilalinin lideri Kossuth'un serbest bırakılması Avusturya İmparatoru tarafından nasıl karşılanır.
- Mültecilerin tümünün serbest bırakılması karar verildikten sonra iki devlet arasında tartışmalı olan Bosna-Hersek hudut meselesinde Avusturya hükümetinin nasıl bir tutum izleyeceği
- Avusturya'nın Bulgaristan ve özellikle Vidin'de halkı isyana teşvik etmek amacıyla girişimde bulunup bulunmayacağı²⁸⁷

Sorularına karşılık İngiltere ve Fransa cevaben; alınan karardan gayet memnun olmuş ve mültecilerin serbest bırakılması konusunda Osmanlı Devleti ile aynı fikirde

²⁸⁵ Refik, age, s.335.

²⁸⁶ Abdülmecit'in şifahi emri; “ Avusturya devletinin Kütahya'da gerü bırakmak istediği mültecilerin dahi akden salıverilmesi halinde İngiltere ve Fransa sefaretlerinin ihtaratı ve Meclis-i Vükelanın mütala-ı tamam meselei mergubei insaniyete muvafık olarak bu kaziyenin indi-ali-i hazreti hilafet penahide ve pek mültezem ve muhterem tutulduğu ve bu maslahatın bidayet-i zuhurunda Fransa hükümet-i ve alel husus İngiltere devleti tarafından görülen muavenet ve himmet daima takdir buyurulmakta olduğundan onların husuli arzularının dahi samimi temenni buyurulduğu cümlelerin müsellemi olub fakat Avusturya devleti tarafından gerü kalması dermeyeran olunan adamlar Macaristan vukuatından meydana çıkanların en meşhurları demek olarak ez cümle mösyö Kossuth adeta davayı hakimiyet etmiş bir adam olduğundan bizzat Avusturya İmparatoru hazretlerinin bunun aslı müddeisi bulunması umuru tabiyeden olduğu halde şimdi öte tarafın bütün mazisinin hilafına olarak bunların Avrupa'ya ızan-ı imparator-ı müşarünileyhe pek müessir olacağı hükümdaran beyinlerinde...” BOA., BEO., A.MKT. UM. 58-77.; BOA., BEO., A.MKD., 31-63. (Mustafa Reşit Paşa'nın Mabeyne Takdim Ettiği 27 Ca 67/30 Mart 1851 Tarihli Arz Tezkiresi). Refik, age, s.205-206. (Listedeki İlk onbir Kişi Kossuth'un isteği ile Maiyetinde kalanlardır.)

²⁸⁷ Nazır, age, s.337.

olduğunu vurgulamıştır. İngiliz ve Fransız elçileri Avusturya'nın herhangi bir itirazı olursa Avrupa'yı karşısına alacağını bildiğinden olumsuz bir tutum sergilemeyeceğini düşünüyorlardı. Osmanlı toprağı olan bölgelerde halkı isyana teşvik etmek gibi bir girişimde bulunamaz ya da Osmanlı Devleti sınırlarına yönelik adımlar atamazdı. Böyle adımlar atacak olursa haklı olduğu halde haksız görünecekti. Aynı zamanda Osmanlı Devleti ile birlikte zaten kendisine karşı olan Avrupa kamuoyu ve İngiltere'yi de karşısına alacaktı. Alınan kararın uygulanış tarihi 1851 Eylülü olarak kararlaştırıldı. Bu karar en kısa zamanda Avusturya'ya bildirilecekti. Ayrıca Avusturya'nın serbest bırakılmasını istediğı mülteciler de mülteci liderlerinden ayrı olarak, bir an önce Gemlik iskelesinden kalacak bir gemi ile Avrupa'ya gönderilecekti.²⁸⁸

Kossuth mülteci gruplarının ayrılarak gönderileceğini duyunca büyük bir tepki gösterdi. “ *biz birlikte geldik, birlikte gitmek isteriz aksi halde hepimiz Kütahya'da kalırız.*” şeklinde sözleri dikkat çeker. Kossuth'un muhalefetine rağmen karar uygulanmıştır. Eski devlet başkanının bu tepkisi aslında askerlerinin hepsinin bir şekilde kendisinden ayrılmasından duyduğu üzüntüydü. Kossuth aşırı muhalefet ederek Jagmagy ile Eder isimli doktor ve korumasının kalmasını istedi bu istek kabul edildi. Böylece Kütahya'da Kossuth ile beraber on kişi kaldı. Eski devlet başkanının bu girişimleri sonucu serbest bırakılacak 69 mülteciden 56 kişinin Kütahya'dan ayrılması kararlaştırıldı.²⁸⁹

Serbest Bırakılan Mülteciler²⁹⁰:

SERBEST BIRAKILAN MACARLAR	MAİYETİNDE GİDENLER	SAYISI
Biro	-	1
Török	-	1

²⁸⁸ Kossuth Müzesi Genel Yazışmalar Dosyası; Pafta: 58, Ada: 375, Parsel:31.

²⁸⁹ BOA., BEO., A.MKT. UM. 65-28 Süleyman Refik Bey'in Sadarete Gönderdiği 28 Ş 67/28 Haziran 1850 Tarihli Şukka.

²⁹⁰ BOA., BEO., A.MKT.UM 65-28 Süleyman Refik Bey'in Sadarete Gönderdiği 67/28 Haziran 1850 tarihli tahrirat.; Nazır, **age.**, s.348.

Frater	-	1
Koszta	-	1
Nemet	-	1
Kiniszi	-	1
Tımarı	-	1
Sofer	-	1
Kappner	-	1
Horsi	-	1
Szatmari	-	3
General Meszaros	İki hizmetçisi	2
Szölösy	Bir hizmetçisi	2
Mihaloviç	Bir hizmetçisi	1
Halasz	-	2
Fokner	Eşi	1
Dimitri Janos	-	2
Szabo	-	2
Ignac	Eşi	TOPLAM:26
Polonyalılarından serbest bırakılanlar		
General Bulharin	Zaborski ve bir hizmetçisi	3
Turzansy	-	1
Turzanski	Bilanski ve bir hizmetçisi	3
İdjikovski	Bir hizmetçisi	2

Marczynski	Bir çocuk bir bakıcı szczepanski	5
Niyadovki	-	1
Grochowolski	Bir hizmetçisi	2
Bilanski	Eşi	2
Chojecki	-	1
Briganeti	-	1
Dembinskinin maiyetinde bulunan üç kişi		3
Chojecky	-	1
Briganety	-	1
Dört Polonyalı çocuk	-	4
	Toplam:30	Genel toplam:56

Bu mültecilerin gidişinden sonra Kütahya’da kalan mülteci grubunun listesi şu şekilde olacaktır.

Kütahya’da Kalan Mülteciler²⁹¹:

İSİMLERİ	MAİYETİNDEKİLER	SAYISI
Lajos Kossuth	Eşi, üç çocuğu, çocuklarının hocası, üç hizmetçisi	9
Hazman	-	1
Berzencszci	-	1

²⁹¹ BOA., BEO., A.MKT. UM. 65-28 Süleyman Refik Bey’in Sadarete Gönderdiği 28 Ş 67/28 Haziran 1850 Tarihli Şukka.

Ihasz	Bir hizmetçisi	2
Lorodi	-	1
Wagner	-	1
Kalapza janos	-	1
Nemeth	-	1
Veigli	-	1
Laszlo	-	1
Grehanek	-	1
Török	-	1
Szerenyi	-	1
Frater	-	1
Rahip acs	-	1
Hekim spaczek	-	1
Cseh	-	1
Batthyany	Eşi ve dirt hizmetçisi	6
Wysocki	Liyakovski	2
General Perczel	Eşi iki çocuğu bir hizmetçi bir bakıcısı	6
Miralay Perczel	Eşi	2
Gyurman	Eşi ve bir çocuğu	3
Asboth	Bir hizmetçisi	2
Lülle	-	1

Kovacs	Eşi	2
		Toplam:51

Geride kalan bu kafilenin Osmanlı'nın daha önce Meclis-i Mahsusa toplantısında aldığı karara göre 1851 Eylülü'nde serbest bırakılacağı da Avusturya'ya bildirildi. Kararın bildirilmesi iki devlet arasında gerginliğe sebep olmuş ve Avusturya başbakanı o dönemdeki Viyana elçimiz olan Arif Mehmet Efendi'yle görüşmek üzere yazar Hammer'i İstanbul'a gönderecekti.²⁹² Gelen bu elçi Avusturya'nın bu sert tutumunu ifade etti. Devletin ısrarının değişmediğini gören Avusturya elçimiz Osmanlı Devleti'nin sebeplerini söyledi. Avusturya ile Macar topraklarında herhangi bir ihtilal tehlikesi kalmadığını belirtti. Bu yüzden serbest bırakma olayının da gerçekleştirilmesinde Bir mahzur olmadığını söyledi. Avusturya kararı protesto etmek için İstanbul'a açacağı elçiliği açmama kararı aldı.²⁹³ Avusturya Maslahatgüzarı Klatschel devletinin Babıali'nin aldığı bu serbest bırakma bu kararını, tanımadığını söyleyecekti. İki devletin ilişkilerine zarar vermemek için mültecilerin bulundukları yerde kalmaları gerektiğini vurguladı. Osmanlı Devleti ise buna karşılık verdiği takrirde; "... *Babıali dahi Macaristan'ın asayişini takarrür eylediği halde Saltanat-ı Seniyye eşhası meskurenin sebilleri tahliye etmezden evvel bu niyetini muvaffık-ı usul ve hüsn-i hem civari ve dostu olduğu üzere Avusturya Devleti'ne ihbar ve istihsal-ı muvaffakatına say'u ihtimam...*" edeceği şeklinde açıklayıp bu kararın nedenlerini paylaşıyordu.²⁹⁴ Avusturya buna rağmen ısrarında devam ediyordu. Rusya bile açıktan olmasa da mültecilerin serbest bırakılması taraftarı idi. Amerika mültecilere olan sempatisi dolayısıyla eğer serbest bırakılırlarsa onları ülkesine kabul edebileceğini kamuoyuyla paylaşmıştı. Hatta bunun için bir gemi göndereceğini duyurmuştu. Viyana elçisi son kez Meclis-i Mahsusa'yı toplayarak kararı gözden geçirecekti.²⁹⁵

Mültecilerin serbest bırakılması konusunda net bir karar alınmazsa hali hazırda Osmanlı topraklarında bulunan mültecilerden özellikle Lajos Kossuth firar

²⁹² BOA., BEO., A.MKT. UM. 58-77. ; Jerzy S.,Latka, **Polonezköy Adampol Cennetten Bir Köşe**, (Çeviren Nalan ve Antony Sarkady), Alkım Yay., İstanbul 1992, s. 79-80.

²⁹³ Mehmet, Süreyya, **Sicil-i Osmani**,1896, III. Cilt(yeni basım), Yeditepe yay., İstanbul, 2011,s.278.; Refik, age.,s.215-216.

²⁹⁴ Refik, age.,s.220.

²⁹⁵ Mehmet Galip, "Leh Ve Macar Mültecileri", **Yeni Tasvir-i Efkar** ,Nr.60,13 B 1327/ 30 Temmuz 1909,s.4.; Refik, age.,s.221-222.

girişimlerinde bulunabilirdi. Çünkü kendisini ziyarete gelenlere “ *Osmanlı Devleti bizi serbest bırakacağına söz verdi, ama hala burada tutmaya devam ediyor.*” diye sitemde bulunuyordu.²⁹⁶ Bu sebepler de göz önünde bulundurulduğunda Osmanlı Devlet adamları hiçbir devletin fikrine gerek olmadığı kanaatine vardı. Sadece elçi Avusturya elçisi Musurus Paşa’nın anlaşma metni ile Sultan Abdülmecit’in Avusturya’ya yazdığı mektup göz önüne alınacaktı. Söz konusu devletin iknası için yeterince çaba gösterildiğine ve artık serbest bırakılma için herhangi bir engelin kalmadığına karar verildi. Bu kararın alınmasının en önemli nedenlerinden biri de Babıali’nin Avusturya ile daha önceki görüşmeleridir. Mültecilerin ömür boyu gözetim altında tutulamayacağı Avusturya ve Macar topraklarının güvenliği sağlandığı takdirde istedikleri ülkelere onları gönderebileceği kararı alınmıştı. Bu karar daha önce Avusturya tarafından kabul edilmişti. Bundan dolayı şu an gösterilen tepki dikkate alınmayıp önceki karar uygulanacak ve mülteciler serbest bırakılacaktı.²⁹⁷ Meclis-i Mahsusa’da alınan bu karar Sultan’a iletili ve mültecilerin Eylül başında Miralay Süleyman Refik Bey gözetiminde Gemlik’ten gemiye bindirileceği kararı onaylandı. Bu karar mülteciler arasında sevinçle karşılandı.²⁹⁸ Avusturya tarafından bir nota ile kınansa da Osmanlı Devleti bunu kayda değer bulmadı. Belirtilen tarihte mültecileri Gemlik İskelesine oradan Muhbir-i Sürur Vapuru Hümayunu ile Akdeniz’de bulunan Amerikan gemisi olan Missisipi’ye bindirerek Avrupa’ya gönderdi.²⁹⁹ Avrupa’ya giden mültecilerin listesi şöyledir;

Kütahya’dan Gönderilen Son Mülteci Kafilesi:³⁰⁰

İSİMLERİ	MAİYETİNDEKİLER	SAYISI
Lajos Kossuth	Eşi, üç çocuğu, çocuklarının hocası, üç hizmetçisi	9

²⁹⁶ Nazır, age., s.353-354.

²⁹⁷ Mehmet Galip, “Leh Ve Macar Mültecileri” **Yeni Tasvir-İ Efkar** ,Nr.61,14 B 1327/ 31 Temmuz 1909,s.4.; Refik, age., s.222-225-226.; John H. Komlos, Kossuth In America 1851-1852, New York “Macar Mültecileri”, (Çev: Erol Hatıpli), **Türkler**, Cilt: 12., Ankara 2002, s.58-59.

²⁹⁸ *Mültecilerin bu karar üzerine Süleyman Refik Bey’e sundukları ifadeler;* “... bizler vatan-ı azizimizden münkesir ve mahcur olduğumuz halde Saltanat-ı Senniyenin zir-i cenahı atıfet ve merhametine sığınmış bir avuç biçaregan olarak şimdiye kadar haklarımızda şayan buyrulan himayet-i celil-e ve bunca lütfü merhameti alıyyeyi hazreti padişahı havsalayı tasarrufatı acizenelerimizden balater ve bu rütbe lutf ve hamiyeti seniyyenin arz ve teşekküründe bil vicuh acziteimiz bedihi ve izhar olduğu ve bazı refiklerimizin memaliki ecnebiyyeye gitmeleri ruhsatının havi mukaddema gelen iradeyi senniyyede eğer ki bizlerin alafranga eylülü iptidasında salıverilmekliğimizi...”.; BOA., BEO., A.MKT. UM (Süleyman Refik’in sadarete sunduğu tahrirat.); Refik, age.,s.232-233.

²⁹⁹ Refik, age.,s.239-240.

³⁰⁰ BOA., HR.SYS., Dosya No:206, Gömlek No:35/21.; Nazır, age., s.359.

Hazman	-	1
Berzencszi	-	1
Ihasz	Bir hizmetçisi	2
Lorodi	-	1
Wagner	-	1
Kalapza janos	-	1
Nemeth	-	1
Veigli	-	1
Laszlo	-	1
Grehanek	-	1
Török	-	1
Szerenyi	-	1
Frater	-	1
Rahip acs	-	1
Hekim spaczek	-	1
Cseh	-	1
Batthyany	Eşi ve dirt hizmetçisi	6
Wysocki	Liyakovski	2
General Perczel	Eşi iki çocuğu bir hizmetçi bir bakıcısı	6
Miralay Perczel	Eşi	2
Gyurman	Eşi ve bir çocuğu	3

Asboth	Bir hizmetçisi	2
Lülle	-	1
Kovacs	Eşi	2
General Wysocki	Yaverleri Liyakovski ve Kosak	3
Przymiski	-	1
		Toplam:55

Böylece Osmanlı Devleti ve Avrupa'nın gündeminde oldukça geniş yer tutan mülteciler meselesi sonuçlanmış oldu.

SONUÇ

1848 Macar ihtilali sonucu ortaya çıkan Mülteciler Meselesi, Kırım Harbi'ne giden yolda önemli bir durak olarak kabul edilir. Bu durum mülteciler meselesinin siyasi yönünün Osmanlı Devleti için ne kadar riskli olduğunu göstermektedir. Osmanlı Devlet adamlarının sergilediği diplomasi başarısı mülteciler meselesinin önemli bir konusunu teşkil eder. Bu meselede başta dönemin Sadrazamı Mustafa Reşid Paşa ve Hariciye Nazırı Âli Paşa olmak üzere üst düzey devlet adamları görev aldı. Örneklerini çok az yerde görebileceğimiz diplomasi inceliklerini sergilemiş ve diplomasiyi bu yüzyılda çok başarılı bir şekilde kullanmışlardır. Deyim yerindeyse Osmanlı Devleti'nin Sultan III. Selim döneminden itibaren Avrupa'ya karşı, devlet politikası olarak güttüğü “denge siyaseti” belki de ilk kez bu kadar başarıyla kullanılmıştır. Mülteciler meselesi sürecinde önemli rol üstlenen bir kişi vardır ki, o da Divan-ı Hümayun Başkâtibi Fuad Efendi'dir. Kendisi özellikle meselenin Rusya tarafında, konuya tam anlamıyla hâkim olduğu için durumun mutlak yönlendiricisi oldu. Gerek Rus devlet adamları ve gerekse Çar ile yaptığı görüşmelerde meseleyi Osmanlı Devleti'nin istediği şekilde çözmedeki diplomatik başarısı Paşa rütbesine yükselmesini sağladı. Bunun yanında İngiltere ve Fransa gibi devletlerin Osmanlı Devleti'nin yanında meseleye dâhil edilmesinde Hariciye Nazırı Âli Paşa ve dönemin Sadrazamı Mustafa Reşid Paşalara önemli hareket alanları yarattı. Meselenin Avusturya cihetinde ise Fuad Efendi kadar olmasa da Avusturya elçimiz Kostaki Musurus Bey'in hareketleri de burada hatırlanmaya değer hareketlerdendi. Fuad Efendi ve Kostaki Musurus'un girişimleri bunun diplomatik boyutuydu. Mültecilere Osmanlı topraklarında devlet görevlileri tarafından gösterilen ilgi ve bu yöndeki çalışmalar ise meselenin arka planını oluşturur. Mültecilerin Osmanlı Devleti'ne karşı duydukları his öyle güçlü olmuştur ki, birçok mülteci İslamiyet'i kabul ederek Osmanlı Devleti bünyesinde hizmetlere girmişlerdi. Bir anlamda borçlarını ödemek için kendilerine fırsat yaratılmasını istemişlerdi. Bu şükran duyguları, Osmanlı topraklarından ayrılan mültecilerde de oldukça derin etki yaratmış ve onlar da bu duygularını yurt dışında gerek medyayla gerek halkla paylaşmışlardı.

Tüm bunların yanında olayın en başında Osmanlı Devlet adamları Macar ve Polonyalı mültecilerin sınıra gelmesine sevinmişti. Zira mutlakıyete karşı özgürlüğün savunuculuğunu yapan bu insanlara, Osmanlı Devleti sahip çıkarsa Avrupa'nın

desteğini alacaktı. Özellikle dönemin Sadrazamı Reşit Paşa daha batıdaki elçiliği sırasında Avrupa'nın düşüncelerini Osmanlı Devleti lehine çevirmek için çaba göstermişti. Bu olay karşısında Osmanlı Devleti ezeli düşmanı Rusya'ya karşı Avrupa'nın desteğini sağlamış oldu. Bundan dolayı da Avusturya ve Rusya'nın baskılarına rağmen mültecileri iade etmeme ısrarını sonuna kadar sürdürdü. Tam da bu ortamda Sultan Abdülmecit'in şu deklarasyonu durumun kesinliğini ortaya koydu.” *Tacımı veririm, tahtımı veririm, fakat devletime sığınanlasrı asla geri vermem.*” sözleri Avrupa kamuoyunda büyük yankı uyandırmıştır.

Bu gelişmelere bakıldığında Osmanlı Devleti çok uluslu bir devlet olarak, bağımsızlıkları için bağlı bulundukları imparatorluğa karşı ayaklanan özgürlükçü bir grup insanı korumuştur. İşte Osmanlı Devleti kendisi de bu durumdan muzdarip bir devletken, bu akıl almaz tutarsızlığıyla bizlere kendi içinde çözülmesi zor bir denklem sunmaktadır. Osmanlı ülkesinde aynı amaçlı ayaklanmalar çıktığında, Avrupa kamuoyu ve devletlerinin desteğini ve yardımını beklemişti. Bugün aynı şey Avusturya ve Rusya için geçerli olunca kendisine gösterilmesini istediği hasasiyeti bu devletlere göstermemektedir. Aslında bu olay Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu karmaşık durumu gözler önüne sermektedir. Babıali koca Avrupa kamuoyu karşısında tek başınadır. Bu siyasi yalnızlık Osmanlı Devlet adamlarını böyle akıl almaz yollar denemeye itmektedir. Geçmişte Sultan II. Mahmut'un dediği gibi “ denize düşen yılana sarılır.” Mülteciler meselesi bu sözü doğrular niteliktedir. Osmanlı ülkesinde büyük can kaybına sebep olan Yunan İsyanı çıktığında Osmanlı Devleti'nin yardım beklentisine kulağını tıkayan İngiltere ve Fransa ile Avrupa kamuoyu mülteciler meselesinde Babıali'yi destekler görünerek aslında sadece kendi siyasi çıkarlarını pekiştirmektedirler. Bunun içinde Osmanlı Devleti'ni bir basamak olarak kullanmaktadırlar. İngiltere'ye göre Rusya'nın Balkanlarda ve sıcak denizlerde etkisiz hale gelmesi Osmanlı'yı desteklemekten geçiyordu. Osmanlı Devleti ise Rusya ile uzun yıllar boyunca yaptığı savaşlar ve aldığı ağır yenilgilerin bedelini onu siyasi mecrada yalnız bırakarak ödetmek istiyordu. Avrupa'nın desteği belki de bu yüzden hayati önem arz ediyordu.

Daha önce Macar mülteciler konusunda çalışma yapan yazarlarımızın özellikle Osmanlı Devleti'nin bu siyasi handikapını irdelemekten imtina etmeleri konunun daha sağlıklı anlaşılmasına engel olmuştur. Bunun yanında konuyla ilgili yazılmış çok fazla

Çeviri kaynak olmaması da mülteciler konusunun pek çok noktada eksik kalmasına ve yoruma kapalı olması sonucuna neden olmuştur.

KAYNAKÇA

ARŞİV BELGELERİ

1851R. 1267 H./ 7 Şubat 1851 M.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi İ. HR (İrade Hariciye), Dos. 227, no. 13306

Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Hariciye Nezareti Mektubi Kalemi, Belge No: 8, Dosya No:37, Vesika NO:90

Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Sadaret Amedi Kalemi; Belge No: 5, Dosya No: 40, Vesika

Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Sadaret Mektubi Mühimme, Belge No: 9, Dosya No: 39,

Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Sadaret Mektubu Umum Vilayet 58/77-5, Kütahya fî Mai

Kossuth Müzesi Genel Yazışmalar Dosyası; Pafta: 58, Ada: 375, Parsel:31

No:16, Tarih: 1268 H.,1852 M.

Vesika NO: 86-22 M., 1268 H./16 Kasım 1851 M.

KİTAPLAR

Aksan Vırgın1a, H., *Kuşatılmış Bir İmparatorluk Osmanlı Harpleri*,(Çev: Gül Çağalı Güven), Türkiye İş Bankası Yay., İstanbul, 2010.

Anderson Matthew Smith, *Doğu Sorunu (1774-1923) "Uluslararası İlişkiler Üzerine Bir İnceleme"*, (Çev: İdil Eser), Yky Yay., İstanbul, 2001.

Arkun Kemal, *Sultan Abdülmecit Han*, Akademisyen Yay., İstanbul, 2012.

Armaoğlu Fahir, *19. Yüzyıl Siyasî Tarihi 1789-1914*, Ankara,1997.

Dopierala Kazimierz, *"Osmanlı İmparatorluğu'nda Polonyalılar", Savaş ve Barış: 15-19.Yüzyılları Arasında Osmanlı- Leh İlişkileri*, Yeditepe Yay., İstanbul 1999.

Eckhart F., *Macaristan Tarihi* , (Çev: İbrahim Kafesoğlu), Ankara 1949.

Esmer Ahmet Şükrü, **Siyasi Tarih**, İstanbul Maarif Matbaası, 1944.

Eyicil Ahmet, **Siyasi Tarih**, 1789-1939, Gün Yay., Ankara, 2005.

Genelkurmay, **Tarihte Türk- Macar İlişkileri**, Ankara 2002.

Hermann Robert, **Doğumunun 200. Yıl Dönümünde Lajos Kossuth 1848-1849 Macar Özgürlük Savaşı**, (Çev: Yılmaz Gülen), Budapeşte 2003.

Hobsbawm Eric, **Devrim Çağı(1789-1848)**, Dost Kitabevi, Ankara, 2016.

İldiko Arbanasz– Dursun Ayan- Gyorgy Csorba- Robert Herman- Janos Hovari, **Macar Generaller Osmanlı Hizmetinde Richard Guyon Ve Gyorgy Kmety- Hurşit Paşa Ve İsmail Paşa**, Macar-Türk Dostluk Derneği, Budapeşte, 2013.

J. Lee Stephen, **Avrupa Tarihinden Kesitler(1789-1980)**, Dost Kitabevi, Ankara, 2014.

Jambotirova G., Kazakistan El Farabi Milli Devlet Üniversitesi, **Avrupa ve Amerika Ülkeleri Tarihi**, Yepa Yay., Ankara, 1999.

Kara Gülnar, **Polonezköy'ün Kurucularından Çaykovski Mehmet Sadık Paşa'nın Osmanlı Anıları**, Kömen Yayınları, 1. Baskı, Konya, 2016.

Karal Enver Ziya, **Osmanlı Tarihi, Cilt: V, Nizam-I Cedid Ve Tanzimat Devirleri**, 1789-1856, Ankara, Ttk Yay. 1983.

Kuneralp Sinan, **Son Dönem Osmanlı Ricali (1839-1922)**, İsis Yay., İstanbul 1999.

Latka Jerzy S., **Polonezköy Adampol Cennetten Bir Köşe**, (Çeviren Nalan Ve Antony Sarkady), Alkım Yay., İstanbul 1992.

Lütfi Ahmet, **Tarih-i Devlet-i Osmaniyye**, VI, Dersaadet, 1926.

Mehmet Memduh, **Tanzimattan Meşrutiyete (1) Mirat-I Şuünat**, (Sadeleştiren: Hayati Develi), İstanbul 1990.

Nazır Bayram, **Osmanlı'ya Sığınanlar**, Yeditepe Yay., İstanbul, 2006.

Nazır Bayram, **Osmanlı Misafirperverliği ve Avrupa'daki Yankıları**, İstanbul Ticaret Odası Yay., İstanbul, 2008.

Paşa Mahmut Celaleddin, **Mirat-ı Hakikat**, (Haz: İsmet Miroğlu), İstanbul, 1983.

Poole Stanley Lane, *Lord Satndford Canning'in Türkiye Anıları*, (Çev: Can Yücel) , Ankara, 1988.

Potyemkin Vlademir, *Uluslararası İlişkiler Tarihi*, (Çev: Atilla Tokatlı), İstanbul, 1977.

Price Roger, *1848 Devrimleri*, (Çev: Nail Kantemir), Melisa Yay., İstanbul, 2000.

Refik Ahmet, *Türkiye'de Mülteciler Meselesi*, Matba-i Amire, İstanbul, 1926.

Sander Oral, *Siyasi Tarih*, İlkçağlardan 1918'e, İmge Yay., Ankara, 1989.

Saray Mehmet, *Türk Rus Münasebetlerinin Bir Analizi*, 2. Baskı, Türk-Macar Dostluk Derneği, Ankara 2004.

Sertoğlu Mithat, *Mufasssal Osmanlı Tarihi (Resimli Haritalı)*, VI.Cilt, Ttk Yay., Ankara, 2011.

Stadium, *Macar Tarihi*, Macar İlim Akademisyası Neşri , Sayı:74.

Süreyya Mehmet, *Sicil-i Osmani*, 1896, III. Cilt(Yeni Basım), Yeditepe Yay., İstanbul, 2011.

Tevfik Ebuzziya, *Yeni Osmanlılar Tarihi*, (Sadeleştiren: Ziyad Ebuzziya), Kervan Kitapçılık, İstanbul, 1973.

Toros Taha, *Geçmişte Türkiye-Polonya İlişkileri*, Gözlem Matbaacılık, İstanbul, 1983.

Uçarol Rıfat, *Siyasi Tarih*, Yeditepe Yay., Ankara 1979.

Uzunçarşılı İ. Hakkı, *Kütahya Şehri*, İstanbul 1932.

Yılmaz Hakan, *Tarih Boyunca İhtilaller ve Darbeler (Popüler Tarih)*, Timaş Yay., İstanbul, 2012.

MAKALELER, SEMPOZYUMLAR

Altaylı Yasemin, “Macar Halk Şarkılarında 1848-1849 Macar İhtilali ve Lajos Kossuth”, *Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi (Journal)*, Ankara,2017.

Aracı Emre, “Çaykovski Paşa”, Kayıp Seslerin İzinde, **Andante**, İstanbul, 2015.

Binici Sevim, " 1848/49 Macar Bağımsızlık Harekatı İçerisinde Osmanlı Devleti'nin Rolü" **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal Of International Social Research**, Cilt: 11 Sayı: 55 Şubat 2018 Volume: 11 Issue: 55 February 2018 Wwww.Sosyalarastirmalar.Com Issn, 1307-9581, Http://Dx.Doi.Org/10.17719/Jisr.20185537196.

Csorba György, “Macar Mültecileri”, Budapeşte Üniversitesi Türkoloji Bölümü / Macaristan, **Türkler**. C:12, Ankara, 2002.

Doğan İsmail, “XIX. Yüzyıl Macar Tarihsel Romanında Türkler”, **Türkiye’de Sosyal Bilimlerin Gelişmesi ve Dil-Tarih-Coğrafya Fakültesi Sempozyumu (24-26 Nisan 1996)**, Ankara 1998.

Duran Alev, Köse İsmail, “Louis Kossuth Ve Macar Mülteciler”, **Usad**, Bahar, 2017.

Gökbilgin M. Tayyib ”Rakoczi Ferech II. ve Osmanlı Devleti Himayesinde Himayesinde Macar Mültecileri”, **Türk Macar Kültür Münasebetleri Işığında II. Rakoczi Ferenc Ve Macar Mültecileri Sempozyumu**, İstanbul,1976.

Göyünç Nejat, “1849 Macar Mültecileri ve Bunların Kütahya ve Halep’e Yerleştirilmeleri ve İlgili Talimatlar”, **Türk Macar Kültür Münasebetleri Işığında I. Rakoczi Ferenc ve Macar Mültecileri Sempozyumu (31 Mayıs 3 Haziran 1976)**, İstanbul 1976.

Gümüş Musa, “Mehmet Sadık Paşa (Michal Czajkowski) ve Osmanlı Devleti’nde Kazak Süvari Alayı”, **Turkish Studies**, C.5, Sayı.3 (S.1362-1375).

Karasu Cezmi, “1848 İhtilâllerinin Osmanlılar Tarafından Algılanışı”, **Yeni Türkiye Dergisi Osmanlı Özel Sayısı I.**, Sayı: 31., Ankara 2000.

Karpat Kemal, “ Osmanlı Mültecileri Paşa Bile Yapmıştı”, **Derin Tarih**, Kasım 2015.

Karpat Kemal, “Kossuth İn Turkey: Theimpact Of Hungarian Refugees İn The Ottoman Empire 1849-1851”, **Ciepo Osmanlı Öncesi Ve Osmanlı Araştırmaları Uluslararası Komitesi VII. Sempozyum Bildirileri**, Yayına Hazırlayanlar: Jean Bacque, Louis Gramment, İlber Ortaylı, E. Van Danzel, Ankara 1994.

Komlos John H., Kossuth In America 1851-1852, New York “Macar Mültecileri”, (Çev: Erol Hatipli), **Türkler**, Cilt: 12., Ankara 2002.

Kuneralp Sinan, “Bir Osmanlı Diplomati Kostaki Musurus Paşa 1807-1891”, **Belleten**, C. XXXIV, Sayı. 135, 1970.

Kuzucu Kemalettin, “Macarların 1892 Yılındaki İstanbul Ziyaretleri”, Osmanlı İstanbul’u III, **Uluslararası Osmanlı İstanbul’u Sempozyumu Bildirileri**, 29 Mayıs Üniversitesi Yayınları, İstanbul 25-26 Mayıs 2015.

Ortaylı İlber, “Osmanlı İmparatorluğu’nda Askeri Reformlar ve Polonyalı Mülteci Subaylar”, **Askerî Tarih Bülteni**, Sayı: 27., Ankara, 1989.

Öztürk Ayhan, “1848 Macar Ayaklanması ve Avrupa Devletlerinin Tepkileri”, **Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt: I., Sayı 3., Ankara 1997.

Refik Ahmet, “Mülteciler Mes’elesine Dair Fuat Efendi’nin Çar Birinci Nikola İle Mülakatı”, **Türk Tarih Encümeni Mecmuası**, (1 Teşrin-İ Sani 1341), Numara 41., İstanbul 1341.

Saydam Abdullah , “Osmanlıların Siyasi İlticalara Bakışı Ya da 1849 Macar-Leh Mültecileri Meselesi”, **Belleten**, Cilt: LXI., Sayı: 231’den Ayrı Basım, Ankara 1997.

Saydam Abdullah, “Kütahya’da Mülteci Bir Cumhurbaşkanı Lajos Kossuth”, **Tarih ve Toplum**, Cilt: 28., Sayı: 167., İstanbul 1997.

Saydam Abdullah, “Müslüman Olan Macar Mültecileri Meselesi”, **Toplumsal Tarih**, Cilt: IV., Sayı: 24., İstanbul 1995.

Sofuoğlu Ebubekir, “Abdülmecid ve Macar Mülteciler”, **Tarih ve Toplum**, Cilt: 36., Sayı: 215., İstanbul 2001.

Şakir Ziya, “Türkiye’ye İltica Eden Macar Büyükleri”, **Resimli Tarih Mecmuası**, Sayı: 30., İstanbul 1952.

Tekindağ Şerafettin, “Türk-Macar Münasebetlerine Toplu Bakış (Başlangıcından II. Abdülhamid’e Kadar)”, **Türk-Macar Kültür Münasebetleri Işığında II. Rakoczi Frenc ve Macar Mültecileri Sempozyumu**, (31 Mayıs-3 Haziran 1976), İstanbul, 1976.

TEZ VE SÖZLÜK, GAZETE, WEB SİTESİ, ANSİKLOPEDİLER:

Beydili Kemal, “Fransız İhtilali ve Devrimler”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt:4, Ankara, 2002.

Beydili Kemal, “Sadık Mehmed Paşa”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 35., Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2008.

Gümüş Musa, “1848 İhtilalleri Sonrasında Osmanlı Devleti’ne Sığınan Leh Ve Macar Mültecilerinin Osmanlı Modernleşmesine Etkileri”, (*Yüksek Lisans Tezi*), Ankara 2007.

[Http://Osmanlılar.Gen.Tr/Devlet-Adamları/Ankaravi-Mehmed-Emin-Efendi.Html,Kemal-Arkun](http://Osmanlılar.Gen.Tr/Devlet-Adamları/Ankaravi-Mehmed-Emin-Efendi.Html,Kemal-Arkun)., 25 Mart 2018.

Köprülü F. Orhan, “Fuat Paşa”, *Meb İslam Ansiklopedisi*, Cilt: IV., İstanbul, 1945.

Mehmet Ergün, “1848 Devrimi”, *Büyük Lügat ve Ansiklopedi*, Cilt:8, Meydan Yay., İstanbul, 1990.

Mehmet Galip, “Leh Ve Macar Mültecileri” *Yeni Tasvir-İ Efkâr*, Nr.45,24 C 1327.

Nazır Bayram, “Macar ve Polonyalı İhtilalcilerin Osmanlı Devleti’ne İlticâsı ve Diplomatik Kriz”, *Türkler*, Cilt:12., (Ed. Kemal Çiçek), Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002.

Polonya Cumhuriyeti İstanbul Başkonsolosluğu
[.Http://Www.Stambul.Msz.Gov.Pl/Tr/Ortak_Kultur_Miras_M_Z/Bir_Aynada_İki_Ulke_Polonya_Ve_Turkiye/Osmanli_Topraklarinda_Polonyalilar](http://www.stambul.msz.gov.pl/tr/ortak_kultur_miras_m_z/bir_aynada_iki_ulke_polonya_ve_turkiye/osmanli_topraklarinda_polonyalilar). 25 Mart 2018.

Pakalın Mehmet Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C.2, Yeditepe Yay., İstanbul 1993.

EKLER

EK: 1

Şumnu'daki Macar Mültecilerin Listesi:³⁰¹

	İsim	Meslek	Açıklama
1	Lajos Kossuth	Macar Lideri	Kütahya'ya gönderildi.
2	Kazmer Battihinai	Dışişleri bakanı	Kütahya'ya gönderildi.
3	Meszaros Lazar	Savunma bakanı	Kütahya'ya gönderildi.
4	Perczel Mor	General	Kütahya'ya gönderildi.
5	Perczel Miklos	Kaymakam	Kütahya'ya gönderildi.
6	Szabo İstvan	Miralay	Kütahya'ya gönderildi.
7	Thali Zsigmond	Kaymakam	Kütahya'ya gönderildi.
8	Hazman Ferenc	Dışişlerinde görevli	Kütahya'ya gönderildi.
9	Berzencsei Laszlo	Komiser	Kütahya'ya gönderildi.
10	Biro Ignac	Yüzbaşı	Kütahya'ya gönderildi.
11	İhasz Daniel	Kaymakam	Kütahya'ya gönderildi.
12	Kabos Karoly	Binbaşı	
13	Asboth Sandor	Kaymakam	Kütahya'ya gönderildi.
14	Fokner Janos	Binbaşı	Kütahya'ya gönderildi.
15	Wepler Agoston	Kaymakam	
16	Frits Gusztav	Binbaşı	
17	Lorodi Ede	İçişleri bakanlığında müsteşar	

³⁰¹ BOA., İra. Har. Nr. 3051.; Nazır, age.,s.339-410(Sayın Bayram Nazır'ın eserindeki listelerle karşılaştırılarak hazırlanmıştır.)

18	Biro Ede	Binbaşı	Kütahya'ya gönderildi.
19	Dembinski Todor	Binbaşı	Kütahya'ya gönderildi.
20	Glosz Hugo	Binbaşı	Hizmet
21	Waagner Gusztav	Binbaşı	Kütahya'ya gönderildi.
22	Kovacs Istvan	Binbaşı	İstanbul'da ikamete ruhsat
23	Rosti İstvan	Binbaşı	Hizmet
24	Fischer Andrass	Binbaşı	Mülteciler arasına kazaen düştüğünden Bükreş'e gönderildi.
25	Jasics Pal	Binbaşı	
26	Halasz Jozsef	Binbaşı	
27	Bencsze Ignac	Binbaşı	
28	Gyurman Adolf	Binbaşı	Kütahya'ya gönderildi.
29	Bordan Elek	Binbaşı	
30	Egressy Gabor	Binbaşı	
31	Schuller Janos	Binbaşı	
32	Cseh İmre	Üstsubay	Kütahya'ya gönderildi.
33	Frater Lajos	Üstsubay	Kütahya'ya gönderildi.
34	Koszta Marton	Üstsubay	
35	Veigli Vilmos	Üstsubay	Kütahya'ya gönderildi.
36	Török Lajos	Üstsubay	Kütahya'ya gönderildi.
37	Gergely Ferenc	Üstsubay	Mekatib-i Harbiyede hocalık
38	Czinzer Ferenc	Üstsubay	İstanbul'da ikamet ruhsat

39	Josza Daniel	Üstsubay	
40	Knall György	Üstsubay	Mimar mühendis
41	Dancs Andras	Üstsubay	Serbest
42	Ksoztolanyi Agoston	Üstsubay	Serbest
43	Matta Ede	Üstsubay	Serbest
44	Noszticsius Vilmos	Üstsubay	Serbest
45	Toth Robert	Üstsubay	Serbest
46	Csema Pal	Üstsubay	
47	Borsai Sandor	Üstsubay	
48	Szakadati Pal	Üstsubay	İstanbul'da ikamete serbest
49	Kiniszi Istvan	Üstsubay	
50	Bukovics Pal	Üstsubay	İstanbul'da ikamete serbest
51	Kappner Frenc	Üstsubay	
52	Rekassi Frenc	Üstsubay	
53	Nagy Imre	Üstsubay	Serbest
54	Vass Frenc	Üstsubay	Serbest
55	Pongracs Lajos	Üstsubay	Serbest
56	Decsi Janos	Üstsubay	
57	Sarosi Gyula	Üstsubay	Serbest
58	Katcs Istvan	Üstsubay	Serbest
59	Hutter Jossef	Üstsubay	Serbest

60	Fiscback Herman	Üstsubay	Çiftçilik
61	Kapinopolis Leonidas	Üstsubay	
62	Uecs Antal	Üstsubay	Serbest
63	Hellei Frenc	Üstsubay	Serbest
64	Ströbl Ferenc	Üstsubay	Serbest
65	Böröcsy Gyula	Üstsubay	Serbest
66	Balog Viktor	Üstsubay	
67	Bernat Albert	Üstsubay	
68	Vay Laszlo	Üstsubay	Serbest
69	Specht Lipot	Üstsubay	Serbest
70	Nyujto Matyas	Üstsubay	Serbest
71	Korn Philip	Üstsubay	Serbest
72	Ersek Josef	Üstsubay	Serbest
73	Fontana Fermo	Üstsubay(doktor)	Hizmetçi
74	Mellesi Elek	Üstsubay	
75	Vavrek Janos	Üstsubay	Mimar ve mühendis
76	Varadi Albert	Üstsubay	İstanbul'da ikamet ruhsat
77	Fauer Janos	Üstsubay	İstanbul'da ikamet ruhsat
78	Szrenyi Antal	Üstsubay	
79	Mihalovics Anasztas	Üstsubay	
80	Hatos Gusztav	Üstsubay	İstanbul'da ikamet ruhsat

81	Timari İmre	Üstsubay	
82	Virag Gusztav	Üstsubay	
83	Acs Gida	Üstsubay	
84	Prick Jozsef	Üstsubay	İstanbul'da ikamet ruhsat
85	Csermeli Bela	Üstsubay	İstanbul'da ikamet ruhsat
86	Ligetfi Matyas	Mülazım	Serbest
87	Franciscsi Kazmer	Mülazım	Serbest
88	Kese Imre	Mülazım	Serbest
89	Szarka Laszlo	Mülazım	Serbest
90	Nagy Istvan	Mülazım	Hizmetçi
91	Szabo Samu	Mülazım	Hizmetçi
92	Kaniszai Entre	Mülazım	Hizmetçi
93	Grechenek György	Mülazım	
94	Lovaszy Mihaly	Mülazım	Hizmetçi
95	Feleki Oszkar	Mülazım	Hizmetçi
96	Grosinger Karoly	Mülazım	Hizmetçi
97	Bodola Lajos	Mülazım	Top fabrikası uzmanı
98	İmredi Ferenc	Mülazım	Hizmetçi
99	Tar Mihail	Mülazım	Baytar
100	Szeredi Jozsef	Mülazım	Mimar mühendis
101	Glosz Karoly	Mülazım	Serbest
102	Pili Miklos	Mülazım	Serbest

103	Bruner Miklos	Mülazım	Serbest
104	Robicsek Mihaly	Mülazım	Serbest
105	Rubrecht Ede	Mülazım	Serbest
106	Burman Zsigmond	Mülazım	Hizmetçi
107	Schalkovszki Mihaly	Mülazım	Serbest
108	Endrödi Laszlo	Mülazım	Serbest
109	Kalapsza Janos	Mülazım	
110	Kaszer Richard	Mülazım	
111	Beszold Jakop	Mülazım	Hizmetçi
112	Komaromi Kristof	Mülazım	Serbest
113	Noiser Richard	Mülazım	
114	Gerand Karoly	Mülazım	Serbest
115	Borecszki Istvan	Mülazım	
116	Bodraczki Lajos	Mülazım	Serbest
117	Levai Janos	Mülazım	Serbest
118	Bordan Pal	Mülazım	Serbest
119	Lülle Monna	Mülazım	İstanbul'da ikamet ruhsat
120	Korszovics Janos	Mülazım	
121	Völgyei Szilveszter	Mülazım	
122	Naudenbach Ferenc	Mülazım-ı Sani	Serbest
123	Lönyei Albert	Mülazım-ı Sani	Serbest

124	Veres Sandor	Mülazım-ı Sani	Hizmetçi
125	Bakarcs Laszlo	Mülazım-ı Sani	Serbest
126	Majlath Ferenc	Mülazım-ı Sani	Serbest
127	Racz Istvan	Mülazım-ı Sani	Serbest
128	Anasztazi Görgy	Mülazım-ı Sani	Serbest
129	Boros Sandor	Mülazım-ı Sani	Serbest
130	Szacsvai Sandor	Mülazım-ı Sani	Serbest
131	Tiszai Dani	Mülazım-ı Sani	Çiftçilik
132	Schmid Karoly	Mülazım-ı Sani	Çiftçilik
133	Vass Sandor	Mülazım-ı Sani	Çiftçilik
134	Zoka İstvan	Mülazım-ı Sani	Serbest
135	Vazil Laszlo	Mülazım-ı Sani	
136	Sipos Pal	Mülazım-ı Sani	Serbest
137	Györfi Sardor	Mülazım-ı Sani	Madenci
138	Szathmari Karoly	Mülazım-ı Sani	Serbest
139	Varadi Lipot	Mülazım-ı Sani	Serbest
140	Szalancsi Dominik	Mülazım-ı Sani	Serbest
141	Ruszká Jozsef	Mülazım-ı Sani	Hizmetçi
142	Uranyi Sandor	Mülazım-ı Sani	Hizmetçi
143	Törlei Balint	Mülazım-ı Sani	Hizmetçi
144	Polakovics Agost	Mülazım-ı Sani	Serbest
145	Hochholzer Hugo	Mülazım-ı Sani	Serbest

146	Földvary Agost	Műlázım-ı Sani	Serbest
147	Pocs Ferenc	Műlázım-ı Sani	Hizmetçi
148	Santa Jozsef	Műlázım-ı Sani	Hizmetçi
149	Laszlo Karoly	Műlázım-ı Sani	
150	Kriszistian Ambrus	Műlázım-ı Sani	
151	Molnar Mihaly	Műlázım-ı Sani	Serbest
152	Toth Istvan	Műlázım-ı Sani	Serbest
153	Biro Imre	Műlázım-ı Sani	Serbest
154	Balog Ferenc	Műlázım-ı Sani	Serbest
155	Pazostori Andrass	Műlázım-ı Sani	Serbest
156	Donat Matyas	Műlázım-ı Sani	Serbest
157	Hugler Karoly	Műlázım-ı Sani	Serbest
158	Klovocsnik Jozsef	Műlázım-ı Sani	Serbest
159	Miklosi Ede	Műlázım-ı Sani	
160	Dusek Karoly	Műlázım-ı Sani	Serbest
161	Paulinyi Ödön	Műlázım-ı Sani	
162	Harczy Gyula	Műlázım-ı Sani	
163	Dombrowszky Ferenc	Műlázım-ı Sani	Baytar
164	Hagen Ignac	Műlázım-ı Sani	Hizmetçi
165	Orhalmi Jozsef	Műlázım-ı Sani	Hizmetçi
166	Balog Lajos	Műlázım-ı Sani	Hizmetçi

167	Oros Ferenc	Mülazım-ı Sani	Müzik öğretmeni
169	Onaga Peter	Mülazım-ı Sani	Çiftçi
170	Bako Imre	Mülazım-ı Sani	Çiftçi
171	Huszar Adam	Mülazım-ı Sani	Çiftçi
172	Körmendi Lajos	Mülazım-ı Sani	Çiftçi
173	Berecz Istvan	Mülazım-ı Sani	Serbest
174	Matisz Jozsef	Mülazım-ı Sani	İstanbul'da ikamet ruhsat
175	Mahotta Ferenc	Mülazım-ı Sani	Serbest
176	Lehman Fridrick	Mülazım-ı Sani	Serbest
177	Toth Ignac	Çavuş	Serbest
178	Kovacs Laszlo	Çavuş	Çiftçi
179	Incze Ferenc	Çavuş	Serbest
180	Szabo Vilmos	Çavuş	Çiftçi
181	Hrabovszki Lajos	Çavuş	Serbest
182	Grecksak Jozsef	Çavuş	
183	Herpai Jozsef	Çavuş	Çiftçi
184	Liszka Görgey	Çavuş	Çiftçi
185	Muntyan Istvan	Çavuş	Serbest
186	Fintai Ignac	Çavuş	Serbest
187	Hajdu Gabor	Çavuş	Sanatçı İstanbul'da ikamet
188	Fülöp Peter	Çavuş	
189	Mertay Jozsef	Çavuş	

190	Fircsa Janos	Çavuş	Sanatçı İstanbul'da ikamet
191	Szabo Karoly	Çavuş	Sanatçı İstanbul'da ikamet
192	Szabo Jozsef	Çavuş	Sanatçı İstanbul'da ikamet
193	Gergely Elek	Çavuş	Serbest
194	Laszlo Istvan	Çavuş	Serbest
195	Thaot Jozsef	Çavuş	
196	Dioszegi Geiza	Çavuş	Serbest
197	Dioszegi Arpat	Çavuş	Serbest
198	Purt Frigyes	Çavuş	Çiftçi
199	Kalinger Janos	Çavuş	Fabrika hizmetçisi
200	Major Imre	Çavuş	İstanbul'da ikamet ruhsat
201	Erdei Sandor	Çavuş	İstanbul'da ikamet ruhsat
202	Kölcsey Peter	Çavuş	İstanbul'da ikamet ruhsat
203	Gerysenyi Mihaly	Çavuş	Hizmetçi
204	Nikelszky Mihaly	Çavuş	İstanbul'da ikamet ruhsat
205	Stall Janos	Çavuş	İstanbul'da ikamet ruhsat
206	Erdös Gabor	Çavuş	İstanbul'da ikamet ruhsat
207	Virag Sandor	Çavuş	İstanbul'da ikamet ruhsat
208	Kolinszki Kalman	Çavuş	İstanbul'da ikamet ruhsat
209	Straller Ferdinand	Çavuş	İstanbul'da ikamet ruhsat
210	Dozsa Janos	Çavuş	İstanbul'da ikamet ruhsat
211	Sipos György	Çavuş	İstanbul'da ikamet ruhsat

212	Renyi Karoly	Çavuş	İstanbul'da ikamet ruhsat
213	Galli Pal	Çavuş	İstanbul'da ikamet ruhsat
214	Borza Aron	Çavuş	İstanbul'da ikamet ruhsat
215	Csiha Farkas	Çavuş	Çiftçi
216	Borbely Dani	Çavuş	Çiftçi
217	Szilagyi Dani	Çavuş	Çiftçi
218	Karpi Sandor	Çavuş	Çiftçi
219	Laszlo Miklos	Çavuş	Çiftçi
220	Csiha Ignac	Çavuş	Çiftçi
221	Vekony Istvan	Çavuş	Çiftçi
222	Aros Janos	Çavuş	Çiftçi
223	Cserna Pal	Çavuş	Çiftçi
224	Kiss Karoly	Çavuş	
225	Tot Janos	Çavuş	İstanbul'da ikamet Ruhsat
226	Baricsai Matyas	Çavuş	İstanbul'da ikamet ruhsat
227	Szuzsian Janos	Çavuş	İstanbul'da ikamet ruhsat
228	Grün Lajos	Çavuş	İstanbul'da ikamet ruhsat
229	Slezinger Ferdinand	Çavuş	İstanbul'da ikamet ruhsat
230	Oroskövi Soma	Çavuş	Türkçeyi çok iyi bildiği için Mekteb-i Harbiyeye girmek için istekte bulundu.
231	Bordas Matyas	Onbaşı	
232	Kertesz Albert	Onbaşı	İstanbul'da ikamet ruhsat

233	Wagner Karoly	Onbaşı	İstanbul'da ikamet ruhsat
234	Takacs Andras	Onbaşı	İstanbul'da ikamet ruhsat
235	Jenei Istvan	Onbaşı	
236	Fgeyveresi Ferenc	Onbaşı	İstanbul'da ikamet ruhsat
237	Krenider Tamas	Onbaşı	İstanbul'da ikamet ruhsat
238	Tot Jozsef	Onbaşı	İstanbul'da ikamet ruhsat
239	Polgar Sandor	Onbaşı	Çiftçi
240	Szabo Peter	Onbaşı	Çiftçi
241	İlles Laszlo	Onbaşı	Çiftçi
242	Varga Istvan	Onbaşı	Çiftçi
243	Lorant Antal	Onbaşı	Çiftçi
244	Nemes Laszlo	Onbaşı	Çiftçi
245	Milkai Jozsef	Onbaşı	Çiftçi
246	Kovacs Ferenc	Onbaşı	Çiftçi
247	Aczel Ignac	Onbaşı	İstanbul'da ikamet ruhsat
248	Balog Imre	Onbaşı	
249	Fekete Sandor	Onbaşı	
250	Horvat Lajos	Onbaşı	Çiftçi
251	Bodonek György	Onbaşı	Çiftçi
252	Levai Sandor	Onbaşı	Çiftçi
253	Jakab Ferenc	Onbaşı	İstanbul'da ikamet ruhsat
254	Magdus Karoly	Onbaşı	İstanbul'da ikamet ruhsat

255	Steiner Janos	Onbaşı	İstanbul'da ikamet ruhsat
256	Karvari Sardor	Onbaşı	İstanbul'da ikamet ruhsat
257	Zsentek Janos	Onbaşı	İstanbul'da ikamet ruhsat
258	Haladi Jozsef	Onbaşı	İstanbul'da ikamet ruhsat
259	Balog Istvan	Onbaşı	Çiftçi
260	Hurcai Janos	Onbaşı	İstanbul'da ikamet ruhsat
261	Reinhard Maron	Onbaşı	İstanbul'da ikamet ruhsat
262	Kovacs Ferenc	Onbaşı	İstanbul'da ikamet ruhsat
263	Kovacs Janos	Onbaşı	İstanbul'da ikamet ruhsat
264	Tüszke Laszlo	Onbaşı	İstanbul'da ikamet ruhsat
265	Groger Karoly	Onbaşı	İstanbul'da ikamet ruhsat
266	Henczle Josef	Onbaşı	Eflak'a gitmeye ruhsat
267	Hencz Josef	Onbaşı	Eflak'a gitmeye ruhsat
268	Kemendi Janos	Onbaşı	Eflak'a gitmeye ruhsat
269	Jusztin Ignac	Onbaşı	Çiftçi
270	Reimond Janos	Onbaşı	Çiftçi
271	Majtinek Andras	Onbaşı	Çiftçi
272	Juhansz David	Onbaşı	Eflak'a gitmeye ruhsat
273	Banyas Görgey	Onbaşı	Çiftçi
274	Bozso Josef	Onbaşı	
275	Veres Sandor	Onbaşı	İstanbul'da ikamet ruhsat
276	Orban Imre	Onbaşı	İstanbul'da ikamet ruhsat

277	Kunt Albert	Onbaşı	İstanbul'da ikamet ruhsat
278	Szabo Karoly	Onbaşı	
279	Tompos Ferenc	Onbaşı	İstanbul'da ikamet ruhsat
280	Geltner Ferenc	Onbaşı	İstanbul'da ikamet ruhsat
281	Romer Ferenc	Onbaşı	Çiftçi
282	Kotlik Jozsef	Onbaşı	Çiftçi
283	Gruber Josef	Onbaşı	Çiftçi
284	Müller Josef	Onbaşı	İstanbul'da ikamet ruhsat
285	Hasanbikler Ignac	Onbaşı	İstanbul'da ikamet ruhsat
286	Kun Sandor	Onbaşı	
287	Berenyi Mihaly	Onbaşı	
288	Fegveresi Ferenc	Onbaşı	Çiftçi
289	Krinder Tamar	Onbaşı	Çiftçi
290	Cseke Mihail	Onbaşı	Eflak'a gitmeye ruhsat
291	Nagy Janos	Nefer	Çiftçi
292	Schön Moric	Nefer	Çiftçi
293	Boros Andras	Nefer	Çiftçi
294	Inokan Mihaly	Nefer	
295	Szoboszlai Istvan	Nefer	Çiftçi
296	Fülöp Jozsef	Nefer	Çiftçi
297	Bata Gabor	Nefer	Çiftçi
298	Vincze Janos	Nefer	

299	Nagy Janos	Nefer	
300	Grob Janos	Nefer	Çiftçi
301	Klaniseczko Atkin	Nefer	Çiftçi
302	Popovics György	Nefer	Çiftçi
303	Bedekovics Janos	Nefer	Çiftçi
304	Benzer Mihaly	Nefer	Çiftçi
305	Konyovics Miklos	Nefer	Çiftçi
306	Balog Janos	Nefer	Çiftçi
307	Kapusi İmre	Nefer	Çiftçi
308	Morovecs Janos	Nefer	Çiftçi
309	Barcsai Gergely	Nefer	Çiftçi
310	Morvai Janos	Nefer	İstanbul'da ikamet ruhsat
311	Lörincs Mihaly	Nefer	Çiftçi
312	Andrasi Janos	Nefer	
313	Nyiri Jozsef	Nefer	Çiftçi
314	Kovacs Peter	Nefer	Çiftçi
315	Juhasz Istvan	Nefer	Çiftçi
316	Magyar Josef	Nefer	İstanbul'da ikamet ruhsat
317	Dobos Janos	Nefer	Çiftçi
318	Hadadi Demeter	Nefer	Çiftçi
319	Balog Istvan	Nefer	Çiftçi
320	Pap György	Nefer	Çiftçi

321	Hepp Sebetyen	Nefer	Çiftçi
322	Kovacs Andras	Nefer	Çiftçi
323	Varga Ferenc	Nefer	Çiftçi
324	Lörincs Balint	Nefer	
325	Takacs David	Nefer	
326	Jakab Jozsef	Nefer	
327	Domokos Daniel	Nefer	
328	Varga György	Nefer	
329	Pap Jozsef	Nefer	Çiftçi
330	Soltesz Bernat	Nefer	Çiftçi
331	Tekecs Istvan	Nefer	İstanbul'da ikamet ruhsat
332	Illeg Zsigmond	Nefer	
333	Ferencz Salamon	Nefer	İstanbul'da ikamet ruhsat
334	Tebes Györgey	Nefer	İstanbul'da ikamet ruhsat
335	Szabo Frenc	Nefer	İstanbul'da ikamet ruhsat
336	Magyar Sandor	Nefer	Çiftçi
337	Orosz Mihaly	Nefer	
338	Balasz Jozsef	Nefer	Çiftçi
339	Borka Istvan	Nefer	Çiftçi
340	Almasi Mihaly	Nefer	Çiftçi
341	Simon György	Nefer	Çiftçi
342	Szlagy Istvan	Nefer	

343	Alvincsi Janos	Nefer	
344	Straller Ferenc	Nefer	
345	Takacs Janos	Nefer	Çiftçi
346	Sipos Janos	Nefer	Çiftçi
347	Kis Mihaly	Nefer	Çiftçi
348	Szasoz Marton	Nefer	Çiftçi
349	Szauer Jozsef	Nefer	İstanbul'da ikamet ruhsat
350	Török Ferenc	Nefer	İstanbul'da ikamet ruhsat
351	Salamon Janos	Nefer	Çiftçi
352	Oltyan Janos	Nefer	İstanbul'da ikamet ruhsat
353	Tökes Mihaly	Nefer	İstanbul'da ikamet ruhsat
354	Dobozy Mihaly	Nefer	İstanbul'da ikamet ruhsat
355	Bakosi Janos	Nefer	İstanbul'da ikamet ruhsat
356	Jakab Janos	Nefer	İstanbul'da ikamet ruhsat
357	Debreczeni Samu	Nefer	İstanbul'da ikamet ruhsat
358	Jozsa Josef	Nefer	İstanbul'da ikamet ruhsat
359	Tot Imre	Nefer	
360	Budai Mihaly	Nefer	İstanbul'da ikamet ruhsat
361	Szekely Zanos	Nefer	İstanbul'da ikamet ruhsat
362	Szalkai Sandor	Nefer	
363	Kallai Janos	Nefer	İstanbul'da ikamet ruhsat
364	Tot Janos	Nefer	İstanbul'da ikamet ruhsat

365	Szel Jozsef	Nefer	İstanbul'da ikamet ruhsat
366	Veres Janos	Nefer	Çiftçi
367	Zomborcsevics Kostyan	Nefer	Askeriyeye istihdam edilmiştir.
368	Reix Nathan	Nefer	İstanbul'da ikamet ruhsat
369	Rorsai Sardor	Nefer	
370	İllesi Denjamin		İstanbul'da ikamet ruhsat
371	Dudas Istvan	Nefer	Çiftçi
372	Juracsek Mihaly	Nefer	
373	Dibusz Jozsef	Nefer	Çiftçi
374	Dobos Laszlo	Nefer	
375	Juracsek Jozsef	Nefer	
376	Olah Josef	Nefer	Çiftçi
377	Bak Pal	Nefer	Askeriyye istihdam edilmiştir.
378	Nyiri Jozsef	Nefer	
379	Nemes Sandor	Nefer	
380	Neves Jozsef	Nefer	
381	Hencz Jozsef	Nefer	
382	Klein Jozsef	Nefer	
383	Nagy Tamas	Nefer	
384	Kertesz Albert	Nefer	
385	Molnar Jozsef	Nefer	

386	Arva Jozsef	Nefer	
387	Barcsai Gergely	Nefer	
388	Nagy Janos	Nefer	
389	Lang Ferenc	Nefer	
400	Telek Janos	Nefer	
401	Nagy elek	Nefer	
402	Nagy tamás	Nefer	
403	Nagy balliny	Nefer	
404	Antal Ignac	Nefer	
405	Kiraly balint	Nefer	
406	Baka peter	Nefer	
407	Bartus jozsef	Nefer	
408	Andras jozsef	Nefer	
409	Lörincs antal	Nefer	
410	Aloiz jozsef	Nefer	
411	Varga sandor	Nefer	
412	Kiss jozsef	Nefer	
413	Balog mihali	Nefer	
414	Forrai jozsef	Nefer	
415	Varga janos	Nefer	
416	Froman roman	Nefer	
417	Beretics tamás	Nefer	

418	Szilagy janos	Nefer	
419	Lukacs gergely	Nefer	
420	Focsko matyas	Nefer	
421	Racsa tamas	Nefer	
422	Kosztá miklos	Nefer	
423	Püspöki karoly	Nefer	
424	Bai sandor	Nefer	
425	Szegedi istvan	Nefer	
426	Nemes jozsef	Nefer	
427	Ferenzi janos	Nefer	
428	Fejer jozsef	Nefer	
429	Orosz györgy	Nefer	
430	Danko jozsef	Nefer	
431	Prager izidor	Nefer	
432	Tompos ferenc	Nefer	
433	Rokus karoly	Nefer	
434	Sandor karoly	Nefer	
435	Bakman janos	Nefer	
436	Batthianyí kazmerne	Bayan	
437	Foknerne	Bayan	
438	Dembiszkine	Bayan	
439	Jasicsne	Bayan	

440	Vuja Aurora	Bayan	
441	Gyurmanne	Bayan	
442	Varadine	Bayan	
443	Tarne	Bayan	
444	Kertszne	Bayan	
445	Arvaine	Bayan	
446	Hajdusara	Bayan	
447	Muntyan szali	Bayan	
448	Varga mihaliyne	Bayan	
449	Schönne	Bayan	
450	Balog ıstvanne	Bayan	
451	Molnarne	Bayan	
452	Tochter borbala	Bayan	
453	Dombrowszkine	Bayan	
454	Kreinnemüller josefa	Bayan	
455	Görög peterne	Bayan	
456	Reinhardtne	Bayan	
457	Szaszne	Bayan	
458	Kallai anna	Bayan	
459	Laszlo juli	Bayan	
460	Vekonyne	Bayan	

461	Eisenbicklerne	Bayan	
462	Bodonekne	Bayan	
463	Horvatne	Bayan	
464	Kissne	Bayan	
465	Levaine	Bayan	
466	Takacsmari	Bayan	
467	Knalne	Bayan	
468	Csermelne	Bayan	
469	Pasztorine	Bayan	
470	Romancsek mari	Bayan	
471	Lörincs istvanne	Bayan	
472	Aczelne	Bayan	
473	Steiner jonasne	Bayan	
474	Vargane	Bayan	
475	Braner tenes	Bayan	
476	Papp julia	Bayan	
477	Tamasi mari	Bayan	
478	Jracsekne	Bayan	
479	Gloszne	Bayan	
480	Glos karoly	Bayan	
481	Szasz marton	Bayan	
482	Domrovszki	Çocuk	

EK: 2

Şumnu'daki Polonyalı Mültecilerin Listesi:³⁰²

	İsim	Sınıf	rütbe		İsim	Sınıf	Rütbe
1.	Wysocki Josef	Mühendis	General		Slotwinski marcin	topçu	Çavuş
2.	Bulhary jerzy	Mühendis	General	2.	Czajkowski jakup	topçu	Çavuş
3.	Grochowalski Adolf	Mühendis	Binbaşı	3.	Reinfuss grzegors	topçu	Çavuş
4.	Abramovics hieronim	Topçu	Binbaşı	4.	Gozdziakkiewicz wincenty	topçu	Çavuş
5.	Sokolski franciszek	Topçu	Yüzbaş 1	5.	Szporn Ferdinand	topçu	Çavuş
6.	Grabowiecki jacenty	Topçu	yarbay	6.	Toman piotr	topçu	
7.	Lacki jan	Topçu	Yarbay	7.	Koterba	topçu	
8.	Zarski Edward	Topçu	Yüzbaş 1	8.	Kornel	topçu	
9.	Dunowski aleksander	Topçu	Üsteğm en	9.	Wenzer aleksander	Topçu	
10.	Sczcepanski	Topçu	Üsteğm en	10.	Moszcynsky mieczslaw	Topçu	
11.	Gorski jan	Topçu	Teğme n	11.	Stanisz antony	Topçu	teğmen
12.	Kijowski franciszek	Topçu	Teğme n	12.	Konopacki aleksander	Topçu	teğmen
13.	Kocowski jan	Topçu	Teğme n	13.	Domanski ludwik	Topçu	teğmen
14.	Krasinky alojy	Topçu	Teğme n	14.	Obutelevicz walery	Topçu	teğmen
15.	Jabukowski faustyn	Topçu	Teğme	15.	Kaczynski francszek	Topçu	teğmen

³⁰² BOA., İra. Har. Nr. 3051.; Nazır, age, s.410-425.

			n				
16.	Lewandowski walenty	topçu	Teğmen	16.	Gnitkowski terenciusz	Topçu	teğmen
17.	Podhorodecti wojdiech	topçu	Teğmen	17.		Topçu	teğmen
18.	Wolanski zygmunt	topçu	Teğmen	18.	Gornisiewicz antoni	Topçu	teğmen
19.	Nenycz jan	topçu	Başçavuş	19.	Wodecki	Topçu	Başçavuş
20.	Ladyzynski cyrill	topçu	Başçavuş	20.	Grzybowski jan	Topçu	Başçavuş
21.	Czajkowski piotr	topçu	Başçavuş	21.	Dziurzynski jan	Topçu	Başçavuş
22.	Mracowski ludwik	topçu	Başçavuş	22.	İdzikowski tadeusz	Topçu	Başçavuş
23.	Kaluzynski teodor	topçu	Çavuş	23.	Czernk ignacy	Topçu	Çavuş
24.	Sziefersztejn aleksander	topçu	Çavuş	24.	Englert wladyslaw	Topçu	Çavuş
25.	Tomaszeski adam	topçu	Çavuş	25.	Wieruski antoni	Topçu	Çavuş
26.	Bilanski karol	topçu	Çavuş	26.	Zoltowski hipolit	Topçu	Çavuş
27.	Lupinski teodor	topçu	çavuş	27.	Matczynski kostantyn	Topçu	Çavuş
28.	Micholowski boleslaw	Topçu	onbaşı	28.	Horodynski ksawery	Piyade	binbaşı
29.	Doamnski	Topçu	onbaşı	29.	Suryn jan	Piyade	yüzbaşı
30.	Rucinski wladyslaw	Topçu	onbaşı	30.	Rudnicki jozef	Piyade	yüzbaşı
31.	Victorowicz franciszek	Topçu	onbaşı	31.	Pigłowski antoni	Piyade	yüzbaşı
32.	Laskow Josef	Topçu	onbaşı	32.	Howzorski adam	Piyade	yüzbaşı
33.	Kaniowski franciszek	Topçu	onbaşı	33.	Jagmin Josef	Piyade	yüzbaşı
34.	Laskow Josef	Topçu	onbaşı	34.	Grotowski andrej	Piyade	yüzbaşı

35.	Kaniowski franciszek	Topçu	onbaşı	35.	Gladkowski tomasz	Piyade	yüzbaşı
36.	Durycz jan	Topçu	onbaşı	36.	Brazewicz karol	Piyade	yüzbaşı
37.	Ozga franciszek	Topçu	onbaşı	37.	Piotrwski piotr	Piyade	yüzbaşı
38.	Gromadzki jozes	Topçu	onbaşı	38.	Debicki zegota	Piyade	yüzbaşı
39.	Sieroslowski roman	Topçu	onbaşı	39.	Biernacki jan	Piyade	yüzbaşı
40.	Korytko jan	Topçu		40.	Brzezinski jan	Piyade	yüzbaşı
41.	Senovics antoni	Topçu		41.	Luniewski konstanty	Piyade	yüzbaşı
42.	Bodzen jan	Topçu		42.	Ruszczyński aleksander	Piyade	yüzbaşı
43.	Bodzen Jan	Topçu		43.	Markiewicz aleksander	Piyade	yüzbaşı
44.	Bellizaj pawel	Topçu		44.	Labencki kostanty	Piyade	yüzbaşı
45.	Boğdanowicz jan	piyade	Yüzbaş 1	45.	Jezioranski antoni	Piyade	üsteğm en
46.	Dabski nikodem	piyade	Yüzbaş 1	46.	Malczewski narcyz	Piyade	üsteğm en
47.	Szpaczek ludwik	piyade	Yüzbaş 1	47.	Matuszynski stanizlaw	Piyade	üsteğm en
48.	Pelczarek Josef	piyade	Yüzbaş 1	48.	Orlowski franciszek	Piyade	üsteğm en
49.	Slabowski kacper	piyade	Yüzbaş 1	49.	Zamojski jan	Piyade	üsteğm en
50.	Kozakiewicz wiktör	piyade	Cerrah yüzbaşı	50.	Janinski ksawery	Piyade	Üsteğm en
51.	Karcsmarski jan	piyade	Cerrah yüzbaşı	51.	Jastrzebski ludwik	Piyade	Üsteğm en
52.	Zima franciszek	piyade	üsteğm en	52.	Tchorzewski emeryk	Piyade	Üsteğm en
53.	Dabkowicz wilhwhelm	piyade	üsteğm en	53.	Milkowski zygmunt	Piyade	Üsteğm en

54.	Kruczkowski franciszek	piyade	üsteğm en	54.	Osiecki teofil	Piyade	Üsteğm en
55.	Luzynskin alfons	piyade	üsteğm en	55.	Kaminobrodz ki karol	Piyade	üsteğm en
56.	Kaminobrodzki alfons	piyade	üsteğm en	56.	Osadkowski grzegorz	Piyade	Üsteğm en
57.	Burhard gustav	piyade	üsteğm en	57.	Malinowski franciszek	Piyade	Teğme n
58.	Poisson piotr	piyade	üsteğm en	58.	Szumlaski stanislaw	Piyade	Teğme n
59.	Czarnicki ludwik	piyade	üsteğm en	59.	Guminski ksawery	Piyade	Teğme n
60.	Dolanski julian	piyade	üsteğm en	60.	Marcinkiewicz ludwik	Piyade	Teğme n
61.	Englert karol	piyade	teğmen	61.	Kociski aleksander	Piyade	Teğme n
62.	Heymovski karol	piyade	teğmen	62.	Kluczycki budsizlaw	Piyade	Teğme n
63.	Dunajewski Edward	piyade	teğmen	63.	Galecki ludwik	Piyade	Teğme n
64.	Dobzenski faustyn	piyade	teğmen	64.	Kryzanowski aleksander	Piyade	Teğme n
65.	Powiadomski aleksander	piyade	teğmen	65.	Kapuscinski Ernest	Piyade	Teğme n
66.	Guniewicz jan	piyade	teğmen	66.	Kawiatkowski tomasz	Piyade	Teğme n
67.	Malczewski adam	piyade	teğmen	67.	Bognarski ksawery	Piyade	Teğme n
68.	Krawynczki filip	piyade	teğmen	68.	Kopczyanski ksawery	Piyade	Teğme n

69.	Kaminski wojciech	piyade	teğmen	69.	Karozwski mikolaj	Piyade	Teğme n
70.	Derezinski leon	piyade	teğmen	70.	Rozycki karol	Piyade	Teğme n
71.	Standicki Edward	piyade	teğmen	71.	Mamrot aleksander	Piyade	Başçav uş
72.	Lopacinski josef	piyade	teğmen	72.	Biro michal	Piyade	Başçav uş
73.	Flusiewicz	piyade	teğmen	73.	Zaborski jan	Piyade	Başçav uş
74.	Pomikala piotr	piyade	teğmen	74.	Welczar antoni	Piyade	Başçav uş
75.	Prorok cyril	piyade	teğmen	75.	Jaroszewski kazimierz	Piyade	Başçav uş
76.	Turzanski aleksander	piyade	teğmen	76.	erner antoni	Piyade	Başçav uş
77.	Baczynski antoni	piyade	teğmen	77.	Szaszkiewicz jakub	Piyade	Teğme n
78.	Aichornowski karol	piyade	teğmen	78.	Figunski jan	Piyade	Teğme n
79.	Smalawski julian	Piyade	başçav uş	79.	Skrawaczzewski jakub	Piyade	Teğme n
80.	Olszewski josef	Piyade	Çavuş	80.	Gluszkiewicz grzegorz	Piyade	Teğme n
81.	Rolof aleksander	Piyade	Çavuş	81.	Kulakowski filip	Piyade	Teğme n
82.	Korostynski bogumil	Piyade	Çavuş	82.	Biskupski Adolf	Piyade	Teğme n
83.	Lopacinski antoni	Piyade	Çavuş	83.	Zabawa Josef	Piyade	Teğme n

84.	Slesenger teodor	Piyade	Çavuş	84.	Kolodjiejski wincenty	Piyade	Teğme n
85.	Czuszek ignacy	Piyade	Çavuş	85.	Pawlowski szymon	Piyade	Teğme n
86.	Koilowski julian	Piyade	Çavuş	86.	Gladysz Walenty	Piyade	Teğme n
87.	Mazarski eugien	Piyade	Çavuş	87.	Lunda Josef	Piyade	Teğme n
88.	Zabicki antoni	Piyade	Çavuş	88.	Mireck edmund	Piyade	Teğme n
89.	Klem henryk	Piyade	Çavuş	89.	Kotkowski ignacy	Piyade	Teğme n
90.	Tokarski Wilhelm	Piyade	Çavuş	90.	Chlipalski ludwik	Piyade	Teğme n
91.	Koprowski antoni	Piyade	Çavuş	91.	Wisniowski Josef	Piyade	Teğme n
92.	İlnicki aleksander	Piyade	Çavuş	92.	Barwicki jan	Piyade	Teğme n
93.	Matuszynski maksymilian	Piyade	Çavuş	93.	Zdroztwski tomasz	Piyade	Çavuş
94.	Czernielewicz karol	Piyade	Çavuş	94.	Dewodzki jan	Piyade	Teğme n
95.	Bojarski satnislaw	Piyade	Çavuş	95.	Zychon hieronim	Piyade	Teğme n
96.	Falusinski karol	Piyade	Çavuş	96.	Krynicky karol	Piyade	Teğme n
97.	Ickowski karol	Piyade	Çavuş	97.	Steplecki kostanty	Piyade	Teğme n
98.	Stanisz Josef	Piyade	Çavuş	98.	Smulsky franciszek	Piyade	Teğme n

99.	Mularski jan	Piyade	Çavuş	99.	Kotkowski ignacy	Piyade	Teğme n
100.	Bojarski wladyslaw	Piyade	Çavuş	100	Lenczewski adam	Piyade	Teğme n
101.	Witowski franciszek	Piyade	Çavuş	101	Golczewski karol	Piyade	Teğme n
102.	Roman antoni	Piyade	Çavuş	102	Chrzanovski ignacy	Piyade	Teğme n
103.	Borzikowski ignacy	Piyade	Çavuş	103	Bielecki jan	Piyade	Teğme n
104.	Bochniewicz Josef	Piyade	Çavuş	104.	Zebyliowski piotr	Piyade	Teğme n
105.	Bojnowski michal	Piyade	Çavuş	105.	Zborski wladylaw	piyade	Teğme n
106.	Tomaszewski teofil	Piyade	Çavuş	106.	Saganowicz stanislaw	piyade	Teğme n
107.	Broczkowski kostanty	Piyade	Çavuş	107.	Marchocki saturnin	piyade	Teğme n
108.	Marszalkiewicz wladyslaw	Piyade	Çavuş	108.	Sozanski antoni	Piyade	Çavuş
109.	Rajkowski antoni	Piyade	Çavuş	109.	Smidowics kostanty	Piyade	Çavuş
110.	Kosicki stanislaw	Piyade	Çavuş	110.	Luge jan	Piyade	Çavuş
111.	Warecki bronislw	Piyade	Çavuş	111.	Majewski ignacy	Piyade	Çavuş
112.	Czapski ludwik	Piyade	Çavuş	112.	Kowalski antoni	Piyade	Çavuş
113.	Waclawski franciszek	Piyade	Çavuş	113.	Stokowski leopold	Piyade	Çavuş
114.	Kuczewski kostantyn	Piyade	Çavuş	114.	Malczewski leonard	Piyade	Çavuş
115.	Sinski alojzy	Piyade	Çavuş	115.	Saganowski pawel	Piyade	Çavuş
116.	Lampkowski ferdynand	Piyade	Çavuş	116.	Zagrobowski jan	Piyade	Çavuş

117.	Chomikiewicz antoni	Piyade	Çavuş	117.	Transfeld karol	Piyade	Çavuş
118.	Szuskiewicz jerzy	Piyade	Çavuş	118.	Bielinski Dominik	Piyade	Çavuş
119.	Parysewicz	Piyade	Çavuş	119.	Surgenty Josef	Piyade	Çavuş
120.	Prawdinski jan	Piyade	Çavuş	120.	Rylski wiktör	Piyade	Çavuş
121.	Gacek jan	Piyade	Çavuş	121.	Lozinski jan	Piyade	Çavuş
122.	Chelminski Josef	Piyade	Çavuş	122.	Zubowski jan	Piyade	Onbaşı
123.	Chmielinski wiktör	Piyade	Çavuş	123.	Czuborski michal	Piyade	Onbaşı
124.	Grundbekjan	Piyade	Çavuş	124.	Olsztein franciszek	Piyade	Onbaşı
125.	Ruchiewicz franciszek	Piyade	Çavuş	125.	Losicki hieronim	Piyade	Çavuş
126.	Dabek tomasz	Piyade	Çavuş	126.	Maciejewski franciszek	Piyade	Çavuş
127.	Wincenty	Piyade	Çavuş	127.	Matuzewski marceli	Piyade	Çavuş
128.	Sokolowski jan	Piyade	Çavuş	128.	Snigowski antoni	Piyade	Çavuş
129.	Kacsanowski aleksander	Piyade	Çavuş	129.	Pisarek andrzej	Piyade	Çavuş
130.	Klodowski jan	Piyade	Çavuş	130.	Przygodzinski	Piyade	Çavuş
131.	Nedzowski wladyslaw	Piyade	Çavuş	131.	Prypelowski felix	Piyade	Çavuş
132.	Szczepanski stanislaw	Piyade	Çavuş	132.	Wilinski wiktör	Piyade	Çavuş
133.	Welsing Josef	Piyade	Çavuş	133.	Krzmienski wojciech	Piyade	Çavuş
134.	Meydeki emil	Piyade	Çavuş	134.	Juszczakiewicz Josef	Piyade	Çavuş
135.	Merecki jan	Piyade	Çavuş	135.	Burzynski	Piyade	Çavuş
136.	Hadenik jan	Piyade	Çavuş	136.	Rozycki	Piyade	Çavuş
137.	Szajner leon	Piyade	Çavuş	137.	Slzynger	Piyade	Çavuş
138.	Ritter Ferdinand	Piyade	Çavuş	138.	Bryniewicz jozef	Piyade	Çavuş
139.	Wolowski hieronim	Piyade	Çavuş	139.	Martynski pawel	Piyade	Çavuş

140.	Bibula mateusz	Piyade	Çavuş	140.	Hlawaty albin	Piyade	Çavuş
141.	Tehorzewski zygmont	Piyade	Çavuş	141.	Jaworski jerzy	Piyade	Çavuş
142.	Kiszko leopold	Piyade	Çavuş	142.	Figiel karol	Piyade	Çavuş
143.	Jakobowski mihal	Piyade	Çavuş	143.	Dolinski jan	Piyade	Çavuş
144.	Plachecki Josef	Piyade	Çavuş	144.	Rotman mojesz	Piyade	Çavuş
145.	Szytkowski edmund	Piyade	Çavuş	145.	Molinowski Josef	Piyade	Çavuş
146.	Hryniewicz antoni	piyade	çavuş	146.	Dziurzynski jan	piyade	Çavuş
147.	Sliwinski jan	piyade	Er	147.	Kowalski jan	piyade	Çavuş
148.	Koniec lukasz	piyade	Er	148.	Podobinski kanty	piyade	Çavuş
149.	Dzikowski Josef	piyade	Er	149.	Jurkiewicz jerzej	piyade	Çavuş
150.	Traczewski jan	piyade	Er	150.	Przystanski wladysaw	piyade	Çavuş
151.	Szczaepanowski ignacy	piyade	Er	151.	Izycki	piyade	Çavuş
152.	Popino jan	piyade	Er	152.	Mitelski piotr	piyade	Çavuş
153.	Rydalski karol	piyade	çavuş	153.	Swierzewicz	piyade	Çavuş
154.	Orlowski Josef	piyade	çavuş	154.	Lasinki jerzy	piyade	Çavuş
155.	Minster leon	piyade	çavuş	155.	Machnikowski	piyade	Çavuş
156.	Zcajkowski walery	piyade	çavuş	156.	Klodnicki	piyade	Çavuş
157.	Postawka ludwik	piyade	çavuş	157.	Rybicki	piyade	Çavuş
158.	Kulaczkowski ignacy	piyade	çavuş	158.	Kochanski antony	piyade	Er
159.	Dybkiewicz jakob	piyade	çavuş	159.	Jaworski michal	piyade	Er
160.	Illicki ewaryst	piyade	çavuş	160.	Weintarub michal	piyade	Er
161.	Nachmann sebastian	piyade	çavuş	161.	Zalotynski walenty	piyade	Er
162.	Krzewinski karol	piyade	çavuş	162.	Korecki piotr	piyade	Er
163.	Goroczko julian	piyade	çavuş	163.	Prawdzingi jedrzej	piyade	Er

164.	Rejowski szymond	piyade	çavuş	164.	Bill michal	piyade	Er
165.	Zalasinski karol	piyade	Er	165.	Nowicki Josef	piyade	çavuş
166.	Kwiatkopwski jozef	piyade	Er	166.	Kupsc dionzy	piyade	Çavuş
167.	Kutwicki antoni	piyade	Er	167.	Jankiewicz	piyade	Çavuş
168.	Albertowski adam	piyade	Er	168.	Ksylowski	piyade	Çavuş
169.	Kaminski wojciech	piyade	Er	169.	Godsztejn	piyade	Çavuş
170.	Topolnicki jan	piyade	Er	170.	Piller	piyade	Çavuş
171.	Sliwinski antoni	piyade	Er	171.	Kramerzewski adam	piyade	Çavuş
172.	Dabrowski antoni	piyade	Er	172.	Plotnicki marian	piyade	Çavuş
173.	Michalski tomasz	piyade	Er	173.	Jurkiewicz	piyade	Çavuş
174.	Dzieweczka jurko	piyade	Er	174.	Sieradzi Adolf	piyade	Er
175.	Michalski tomasz	piyade	Er	175.	Smyk wasil	piyade	Er
176.	Wachs jan	piyade	Er	176.	Leszczynski henryk	piyade	Er
177.	Turzanski piotr	piyade	Er	177.	Rodakowski	piyade	Er
178.	Klimaszewski	piyade	Er	178.	Trybulski ignacy	piyade	Er
179.	Behudko ignacy	piyade	Er	179.	Unger morys	piyade	Er
180.	Myczkowski alfons	piyade	Er	180.	Chuchiro kasper	piyade	Er
181.	Ballor	piyade	Er	181.	Bieganski	piyade	Er
182.	Ciaputkiewicz jozef	piyade	Er	182.	Damasiewicz tomasz	piyade	Er
183.	Zawizsa Josef	piyade	Er	183.	Kulary Josef	piyade	Er
184.	Kopcsynski	piyade	Er	184.	Blazewski	piyade	Er
185.	Boczkowski adam	piyade	çavuş	185.	Czajkowski jozsef	süvari	Üsteğm en
186.	Blazewski	piyade	Er	186.	Kozlowski jozsef	süvari	Üsteğm en

187.	Turzanski jan	piyade	Er	187.	Strzelecki pawel	süvari	Üsteǵm en
188.	Zamorki michal	piyade	Er	188.	Zyligowski filip	süvari	Üsteǵm en
189.	Barasz kanty	piyade	Er	189.	Jakobson bogumil	süvari	Üsteǵm en
190.	Bzdil wojciech	piyade	Er	190.	Bombay maksymilian	süvari	Üsteǵm en
191.	Malinowski franciszek	piyade	Er	191.	Zmigrodzki kazimierz	süvari	Üsteǵm en
192.	Loniecki franciszek	piyade	Er	192.	Marszalkiewicz sylwester	piyade	Er
193.	Starczewski	piyade	Er	193.	Naumanowsski	piyade	Er
194.	Cycon franciszek	piyade	Er	194.	Wlasiuk	piyade	Er
195.	Dynis piotr	piyade	Er	195.	Buszko gregorz	piyade	Er
196.	Nowakowski	piyade	Er	196.	Lonzienski teodor	piyade	Er
197.	Piatkowski	piyade	Er	197.	Szwarc	piyade	Er
198.	Kica	piyade	Er	198.	Ebhard	piyade	Er
199.	Karwacki	piyade	Er	199.	Klimek	piyade	Er
200.	Dwernicki klet	Süvari	üsteǵm en	200.	Juszkiewicz	piyade	Er
201.	Miaczynski feliks	Süvari	üsteǵm en	201.	Rawlo	piyade	Er
202.	Maliszewski jan	Süvari	üsteǵm en	202.	Dumanski feliks	piyade	Er
203.	Wagner franciszek	Süvari	üsteǵm en	203.	Szuszakiewicz walenty	piyade	Er
204.	Leşsen toefil	Süvari	üsteǵm en	204.	Ostrowski antoni	piyade	Er

205.	Kozłowski włodzimierz	piyade	Er	205.	Lewgot Dominik	süvari	teğmen
206.	Drozdowski wiktoria	piyade	Er	206.	Kaniowski Josef	süvari	Teğmen
207.	Transki filip	piyade	Er	207.	Janizewski leopold	süvari	Teğmen
208.	Sosnowski	piyade	Er	208.	Miernicki antoni	süvari	Teğmen
209.	Cieniowski	piyade	Er	209.	Skowronski marcin	süvari	Teğmen
210.	Hubicki	piyade	Er	210.	Gierkowski seweryn	süvari	Teğmen
211.	Kmitowicz walenty	piyade	Er	211.	Cybulski julian	süvari	Teğmen
212.	Leszczyński antoni	piyade	Er	212.	Stokłosinski medard	süvari	Teğmen
213.	Popiel	piyade	Er	213.	Pagowski wladyslaw	süvari	Teğmen
214.	Kieronski	piyade	Er	214.	Stromski fortunat	süvari	Teğmen
215.	Towarnicki władysław	piyade	Er	215.	Bilanski kazimierz	süvari	Teğmen
216.	Towarnicki Edward	piyade	Er	216.	Halski antoni	süvari	Teğmen
217.	Przyłuski ignacy	piyade	Er	217.	Lenszewski aleksander	süvari	Teğmen
218.	Małazdra karol	piyade	Er	218.	Koczorowski aleksander	süvari	Teğmen
219.	Świctowhowski hieronim	Süvari	Teğmen	219.	Musiałowicz kostanty	süvari	Teğmen

220.	Zaliwski karol	Süvari	Teğmen	220.	Kozlowski filip	süvari	teğmen
221.	Koşsak wladyslaw	Süvari		221.	Lipski antony	süvari	Yüzbaş 1
222.	Blasizke David	Süvari		222.	Wagner julian	süvari	Yüzbaş 1
223.	Jarocinski cypriand	Süvari		223.	Dunajewski wictor	süvari	Yüzbaş 1
224.	Grabowiecki jan	Süvari		224.	Nowodworski marcelli	süvari	Yüzbaş 1
225.	Jurcewicz edward	Süvari		225.	Lusakowski Josef	süvari	Yüzbaş 1
226.	Popkiewiczski jan	Süvari	Teğmen	226.	Latynik hieronim	süvari	Yüzbaş 1
227.	Woloszanowski	Piyade	Er	227.	Niewiadomski jozef	süvari	Yüzbaş 1
228.	Kiersyski	Piyade	Er	228.	Fedro aleskander	süvari	Yüzbaş 1
229.	Gasiorowski roman	Piyade	Er	229.	Tabaczynski jozef	süvari	Yüzbaş 1
230.	Posyniak	Piyade	Er	230.	Beze walanty	süvari	Üsteğmen
231.	Herszkowicz	piyade	Er	231.	Kozicki tiytus	süvari	Üsteğmen
232.	Tchorzinicki wladyslaw	Süvari	Yarbay	232.	Kuczynski hipolit	süvari	Üsteğmen
233.	Poninski wladyslaw	Süvari	Binbaş 1	233.	Drzewiecki jan	süvari	Üsteğmen
234.	Wolinsky tedausz	Süvari	Binbaş 1	234.	Krajewski marceli	süvari	Üsteğmen

235.	Toczyski stanislaw	Süvari	Binbaş 1	235.	Zditowiecki mieczyslaw	süvari	Teğme n
236.	Korzelinski seweyn	Süvari	Binbaş 1	236.	Dunajewski adam	süvari	Teğme n
237.	Wojtkiewicz adam	Süvari	Yüzba şı	237.	Bodowski jozsef	süvari	Teğme n
238.	Dominikowski kajetan	Süvari	teğme n	238.	Moklowski jozsef	Süvari	Başçav uş
239.	Chozecki stanislaw	Süvari	teğme n	239.	Smoczynski tadeusz	Süvari	Başçav uş
240.	Tyszkiewicz jan	Süvari	teğme n	240.	Bielinski seweryn	Süvari	Başçav uş
241.	Sorteleski wladyslaw	Süvari	teğme n	241.	Wroblewski Edward	Piyade	Başçav uş
242.	Klopotowski Josef	Süvari	teğme n	242.	Wroblewski Josef	Piyade	Başçav uş
243.	Bopczynski kostanty	Süvari	teğme n	243.	Jakobson narcyz	piyade	Başçav uş
244.	Lipinski izydor	Süvari	teğme n	244.	Tichtel ignacy	piyade	Çavuş
245.	Klossowski wladyslaw	Süvari	teğme n	245.	Poplawski wladyslaw	piyade	Çavuş
246.	Przewlocki walery	Süvari	teğme n	246.	Perkowski ludwik	piyade	Çavuş
247.	Bakowski filip	Süvari	teğme n	247.	Suchodolski piotr	piyade	Çavuş
248.	Sochaszewski jan	Süvari	teğme n	248.	Suchodolski marcin	piyade	Çavuş
249.	Krobicki stanyislaw	Süvari	teğme n	249.	Kosinski antoni	piyade	Çavuş

250.	Madejski eustachy	Süvari	Teğme n	250.	Smialowski Alexander	piyade	çavuş
251.	Farnezy lubomir	Süvari	teğme n	251.	Morawieczki leopold	piyade	Çavuş
252.	Ortynski piotr	Süvari	teğme n	252.	Miaczynski mikolaj	piyade	Çavuş
253.	Mniszek wladyslaw	Süvari	teğme n	253.	Ryliski Adolf	piyade	Çavuş
254.	Skolowski erazm	Süvari	teğme n	254.	Swieczzynski leopold	Piyade	Er
255.	Janisiewicz edward	Süvari	teğme n	255.	Bozek blazej	Piyade	Er
256.	Bryganty stanislaw	piyade	çavuş	256.	Laskowski antoni	Piyade	Er
257.	Panosiewicz	piyade	çavuş	257.	Olszewski franciszek	Piyade	Er
258.	Marynowski waclaw	piyade	çavuş	258.	Podbilski kajetan	Piyade	Er
259.	Maryn ludwik	piyade	çavuş	259.	Szajalski franciszek	Piyade	Er
260.	Zawadzki juliusz	piyade	çavuş	260.	Mazurkiewicz antoni	Piyade	Er
261.	Leszczynski jan	piyade	çavuş	261.	Novicki wincenty	Piyade	Er
262.	Werecki michal	piyade	çavuş	262.	Jackowski jan	Piyade	Er
263.	Zorz karol	piyade	çavuş	263.	Blazejewski adam	Piyade	Er
264.	Latkowski karol	piyade	çavuş	264.	Skalski Adolf	Piyade	Er
265.	Gutkowski jan	piyade	çavuş	265.	Marockowski maks	Piyade	Çavuş
266.	Chryst maurycy	piyade	çavuş	266.	Brenner wladyslaw	Piyade	Çavuş
267.	Bilanski antoni	piyade	çavuş	267.	Mandyk hipolit	Piyade	Çavuş
268.	Rybicki ludwik	piyade	çavuş	268.	Roze antoni	Piyade	Çavuş
269.	Lochmann	piyade	çavuş	269.	Horodynski ignacy	Piyade	Çavuş
270.	Kisielewski karl	piyade	çavuş	270.	Treczkin karol	Piyade	Çavuş

271.	Zaranski	piyade	çavuş	271.	Mrongowius adolf	Piyade	Çavuş
272.	Borkowski teofil	piyade	çavuş	272.	Lincnowski franciszek	Piyade	çavuş
273.	Bielkowski	piyade	çavuş	273.	Baranowski leon	Piyade	Er
274.	Krasnicki alojzy	piyade	çavuş	274.	Czencz leon	Piyade	Er
275.	Baczynski karol	piyade	çavuş	275.	Zienkowski izedor	Piyade	Er
276.	Rakowicz	piyade	çavuş	276.	Firjel aleksander	Piyade	Er
277.	Koscieleski	piyade	çavuş	277.	Woroniecki sebastian	Piyade	Er
278.	Mroszczyk antoni	piyade	çavuş	278.	Richter stanislaw	Piyade	Er
279.	Tobis mauryey	piyade	çavuş	279.	Badlinski aleksander	Piyade	Er
280.	Frencyk jan	piyade	çavuş	280.	Tabaczynski julian	Piyade	Er
281.	Kurkiewicz henryk	piyade	çavuş	281.	Zlotnicki wictor	Piyade	Er
282.	Ines henryk	piyade	çavuş	282.	Kozlowski leopold	Piyade	Er
283.	Romanski antoni	piyade	çavuş	283.	Bogunski Josef	Piyade	Er
284.	Baraszkiewicz wojciech	piyade	çavuş	284.	Strzelecki erazm	Piyade	Er
285.	Wagner henryk	piyade	çavuş	285.	Sokolnicki wojciech	Piyade	Er
286.	Wajnakowski	piyade	çavuş	286.	Ratkiewicz tomasz	Piyade	Er
287.	Strzembosz michal	piyade	çavuş	287.	Dreksler stanislaw	Piyade	Er
288.	Miller kasper	Piyade	Er	288.	Wolski jan	Piyade	Çavuş
289.	Antoniewski Edward	Piyade	Er	289.	Sikorsky kazimierz	Piyade	Çavuş
290.	Krasnodebski teofil	Piyade	Er	290.	Wicekowski jan	Piyade	Çavuş
291.	Fortuna Josef	Piyade	Er	291.	Piasecki Robert	Piyade	Çavuş
292.	Polczek adam	Piyade	Er	292.	Podowsky konstanty	Piyade	Çavuş
293.	Ipnarski ludwik	Piyade	Er	293.	Statkiewicz aleksander	Piyade	Çavuş
294.	Tetmajer stanislaw	Piyade	Er	294.	Wysocki Josef	Piyade	Çavuş

295.	Czerkawski tomasz	Piyade	Er	295.	Wyszynsky michal	Piyade	Çavuş
296.	Wojs leon	Piyade	Er	296.	Murczkiewicz	Piyade	çavuş
297.	Bednawski kostanty	Piyade	Er	297.	Kowalski profor	Piyade	Çavuş
298.	Kurcwiel henrk	Piyade	Er	298.	Kwiatkowski Josef	Piyade	Çavuş
299.	Borzecki kolomb	Piyade	Er	299.	Chmielewski feliks	Piyade	Çavuş
300.	Binder franciszek	Piyade	Er	300.	Kwietniewski piotr	Piyade	Çavuş
301.	Wisniewski jan	Piyade	Er	301.	Dunikowski antoni	Piyade	Çavuş
302.	Zerinski franciszek	Piyade	Er	302.	Switalski	Piyade	Er
303.	Gasowski piotr	Piyade	Er	303.	Michalowski	Piyade	Er
304.	Niecipiriowicz walenty	Piyade	Er	304.	Charlinski jozef	Piyade	Er
305.	Nadmüller juliusz	Piyade	Er	305.	Zavadzki	Piyade	Er
306.	Malicki	piyade	Er	306.	Mazurkiewicz	piyade	Er
307.	Pawlinski jedrzej	piyade	Er	307.	Murczynski	piyade	Er
308.	Ruch	piyade	Er	308.	Gelber	piyade	Er
309.	Długoszewski	piyade	Er	309.	Gabrylo jan	piyade	Er
310.	Pilicowski franciszek	piyade	Er	310.	Liczbinski ludwik	piyade	Er
311.	Podgorski	piyade	Er	311.	Ptaszynski franceszek	piyade	Er
312.	Nivinski	piyade	Er	312.	Stefanowski jan	piyade	Er
313.	Vocht	piyade	Er	313.	Zukowski Josef	piyade	Er
314.	Kasprzycki lukasz	piyade	Er	314.	Ogorkowski	piyade	Er
315.	Wolowski antoni	piyade	Er	315.	Lewinski	piyade	Er
316.	Sztancel gustav	piyade	Er	316.	Twarowki	piyade	Er
317.	Furtek	piyade	Er	317.	Lisowki	piyade	Er
318.	Wysocki	piyade	Er	318.	Reinhold	piyade	Er

319.	Bednarczuk	piyade	Er	319.	Kulinski	piyade	Er
320.	Sadanowski	piyade	Er	320.	Plotnarski	piyade	Er
321.	Czernecki	piyade	Er	321.	Kmieck wojciech	piyade	Er
322.	Gerber	piyade	Er	322.	Kielbowicz antoni	piyade	Er
323.	Lewicki	piyade	Er	323.	Frankowski michal	piyade	Er
324.	Ostrzeszewicz	piyade	Er	324.	Kalinowski kasper	piyade	Er
325.	Gustniski	piyade	Er	325.	Borkowski jan	piyade	Er
326.	Ratajski	piyade	Er	326.		piyade	Er
327.	Wilczynski	piyade	Er	327.	Szyller leopold	piyade	Er
328.	Kalita karol	piyade	Er	328.	Straz stanislaw	piyade	Er
329.	Kisz	piyade	Er	329.	Pizewicz	piyade	Er
330.	Lagunski	piyade	Er	330.	Pisulski	piyade	Er
331.	Malewski	piyade	Er	331.	Pecolt	piyade	Er
332.	Kujawski Josef	piyade	Er	332.	Prazmowski	piyade	Er
333.	Gacki Adolf	piyade	Er	333.	Przybylski	piyade	Er
334.	Klem leon	piyade	Er	334.	Pyzalski	piyade	Er
335.	Lubanski jozsef	piyade	Er	335.	Radomski	piyade	Er
336.	Juczewski Josef	piyade	Er	336.	Roragiewicz	piyade	Er
337.	Danicz julian	piyade	Er	337.	Rosiecki aleksander	piyade	Er
338.	Adamski jan	piyade	Er	338.	Slomka Josef	piyade	Er
339.	Kochlewski rudolf	piyade	Er	339.	Smolanski tomasz	piyade	Er
340.	Mostowski edmund	piyade	Er	340.	Stelmachniwicz	piyade	Er
341.	Malinowski Dominik	piyade	Er	341.	Suwczynski	piyade	Er
342.	Machalski august	piyade	Er	342.	Szumlanski antoni	piyade	Er
343.	Moldecki ludwig	piyade	Er	343.	Szybinski	piyade	Er

344.	Laskowski roman	piyade	Er	344.	Tarnawski	piyade	Er
345.	Daszkiewicz wladyslaw	piyade	Er	345.	Urbanowicz	piyade	Er
346.	Kupiec jedrezej	piyade	Er	346.	Waleszynski	piyade	Er
347.	Danylak jurko	piyade	Er	347.	Wyciejewski	piyade	Er
348.	Pychowski antoni	piyade	Er	348.	Wierzbicki hilary	piyade	Er
349.	Wyrzbicki Josef	piyade	Er	349.	Jesiotrzynski Dominik	piyade	Er
350.	Winnicki	piyade	Er	350.	Nadziak marceli	piyade	Er
351.	Wodsinski	piyade	Er	351.	Daszkowski kostanty	piyade	Er
352.	Wysocki karol	piyade	Er	352.	Bilanski ludwik	piyade	Er
353.	Czech franciszek	piyade	Er	353.	Fichtelberg mendel	piyade	Er
354.	Czerwinski seweryn	piyade	Er	354.	Tyniec	piyade	Er
355.	Czerwinsky stanislaw	piyade	Er	355.	Kaczynski jan	piyade	Er
356.	Brzuszkiewicz wincenty	piyade	Er	356.	Fogel friyderck	piyade	Er
357.	Groe jan	piyade	Er	357.	Kowalewski adam	piyade	Er
358.	Monasterski jan	piyade	Er	358.	Jasinski	piyade	Er
359.	Klopatorski ignacy	piyade	Er	359.	Ilinski hipolit	piyade	Er
360.	Walanski	piyade	Er	360.	Kowal	piyade	Er
361.	Miram	piyade	Er	361.	Lechowski	piyade	Er
362.	Zeifert	piyade	Er	362.	Wysocki feliks	piyade	Er
363.	Bucyinski aleksander	piyade	Er	363.	Zamorski	piyade	Er
364.	Kuterba stanislaw	piyade	Er	364.	Zyblekiewicz marcelli	piyade	Er
365.	Borchenski julian	piyade	Er	365.	Borowicz	piyade	Er
366.	Kurzynski aleksander	piyade	Er	366.	Chmelewski	piyade	Er

367.	Cwiklinski ferynand	piyade	Er	367.	Jodlowski	piyade	Er
368.	Ferentz	piyade	Er	368.	Wisniowski jan	piyade	Er
369.	Gothald karol	piyade	Er	369.	Switalski	piyade	Er
370.	Predkiewicz	piyade	Er	370.	Roskowski jan	piyade	Er

EK 3:

FOTOĞRAFLAR

Dönemin Padişahı Sultan Abdülmecid veya I. Abdülmecid (D. 25 Nisan 1823, İstanbul –
Ö.26 Haziran 1861,İstanbul)

Dönemin Sadrazamı Mustafa Reşit Paşa (D. 1800-Ö. 1858)

Divan-ı Hümayun Başkâtibi Fuad Efendi (Keçecizade Fuad Paşa) (D. 1815, İstanbul – Ö. 12 Şubat 1869, Nice / Fransa) (Mülteci meselesinin çözümünde Çar Nikola ile görüşerek konunun Rusya nezdinde çözülmesini sağladı.)

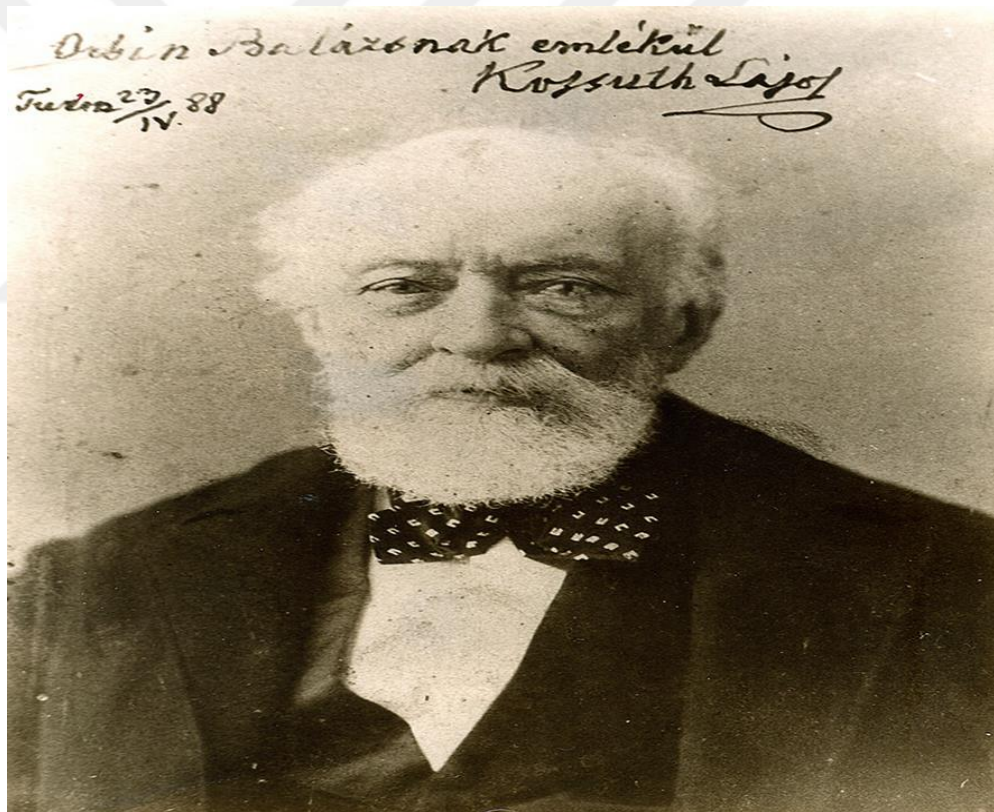
Dönemin Hariciye Nazırı Mehmed Emin Âli Paşa (D. 5 Mart 1815 - Ö. 7 Eylül 1871)

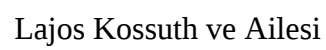
Lajos Kossuth ve arkadaşları

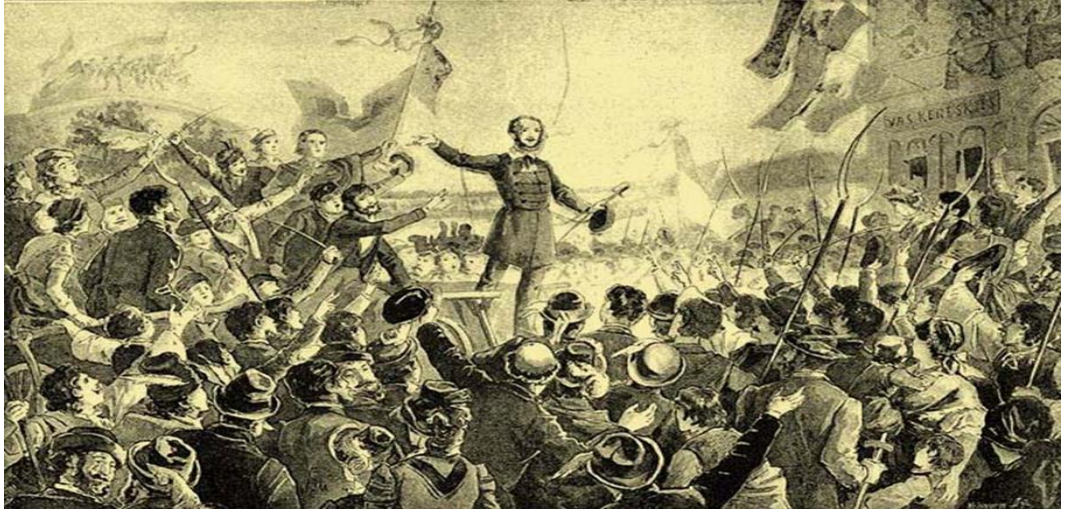

Lajos Kossuth

Lajos Kossuth

Kossuth askerlerine hitap ederken

Lajos Kossuth'un cenaze töreni

Batthyany Lajos

Antony İlinski (İskender Paşa)

Istvan Szceheny

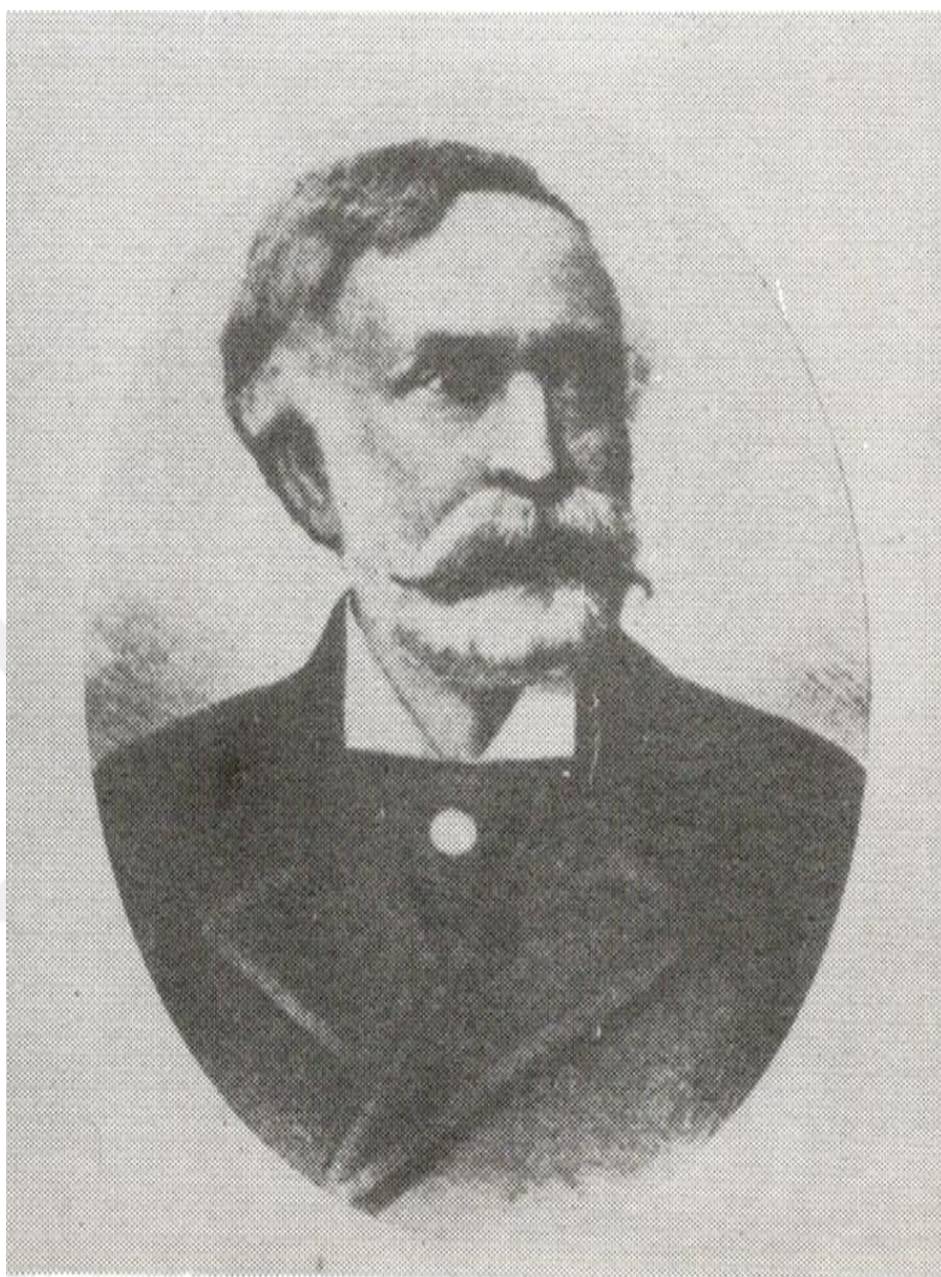
Josef Bem (Murat Paşa)

Kostanty Borzecky
(Mustafa Celaledin Paşa)

Michael Czajkowski
(Mehmet Sadık Paşa)

Kolscielski Władysław

Kütahya Kışlası(1849- 1851)

(Mülteciler güvenlik için buraya yerleştirildi bir kısım yüksek rütbeli asker ve devlet adamına da kütahya ilinde konak tahsis edildi.)

